conference proceedings

COMENIUS MILESTONES 2026

FACULTY OF LAW
Comenius University
Bratislava

conference proceedings

Comenius Milestones 2026

Proceedings of International Scholarly Conference for Ph.D. Students and Young Researchers,
held on 27. – 28. March 2026
At Purpose-built Facility of the National Council of the Slovak Republic Častá - Papiernička

FACULTY OF LAW
Comenius University
Bratislava

2026

zborník

Comenius Míľniky 2026

zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov,
ktorá sa konala 27. – 28. marca 2026
v Účelovom zariadení Kancelárie Národnej rady Slovenskej republiky Častá - Papiernička

PRÁVNICKÁ FAKULTA
Univerzita Komenského
v Bratislave

2026

Comenius : Milestones 2026 / Lukáš Turay (ed.). Bratislava : Faculty of Law, Comenius University Bratislava, 2026. 121 p. ISBN 978-80-7160-801-1.

Editor Lukáš Turay
(Faculty of Law, Comenius University Bratislava)

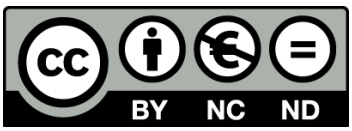
© Authors

Design of the Cover Jozef Andraško

All contributions underwent double-blind peer review.

1st Edition
Faculty of Law, Comenius University Bratislava
2026

ISBN (e-version) 978-80-7160-801-1

Foreword

The peer-reviewed conference proceedings *Comenius Milestones 2026* bring together a selection of scholarly contributions presented at the 20th annual conference *The Milestones of Law in Central Europe 2026*, held on 27–28 September 2026 in Častá-Papiernička. The conference is intended for doctoral students and legal researchers who have not yet attained the academic rank of associate professor.

The central theme of this year's conference was "Progress and innovation in law: between tradition and modern challenges in the V4 region." The event brought together approximately 150 early-career researchers, primarily from the V4 countries, to present their work, discuss current legal challenges and develop cross-border academic connections. Nearly 200 contributions were presented in thematic sections. This volume contains selected contributions from six of them:

- The future of work and social protection: challenges for labour law and social security in the V4 countries
- Ideology, religion and values in law
- Civil law in the process of transformation: new challenges for substantive, procedural and family law in the V4 countries
- Implementation of modern innovation into traditional criminal justice systems in the V4 region
- What kind of international law does society need in 2026
- Corporate governance of companies with municipal or regional participation

Legal innovation need not begin with the adoption of new legislation. It often begins with a question: can established concepts, procedures and institutions still address the situations in which they are applied fairly and effectively? The contributions to this volume examine that question across legal philosophy, constitutional, private, criminal, labour and commercial law, as well as private international law. They share a grounding in the Central European legal tradition. The Slovak legal context is particularly prominent, complemented by comparisons among the V4 countries and analyses of European regulation.

The opening two studies examine the values underlying legal change. Martin Búran asks whether the common good can provide a basis for compromise between the liberal emphasis on the individual and the communitarian emphasis on the community. Drawing on the ideas of T. H. Green, he considers an approach that takes individual rights seriously while recognising the social dimension of law. Jakub

Vanacký brings this discussion into the Slovak constitutional context. He distinguishes between inclusive and exclusive forms of communitarian argument and examines how claims about values are translated into legal norms through selected constitutional amendments, particularly with regard to equality and minority protection. Both studies show that appeals to tradition or the common good require precise legal justification.

The next two contributions consider the reform of established legal institutions. Dávid Maukš compares the regulation of wills in the V4 countries, highlighting the tension between giving effect to a testator's true intentions and ensuring legal certainty through formal requirements. He also situates this comparison within the debate on the recodification of Slovak private law. Jakub Ľorko and Lenka Miklóssyová assess the prospects for introducing parole boards to decide on conditional release. They conclude that adopting a foreign model depends on the professional, procedural and constitutional readiness of the system as a whole, and therefore also consider an alternative path to reform in Slovakia. Both contributions emphasise that a change in legal form should improve how an institution operates in practice.

Cross-border and digital settings test the limits of other established legal categories. Lea Mezeiová analyses the international jurisdiction of courts in climate litigation against multinational companies. She identifies the difficulties of applying the Brussels I bis Regulation to harm with dispersed causes and effects, and the resulting tension between predictable rules of jurisdiction and access to justice for those affected. Daniel Zigo examines when the Digital Services Act becomes relevant to companies in which municipalities or regions hold an ownership interest. He distinguishes between the use of third-party platforms and the operation of a company's own digital interfaces, linking the legal classification of services to corporate governance obligations.

The volume concludes with two studies on platform work. Juraj Plaza examines the planned incorporation into Slovak law of a rebuttable legal presumption of an employment relationship. He considers how algorithmic management can be assessed through the traditional indicators of dependent work and whether the presumption can be applied in administrative proceedings. Monika Uhnáková focuses on the deactivation of a platform worker's account. Her analysis considers the effects of such a decision on access to work and income, and emphasises the need

for transparent reasons, review of the decision and effective procedural protection. Together, these contributions demonstrate the importance of assessing the substance of legal relationships and of decisions that affect workers' positions.

The studies collected here do not offer a single answer to how law should develop. They do, however, suggest a shared criterion for evaluating legal rules: whether their concepts, procedures and safeguards reflect the actual effects of decisions on people, and whether they remain effective in circumstances for which they were not originally designed. In this sense, the dialogue between tradition and innovation is both the central theme of the volume and a research question developed further by its individual contributions.

Lukáš Turay
editor

Content/Obsah

Spoločné dobro ako kompromis medzi liberalizmom a (konzervatívnym) komunitarizmom: reálna možnosť alebo klam / *Common Good as a Compromise between Liberalism and (Conservative) Communitarianism: A Real Possibility or an Illusion* 5

Martin Búran

Ku vzťahu komunitarizmu a konzervativizmu v slovenskom právno-hodnotovom diskurze / *On the Relationship between Communitarianism and Conservatism in Slovak Legal and Value-Based Discourse* 16

Jakub Vanacký

Závet v krajinách V4 v komparatívnej perspektíve a v kontexte rekodifikačných tendencií / *Wills in the V4 countries from a comparative perspective and in the context of recodification trends* 33

Dávid Maukš

Perspektívy zavedenia parolových komisií v podmienkach Slovenskej republiky / *Prospects for the Introduction of Parole Boards in the Slovak Republic* 50

Jakub Ľorko, Lenka Miklóssyová

Medzinárodná právomoc v klimatických žalobách: výzvy pre nariadenie Brusel I bis / *International Jurisdiction in Climate Litigation: Challenges for the Brussels I bis Regulation* 65

Lea Mezeiová

DSA compliance ako súčasť správy a riadenia spoločností s majetkovou účasťou obcí a regiónov / *DSA Compliance as Part of the Governance of Companies with Ownership Interests of Municipalities and Regions* 77

Daniel Zigo

Platform Work and the Legal Presumption of an Employment Relationship – Slovak approach 92

Juraj Plaza

Deaktivácia účtu v platformovej práci ako forma faktického skončenia pracovného pomeru / *Account Deactivation in Platform Work as a Form of De Facto Termination of Employment* 107

Monika Uhnáková

SPOLOČNÉ DOBRO AKO KOMPROMIS MEDZI LIBERALIZMOM A (KONZERVATÍVNYM) KOMUNITARIZMOM: REÁLNA MOŽNOSŤ ALEBO KLAM

COMMON GOOD AS A COMPROMISE BETWEEN LIBERALISM AND (CONSERVATIVE) COMMUNITARIANISM: A REAL POSSIBILITY OR AN ILLUSION

Martin Búran[1]

Abstrakt: Príspevok sa venuje princípu spoločného dobra, ktorý sa v poslednom období opätovne dostáva do popredia právnej vedy. Záujem o spoločné dobro je dnes prejavovaný predovšetkým od zahraničných autorov konzervatívnej časti právnej filozofie, či etiky. Spoločné dobro je nimi predkladané ako alternatíva liberalizmu, ktorý je v podmienkach Európskej únie, ale aj iných celkov, dominantný. Napätie medzi ideovými skupinami je citeľné a spoločné dobro je zväčša buď uprednostňované (konzervatívci), alebo zavrhované (liberáli). Autor v texte skúma možnosť spoločného dobra stáť „medzi" týmito na prvý pohľad odporujúcimi si koncepciami – liberalizmom (orientovaným na jednotlivca) a komunitarizmom (orientovaným na spoločnosť), predovšetkým skrz myšlienky predstaviteľa britského idealizmu T. H. Greena. Autor v texte ponúka svoj pohľad na otázku, ktorá je v kontexte uvedeného zásadná. Konkrétne, či je spoločné dobro modifikovateľné do podoby istého tolerovateľného kompromisu bez toho, aby stratilo svoj ideový základ – teda sa vnútorne vyprázdnilo a vzdialilo svojej podstate.

Kľúčové slová: spoločné dobro; komunitarizmus; liberalizmus; morálka

Abstract: The paper deals with the principle of common good, which has recently come to the fore in legal science. Interest in common good is currently expressed mainly by foreign authors of conservative legal philosophy and ethics. They present the common good as an alternative to liberalism, which is dominant in the European Union and other entities. The tension between ideological groups is apparent, with the common good being mostly praised (by conservatives) or rejected (by liberals). In the text, the author examines the possibility of the common good occupying a position "between" these

[1] Katedra ústavného práva, Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

seemingly contradictory concepts – liberalism (individual-oriented) and communitarianism (society-oriented) – primarily through the ideas of the British idealist T. H. Green. In the text, the author offers his view on a question that is fundamental in this context. Specifically, whether it is possible to modify the principle of the common good into an acceptable compromise without losing its ideological basis – that is, without becoming internally empty and distanced from its essence.

Key words: common good; communitarianism; liberalism; morality

Úvod

Zákon *„nie je nič iné ako ‚nariadenie rozumu' pre spoločné dobro, ktoré vytvoril a vyhlásil ten, kto sa stará o komunitu, a ktoré je vyhlásené."*[2] Táto nadčasová a právnym filozofom známa definícia zákona z pera sv. Tomáša Akvinského naznačuje mnohé. S ohľadom na spoločné dobro, ktorému sa tento príspevok venuje, je potrebné klásť dôraz na jej kvalitatívny rozmer. Konkrétne, aby bol zákon zákonom, je nevyhnutné, aby prispieval k dobru spoločnosti – spoločnému dobru, ktoré má objektívny rozmer. V opačnom prípade zákonom *stricto sensu* nie je a nemal by tak byť ani formálne označovaný.[3] Možnosti tohto príspevku presahuje dôsledná úvaha nad Akvinského prístupom a jeho praktickou realizovateľnosťou. A to napriek tomu, že sa táto úvaha v súčasnej, individualisticky orientovanej, spoločnosti hlasno ponúka a je jedným z dôvodov, prečo má princíp spoločného dobra v právnej filozofii[4] problematické postavenie.

Cieľ autora je však iný – a to je skúmať istú obdobu „tretej cesty" v rámci možností implementácie spoločného dobra. Ak totiž opomenieme občasné zmienky o spoločnom dobre v prístupoch liberálnych filozofov,[5] ktorí ale k pojmu nepristupujú v zmysle jeho filozofickej podstaty, môžeme veľmi zjednodušene povedať, že tento pojem v súčasnosti „patrí" konzervatívnym komunitaristom.

Komunitaristi však spoločné dobro častokrát používajú ako argument smerujúci k limitácii individuálnej slobody, resp. ako protiútok voči exkluzívnemu dôrazu na

[2] AQUINAS, Thomas. *THE "SUMMA THEOLOGICA": PART II*. London: R. & T. WASHBOURNE, 1915, odpoveď k otázke 90, čl. 4.

[3] Ibid., odpoveď k ot. 90, čl. 2. Ide o parafrázu Akvinského výroku.

[4] S ohľadom na autorov, ktorí danú tému prioritne rozvíjajú, myslíme pod pojmom „právna filozofia" súčasné prístupy autorov z krajín západnej civilizácie.

[5] Menovite napr. Rawls, pre ktorého je spoločným dobrom len to, čo je rovnako prospešné pre každého a ktorý za najväčšie dobro považuje individuálne práva jednotlivca, ktoré ho zveľaďujú. Viď: RAWLS, John. *A Theory of Justice*. Harvard University Press, 1999, s. 217.

individuálne práva.[6] V ich videní je spoločným dobrom to, čo prispieva rozkvetu komunity. Rozkvet komunity ale neprichádza sám od seba a pre komunitaristov[7] je nevyhnutne prepojený s požiadavkou normatívnej úpravy morálnych pravidiel, čo individuálne práva brzdí. Táto požiadavka vychádza zo samotnej podstaty spoločného dobra tak, ako k tomuto princípu pristupoval Aristoteles[8] a jeho nasledovníci (najmä Akvinský). Snaha o opačný prístup[9] (kedy individuálne práva nie sú brzdené morálkou) je z pohľadu spoločného dobra na prvý pohľad len „parazitovaním" na názve. Tak či onak je oblasť ľudských práv jedným z tých elementov, na ktorých sa prístup k spoločnému dobru zo strany komunitaristov a liberálov láme a na prvý pohľad sa ponúkajú dve možnosti. Buď odmietneme spoločné dobro (kvôli ochrane a rozvoju individuálnych práv), alebo ho prijmeme aj s vedomím, že môže prísť k ľudskoprávnej redukcii.

Musí byť však výber postoja k spoločnému dobru podmienený iba dvoma stanoviskami – kedy s ním buď nesúhlasíme, alebo kedy sme jeho zástancami? Odpoveď je zložitá. Autor sa preto v príspevku venuje koncepcii spoločného dobra pod prizmou individuálnych práv vytvorenej liberálnym perfekcionistom T. H. Greenom, ktorý na prvý pohľad[10] stojí na pomedzí týchto dvoch zásadných názorových prúdov. Otázne však je, či je aj napriek možnej kompromisnej kompatibilite s oboma smermi jeho prístup k spoločnému dobru stále postavený na klasických základoch tejto koncepcie, alebo je „len" ďalším z osobitných smerov právnej etiky, ktorý má so spoločným dobrom spoločné jediné – názov.

Stručne k „aristotelovskému" poňatiu spoločného dobra

V tejto krátkej časti je preto potrebné načrtnúť aspoň základné rámce aristotelovsko-tomistického prístupu,[11] ktoré budú v poslednej časti s Greenovým prístupom porovnané. V klasickej podobe vystupujú do popredia dve stránky – stránka kreačná a stránka obsahová. Kým pri prvej (kreačnej) stránke je dôraz kladený na proces,

[6] KEYS, Mary M. *Aquinas, Aristotle, and the Promise of the Common Good*. New York: Cambridge University Press, 2006, s. 5.

[7] Ešte raz zdôrazňujeme, že ide o zjednodušenie. „Odtieňov", resp. osobitných koncepcií spoločného dobra nájdeme v komunitaristickej filozofii pomerne veľa, výrazne sa však od seba neodlišujú, ich základ je viac-menej rovnaký.

[8] Zákon má *„prikazovať praktizovať každú cnosť a zakazovať praktizovať akúkoľvek neresť."* Pozri: ARISTOTLE. *The Nicomachean Ethics*. New York: Oxford University Press, 2009, s. 83.

[9] Termín „snahy" je použitý zámerne. Autor je totiž názoru, že úplná absencia morálky v legislatíve nie je možná, a to ani pri akomkoľvek príklone k individuálnym slobodám. Napr. aj trestná politika štátu je reflexiou morálky. V úvahe by sa dalo ísť ďalej a prísť k tomu, že aj tzv. nepravá medzera v oblasti morálnych dilem odzrkadľuje morálny prístup štátu, pre tento príspevok to však nie je podstatné.

[10] Dôvody na takéto tvrdenie sa v texte neskôr ukážu.

[11] Aristoteles, sv. Tomáš Akvinský a ich „škola". V príspevku je tento prístup nazývaný aj ako „klasický".

ktorým sa spoločné dobro tvorí, pri obsahovej stránke je to kvalita výsledného „produktu".
Ku kreácii možno uviesť, že spoločné dobro je tvorené komunitou a pre komunitu. Komunita spoločné dobro tvorí komunitnou deliberáciou. A to buď sama – nazvime to komunitnou deliberáciou *stricto sensu* – alebo prostredníctvom zvolených zástupcov, teda komunitnou deliberáciou na zastupiteľskej úrovni. Prednosť sa neprisudzuje ani jednej z týchto alternatív, je však potrebné, aby bolo (spoločné dobro) tvorené cnostnými ľuďmi (Aristotelov pohľad),[12] resp. v súlade s Božím zákonom (sv. Tomáš Akvinský, ktorý je v tomto smere nadstavbou Aristotelovho prístupu).[13] Sekulárne povedané – so svedomím. Vyšší cieľ je pre aristotelovsko-tomistickú tradíciu kľúčový a zmyslom spoločného dobra je poskytovať podmienky pre jeho dosiahnutie. Redukcia na individuálne dobrá nie je v klasickom smere možná, individuálne dobrá vyžarujú z dobier spoločných.
Morálne pravidlá sa tak objektivizujú a vstupujú do jeho obsahovej stránky. Obsah spoločného dobra je teda nielen produktom komunitnej deliberácie, má aj výsostné postavenie – zákony a štátne politiky by s ním nemali byť v rozpore. Inak v skutočnosti nehovoríme o spoločnom dobre, ale výlučne o jeho ilúzii. V rozpore so spoločným dobrom by však nemal byť ani jednotlivec (z hľadiska svojho konania) ako taký. Tvorí totiž súčasť komunity, zdieľa jej osud a svoje individuálne ciele by mal podriaďovať komunitnej maximalizácii.
Takto nastavené chápanie však naráža na realitu súčasnej spoločnosti, spoločenská realita bola totiž v období Aristotela, či Akvinského, odlišná. Komunita (či už v zmysle rodiny alebo v širšom kontexte), resp. vyššie ciele (spása), boli azda to jediné, k čomu sa mohol jednotlivec upínať. To už v súčasnosti neplatí a vzťah (jednotlivec ⇔ komunita/vyššie ciele) je redukovaný, minimálne nie je v súčasnom liberalizme úplne prirodzený. Nadmerný individualizmus,[14] do veľkej miery podporovaný individuálnymi ľudskými právami a ich súčasným vývojom až na hranicu možností, komunitu v istom smere brzdí. Povedané inak, komunita (moderný štát) sa v prospech jednotlivca a jeho individuálnych práv častokrát sebaobmedzuje, zoslabuje a aristotelovsko-tomistická tradícia ťahá za kratší koniec povrazu.

[12] ARISTOTLE. *Politics*. Cambridge: Hackett Publishing Company, 1998, s. 205.
[13] AQUINAS, ref. 2, odpoveď k otázke 90, čl. 3.
[14] Individualizmus dobre definoval napr. Tocqueville, a to (parafrázovane) ako postoj jednotlivca, v dôsledku ktorého prichádza k izolovaniu osoby od komunity, ktorú táto osoba dobrovoľne opúšťa a ponecháva bez pomoci. Pozri: TOCQUEVILLE, Alexis de. *Democracy in America, volume 2*. Indianapolis: Liberty Fund, 2012, s. 882. Individualizmus je síce v istom smere prirodzený, ak je však spoločnosťou podporovaný, či vo svojej nadmernej podobe tolerovaný, škody pre komunitu sú zrejmé.

Greenova koncepcia individuálnych práv pod prizmou spoločného dobra

V úvode spomenutý naratív, podľa ktorého je implementácia princípu spoločného dobra predkladaná ako istá obdoba protiútoku na oblasť individuálnych práv, je preto pochopiteľný.

Prístup T. H. Greena však stojí na akomsi pomyselnom pomedzí liberálneho a komunitárneho prístupu a tvorí jadro tohto príspevku. *„Nikto nemôže mať právo, pokiaľ nie je (1) členom spoločnosti a (2) spoločnosti, v ktorej členovia uznávajú nejaké spoločné dobro za svoje vlastné ideálne dobro, za to, čo by malo byť pre každého z nich.*"[15]

Green pojmy individuálne práva a spoločné dobro nestavia do kontrastu,[16] čím tento naratív búra. Cnosti sú preňho dôležité, ale nie vo význame, ako k nim pristupoval Aristoteles, či Akvinský. Len osoba, ktorá sa riadi spoločným dobrom, resp. ktorá pripustí, že je ním determinovaná a prijme ho aj za vlastné vnútorné dobro, je osobou v etickom zmysle, osobou cnostnou. Iba medzi osobami v etickom zmysle zároveň môžu podľa Greena vzniknúť práva[17] – tie totiž slúžia (predovšetkým) na to, aby jednotlivec vedel spoločné dobro realizovať. Individuálne práva teda u Greena neslúžia výhradne jednotlivcovi, predovšetkým slúžia, hoc sprostredkovane, komunite.

(Individuálne) práva Green následne delí na prirodzené a občianske, pričom tieto skupiny sa líšia primárne mierou odôvodnenia svojej existencie. Kým prirodzené práva svoju existenciu „ospravedlňovať" nemusia, občianske áno. Spoločné dobro ale poskytuje legitimitu individuálnym právam bez ohľadu na to, do akej z týchto skupín spadajú[18] (s tým, že prirodzené práva patria k spoločnému dobru zo svojej podstaty). Z povahy veci je preto logické, že štáty alebo spoločenstvá sa rozhodujú, ktoré z individuálnych práv „pripustia" – limitom sú tu, samozrejme, už spomenuté prirodzené práva, kde manévrovací priestor neexistuje žiadny.[19]

To však pre zodpovedanie, či je možnosť tretej cesty reálna, nestačí. Dôležitosť komunity (či už z pohľadu jednotlivca, alebo z hľadiska individuálnych práv) nepopierajú ani liberáli; komunitaristi zasa chápu dôležitosť ľudských práv, aj keď je ich prístup voči ľudským právam skôr limitujúci. Pohľad treba obrátiť na obsah, a teda na otázku, čo spoločné dobro podľa Greena vlastne je. Individuálny rozmer ľudských práv je totiž zo strany komunitaristov kritizovaný predovšetkým vtedy, pokiaľ tieto

---

[15] GREEN, Thomas Hill. *Lectures on the Principles of Political Obligation*. Kitchener: Batoche Books, 1999, s. 18.

[16] Obdobne aj MARTIN, Rex. T. H. Green on individual rights and the common good. In: SIMHONY, Avital a David WEINSTEIN, eds. *The New Liberalism: Reconciling Liberty and Community*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001, s. 49.

[17] GREEN, ref. 15, s. 18.

[18] MARTIN, ref. 16, s. 58.

[19] Na škodu veci je, že Green konkrétny spôsob rozlíšenia medzi týmito kategóriami neuvádza.

práva škodia komunite, resp. v kontexte spoločného dobra nesledujú vyššie ciele (nielen metafyzického významu). Inými slovami, kritika nastáva predovšetkým v situácii, ktorej dôsledkom je jednotlivec zahľadený do seba, oslobodený od vyšších túžob. [20]

Spoločné dobro (nielen) v kontexte individuálnych práv u Greena sleduje kritérium vzájomného prospechu pre jeho držiteľov.[21] Vzájomný prospech je pre legitimitu individuálnych práv nevyhnutný. V stručnosti toto kritérium znamená, že individuálne práva by mali *„identifikovať špecifické spôsoby konania alebo zaobchádzania, ktoré sú prospešné pre každého a všetkých občanov."*[22] Greenovi teda v žiadnom smere nejde o maximalizáciu individuálnych dobier jednotlivcov. Jeho zámerom je uznanie identických práv a dobier pre každého, akéhosi nevyhnutného ľudskoprávneho minima, ktoré je legitimované kritériom spoločného dobra. Minima, ktoré z povahy veci zohľadňuje fungovanie tej-ktorej spoločnosti.

Aspektom, ktorý situáciu komplikuje, je, že u Greena prebieha vytváranie práv v živej spoločnosti, teda nie zo strany verejnej moci, ale v spoločenských vzťahoch.[23] Každé právo je odvodené zo spoločenského vzťahu, kreácia postupuje subsidiárne, štát práva namiesto tvorby „nachádza" v činnosti nižších jednotiek. Toto je inšpiratívne v kontraste so súčasným trendom zo strany nadnárodných súdnych orgánov, ktoré nie vždy rešpektujú regionálne odlišnosti. Tento systém funguje jedine vtedy, ak je zachovaná reciprocita, zjednodušene možno povedať vzájomná zladenosť najmenších jednotiek – občanov. *„Niektoré spôsoby konania sú vzájomne prospešné, ak sa nimi zaoberá každý."*[24]

Princíp vzniku individuálnych práv v zmysle dvoch vyššie spomenutých odsekov je mierne náročnejší na pochopenie, preto ho ilustrujeme nižšie. Prvou podmienkou z hľadiska legitimity individuálnych práv je vzájomná prospešnosť pre každého. Napr. vzájomne prospešné pre každého je, pokiaľ ľudia rešpektujú telesnú integritu iných. Ak by telesnú integritu rešpektovala iba časť ľudí a druhá časť nie, vzájomný prospech sa nedostaví. Systém funguje jedine vtedy, pokiaľ každý človek (v praxi skôr drvivá väčšina) rešpektuje konkrétne práva iných, pretože verí, že má rovnaké práva ako oni a že ostatní ľudia budú jeho práva rešpektovať tiež.

---

[20] Tu treba spomenúť, že spoločné dobro má viacero obsahových modifikácií – jednou z nich je tzv. inštrumentálna koncepcia (Finnis). Pri nej je spoločné dobro, zjednodušene, súborom podmienok na realizáciu individuálnych dobier jednotlivca, ktoré sú však stále objektívnej povahy a prispievajú k jeho rozkvetu. Pozri: BAROŠ, Jiří. Společné dobro: minimalistické, instrumentální, či robustní? *Studia Theologica* [online]. 2023, **25**(2), 191-213 [cit. 2026-3-14], s. 197. Hoci je tu spoločné dobro v istom smere oslabené, na účely tohto príspevku inštrumentálne vnímanie považujeme stále považuje za súladné s jeho podstatou. Na rozdiel napr. od Rawlsovho prístupu, ref. 5.

[21] MARTIN, ref. 16, s. 58.

[22] Ibid.

[23] GREEN, ref. 15, s. 106.

[24] MARTIN, ref. 16, s. 64.

Podstatné tiež je, akú úlohu zohráva štát. Kým v aristotelovsko-tomistickej tradícii je v zásade (prirodzene) silný, čo sa však nevylučuje s ideálne vysokou mierou subsidiarity, u Greena je to inak. V Greenovej koncepcii štát práva nielen nachádza v nižších jednotkách (procesom popísaným vyššie), ale zároveň ich chráni a zjednocuje (harmonizuje) *„na základe všeobecného práva*".[25] Práve ochrana práv a ich artikulácia tvoria v tomto smere podstatu úloh štátu – čo je logické, pretože práva sa v Greenovej koncepcii tvoria organicky. Štát však morálne rámce zo svojej vôle regulovať nemá, nie je to potrebné.

Greenovu koncepciu individuálnych práv nemožno označiť ani za liberálnu, ani úplne komunitaristickú. Liberálnou nie je z dôvodu, že individuálne práva sú u Greena limitované (ne)užitočnosťou pre ostatných členov komunity, čo pre liberálnu filozofiu nie je kľúčové. Komunitaristickému pohľadu sa uvedené vymyká tiež, hoc tam je odklon menej výrazný a primárne sa prejavuje v menej silnej pozícii štátu. Na prvý pohľad preto uvedené smeruje ku kompromisu. Keďže sme sa venovali základu jeho koncepcie spoločného dobra – ľudským právam – je potrebné si položiť otázku. Je Greenovo spoločné dobro ako celok s ideovými základmi spoločného dobra súladné, alebo ide „len" o inšpiratívnu, no príliš osobitnú koncepciu?

Greenova koncepcia = spoločné dobro *stricto sensu*?

Odpovedať na túto otázku však nie je vôbec jednoduché. Spoločné dobro možno na jednej strane modifikovať, aby však ostalo verné samému sebe, nemožno mu však ubrať jeho ideovú podstatu, vyplývajúcu z aristotelovsko-tomistickej tradície. V tomto smere za „pojmové znaky" spoločného dobra považujeme, ako sme v prvej časti stručne popísali, obsahovú a procesnú (kreačnú) stránku.

Keďže obsah sa od kreácie odvodzuje, je nevyhnutné začať ňou. A tu má Greenova koncepcia, napriek svojej inšpiratívnosti, trhliny. Green spôsob tvorby spoločného dobra bližšie nerozvíja. „Smer" organickej tvorby práv je síce artikulovaný, inštitúcie (ktoré ho majú tvoriť) sú pomenované, ale o konkrétnych procesoch mlčí. A to je škoda. Jedným dychom však treba dodať, že o konkrétnej podobe procesov mlčí drvivá väčšina teoretikov, ktorí sa spoločnému dobru venujú. *„Možno sa však opýtať: Nemôže si jednotlivec sám posúdiť, či je zákon pre spoločné dobro? A ak sa rozhodne, že nie je, nemá právo sa mu brániť? (...) Na prvú časť tejto otázky musíme samozrejme odpovedať ‚áno' bez výhrad. Miera, do akej si jednotlivec sám posudzuje vzťah medzi spoločným dobrom a zákonmi, ktoré zasahujú do jeho bežného života, je mierou toho, do akej miery rozumovo (...) uznáva práva druhých a štátu (...) Predpokladajme teda, že jednotlivec sa rozhodol, že nejaký ‚príkaz politického nadriadeného' nie je pre spoločné dobro, ako by mal v tomto ohľade konať? (...) Mal by urobiť všetko, čo je v jeho silách, zákonnými metódami, aby sa príkaz zrušil, ale kým nie je zrušený, mal by sa mu*

[25] GREEN, ref. 15, s. 106.

podriadiť. Spoločné dobro musí trpieť viac odporom voči zákonu alebo nariadeniu zákonnej autority, ako tým, že sa jednotlivec riadi konkrétnym zákonom alebo nariadením, ktoré je zlé, pokiaľ sa nedosiahne jeho zrušenie."[26]

Ak vezmeme v úvahu, že individuálne práva potrebujú na svoju legitimitu spoločné dobro; že táto legitimita (na báze spoločného dobra) sa recipročne tvorí v režime vzájomného prospechu; že štát má individuálne práva garantovať (zákonmi); že zákony treba rešpektovať aj, ak spoločné dobro nesledujú; potom sa nejasnosť prehlbuje. Na jednej strane totiž spoločné dobro štát ideovo nevytvára, tvorí sa organicky a štát ho iba zákonmi garantuje, resp. harmonizuje, na druhej strane nemusí vedieť, podľa názoru autora, túto garanciu bezpečne poskytnúť – ľuďom je na prvý pohľad ponechaná pomerne veľká možnosť voľnej úvahy. Samotná požiadavka rešpektu (aj) k nespravodlivým zákonom vychádza z aristotelovsko-tomistickej tradície[27] a nie je v žiadnom smere problematická, práve naopak.

Pri obsahovej stránke vystupuje do popredia predovšetkým otázka koncepcie dobrého života, (spoločné) dobro sa totiž po kvalitatívnej stránke objektivizuje. Toto by bolo na dlhšiu úvahu. Zjednodušene je ale voči úprave morálnych otázok, v rámci ktorej sa uvedené väčšinou prejavuje, Green zdržanlivý. Je totiž tenká hranica medzi morálnou reguláciou a paternalizmom, ktorý podľa neho spočíva na nepochopení morálky ako takej. Štát má zabezpečovať možnosti, aby poskytoval jednotlivcom možnosť správať sa morálne, ale nie zužovať možnosti ich vlastného (morálneho) úsudku.[28]

Odmietnutie objektivizácie dobra (koncepcie dobrého života) by mohlo byť vzhľadom na ideové východiská princípu spoločného dobra, naznačené v prvej časti príspevku, problematické. Takto (o objektívnu povahu dobra) redukované spoločné dobro stráca jednu svoju zásadnú vlastnosť, ktorá ho odlišuje od bežného autoritou presadzovaného/podporovaného komunitného cieľa. Tou vlastnosťou je schopnosť skutočne prispieť k rozkvetu jednotlivca (a zároveň spoločnosti ako takej). Len spoločnosť, ktorá objektívne pomenuje, čo je dobré (aj pre ňu, aj pre ostatných), dokáže nastaviť verejné politiky tak, aby toto (spoločné) dobro nielen dosahovala, ale aby ho dokázala aj efektívne chrániť.

Green ale o odmietnutí nehovorí, skôr, ale toto je subjektívny názor autora, naopak.[29] (Spoločné) dobro sa organicky objektivizuje cez individuálne práva, ktoré majú v jeho

---

[26] GREEN, ref. 15, s. 75-76.

[27] V tomto smere pozri napr.: AQUINAS, ref. 2, odpoveď k otázke 96, čl. 4.

[28] GREEN, ref. 15, s. 14.

[29] Podobne aj SIMHONY, Avital. T. H. Green's complex common good: between liberalism and communitarianism. In: SIMHONY, Avital a David WEINSTEIN, eds. *The New Liberalism: Reconciling Liberty and Community*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001, s. 69-70, ktorý Greenov prístup zaraďuje ku tzv. „goodness-common good," teda k časti filozofie, ktorá je pri spoločnom dobre založená na koncepcii určitého objektívneho dobra. Naproti uvedenému stojí potom tzv. „rightness-

koncepcii neoddeliteľné miesto. K objektivizácii teda neprichádza z pozície štátnej/morálnej autority, legitimovanej nehmotným vyšším cieľom, ale „zdola". Takto nastavený proces je, podľa nášho názoru, bezpečnejší – pri tvorbe „dobra" zdola je omnoho menšie riziko, že spoločné dobro bude niekým zneužité na presadzovanie subjektívneho svetonázoru. Tak či onak, autor zastáva stanovisko, že Greenova koncepcia nie je s princípom spoločného dobra v konflikte; modifikácia, hoc zásadná, neodporuje jeho fundamentálnym princípom. Koncepcia dobrého života, ktorá je rozhodujúcim faktorom, však u Greena vyplýva skôr implicitne a odpoveď preto nie je úplne jasná.

Záver

Ak uznáme, že Greenova koncepcia spoločného dobra sa nevymyká ideovej podstate tohto princípu; že ako taká nie je ani komunitaristická, ani liberálna a že prináša viacero inšpiratívnych prvkov (predovšetkým prístup k individuálnym ľudským právam), je namieste skonštatovať, že spoločné dobro môže pôsobiť aj ako kompromis. Kompromis medzi koncepciami, ktoré si vzájomne odporujú. Spoločné dobro nemusí byť robustné, ani nemusí vystupovať ako oponent voči ľudským právam. V tomto smere sú pochopiteľné názory, že *„obmedzovať rozkvet druhých v mene spoločného dobra znamená zásadným spôsobom nepochopiť, čo robí spoločné dobro spoločným."*[30]

Ako taká je však Greenova koncepcia, podľa názoru autora, v zásade minimalistická – aj keď je niektorými označovaná za komplexnú.[31] Nevyhraňuje sa síce voči objektivizácii dobra, konkrétnu predstavu ale ani nepredkladá. Zástancovia robustnejšej koncepcie by preto mohli oprávnene povedať, že prijatím tejto minimalistickej obdoby prichádzame o mnoho. Na druhú stranu, v dobe konfliktov medzi rôznymi ideami, ktoré spoločnosti (a ani spoločnému dobru) nepomáhajú, nie sú podľa názoru autora radikálne riešenia vhodné. Greenovej koncepcii preto vytýka

---

common good", typický pre [(anti-)perfekcionistické] liberálne snahy pracovať so spoločným dobrom – kedy sa ale dobro (pre liberalizmom vyžadovaný pluralizmus) neobjektivizuje. Základy tejto koncepcie sa pripisujú Rawlsovi, ktorého *„princípy spravodlivosti vymedzujú základnú podobu spoločenskej štruktúry."* Pozri: ŽARDECKA-NOWAK, Magdalena. THE RIGHTNESS OF PRINCIPLES AS THE CONCEPT OF THE GOOD. *Humanities and Social Sciences* [online]. 2016, **23**(1), 211-224 [cit. 2026-3-14], s. 213. Princípy spravodlivosti sú rozumné, preto by s ich prijatím nemal mať problém nikto – to je vlastnosť všeobecnosti. Obsahová stránka im dáva prívlastok správnosti (rightness), zaraďujú sa k nej ľudské práva, slobody, príležitosti a materiálne zdroje, ktoré každý človek potrebuje na to, aby si vytvoril a realizoval svoju vlastnú predstavu o dobre. Ich garancia zo strany štátu je totiž spravodlivá, správna (Ibid., s. 218).

[30] FORAN, Michael. Equal Dignity and the Common Good. *Harvard Journal of Law and Public Policy* [online]. 2023, **46**, 1009-1027 [cit. 2026-3-14], s. 1023

[31] Viď SIMHONY, ref. 29, s. 70. Za komplexnú je ale zrejme označovaná primárne z dôvodu, že sa snaží prepojiť dva rozdielne názorové prúdy – liberalizmus a komunitarizmus).

jediné – že nie je dostatočne rozpracovaná. Ale práve to poskytuje priestor upraviť ju do miery kompromisu, ktorý je nielen tolerovateľný, ale aj funkčný. Takáto „úprava" však nebude možná bez omnoho dôslednejšieho výskumu, ktorý by si Greenova koncepcia[32] jednoznačne zaslúžila.

Zoznam použitej literatúry

1. AQUINAS, Thomas. *THE "SUMMA THEOLOGICA": PART II*. London: R. & T. WASHBOURNE, 1915.
2. ARISTOTLE. *The Nicomachean Ethics*. New York: Oxford University Press, 2009, 277 s. ISBN 978–0–19–921361–0.
3. ARISTOTLE. *Politics*. Cambridge: Hackett Publishing Company, 1998, 288 s. ISBN 0-87220-389-1.
4. BAROŠ, Jiří. Společné dobro: minimalistické, instrumentální, či robustní? *Studia Theologica* [online]. 2023, **25**(2), 191-213 [cit. 2026-3-14]. DOI: https://doi.org/10.5507/sth.2023.028.
5. FORAN, Michael. Equal Dignity and the Common Good. *Harvard Journal of Law and Public Policy* [online]. 2023, **46**(3), 1009-1027 [cit. 2026-3-14]. ISSN 0193-4872. Dostupné na: https://journals.law.harvard.edu/jlpp/wp-content/uploads/sites/90/2024/01/15_46_3-Foran.pdf.
6. GREEN, Thomas Hill. *Lectures on the Principles of Political Obligation*. Kitchener: Batoche Books, 1999, 191 s. ISBN 1-55273-018-2.
7. GREEN, Thomas Hill. *Prolegomena to Ethics*. Fifth Edition. Oxford: Clarendon Press, 1906, 470 s.
8. KEYS, Mary M. *Aquinas, Aristotle, and the Promise of the Common Good*. New York: Cambridge University Press, 2006, 255 s. ISBN 978-0-521-86473-2.
9. MARTIN, Rex. T. H. Green on individual rights and the common good. In: SIMHONY, Avital a David WEINSTEIN, eds. *The New Liberalism: Reconciling*

[32] V kontexte T. H. Greena je vhodné upriamiť pozornosť aj na jeho iné zásadné diela, vo vzťahu k spoločnému dobru rezonuje predovšetkým GREEN, Thomas Hill. *Prolegomena to Ethics*. Fifth Edition. Oxford: Clarendon Press, 1906, 470 s. Spoločnému dobru sa Green v danom diele venuje najmä v rámci tretej a štvrtej kapitoly tretej knihy, kde ho skúma v rámci etiky cností a následne ho prepája s morálnym ideálom. *„Nie je možné si predstaviť žiadny vývoj morálky, (...) ktorý by nepredpokladal určitú predstavu o spoločnom dobre, prejavujúcu sa v nejakom základnom úsilí o usporiadanie života. Bez tejto predstavy by takýto vývoj bol rovnako nemožný, ako je nemožné, aby vznikol zrak, ak neexistuje zrakový nerv*" – porovnaj stranu 236 diela citovaného vyššie. Na dôslednejší rozbor nie je v tomto príspevku priestor. Výlučným zámerom tejto poznámky pod čiarou je poukázanie na skutočnosť, že Greenova koncepcia spoločného dobra nekončí len v diele, ktoré tvorilo nosnú časť tohto príspevku. Naopak, pre jej dôsledný rozbor je potrebné nazerať na Greenovo dielo v širšom kontexte.

Liberty and Community. Cambridge: Cambridge University Press, 2001, s. 49-68. ISBN 0-521-79083-2.
10. RAWLS, John. *A Theory of Justice*. Harvard University Press, 1999, 538 s. ISBN 0-674-00077-3.
11. SIMHONY, Avital. T. H. Green's complex common good: between liberalism and communitarianism. In: SIMHONY, Avital a David WEINSTEIN, eds. *The New Liberalism: Reconciling Liberty and Community*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001, s. 69-91.
12. TOCQUEVILLE, Alexis de. *Democracy in America, volume 2*. Indianapolis: Liberty Fund, 2012, 1502 s. ISBN 978-0-86597-839-3.
13. ŻARDECKA-NOWAK, Magdalena. THE RIGHTNESS OF PRINCIPLES AS THE CONCEPT OF THE GOOD. *Humanities and Social Sciences* [online]. 2016, **23**(1), 211-224 [cit. 2026-3-14]. DOI: http://doi.prz.edu.pl/pl/publ/einh/226.

Kontaktné údaje

Mgr. Martin Búran
martin.buran@flaw.uniba.sk
Katedra ústavného práva,
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

KU VZŤAHU KOMUNITARIZMU A KONZERVATIVIZMU V SLOVENSKOM PRÁVNO-HODNOTOVOM DISKURZE[1]

ON THE RELATIONSHIP BETWEEN COMMUNITARIANISM AND CONSERVATISM IN SLOVAK LEGAL AND VALUE-BASED DISCOURSE

Jakub Vanacký[2]

Abstrakt: Príspevok skúma, ako komunitaristická argumentácia funguje v slovenskom právno-hodnotovom diskurze pri ústavných zásahoch do „hodnotových" otázok. Východiskom je pozorovanie, že v debatách o rodine, kultúre či identite sa opakovane používa komunitaristický slovník (spoločenstvo, hodnoty, tradícia, identita, zodpovednosť, ochrana detí/rodiny), ktorý sa v praxi neraz prekrýva s konzervatívne čítanými závermi. Cieľom príspevku nie je kvantifikovať výskyt týchto prvkov ani hodnotiť konkrétnych politických aktérov, ale navrhnúť analytický rámec na rozlíšenie dvoch ideálnych typov: inkluzívneho komunitarizmu (komunita chápaná občiansky a pluralitne; spoločné dobro ako rámec spolužitia) a exkluzívneho komunitarizmu (komunita chápaná skrze identitu alebo substantívne, teda – spoločné dobro ako ochrana konkrétneho modelu dobra). Typológiu následne autor sleduje prostredníctvom troch kritérií (legitímny cieľ, reflexia hodnôt, rovnosť (v zmysle rovnakej ochrany práv všetkých, vrátane menšín)) a ilustruje jej využitie na čl. 41 ods. 1 Ústavy SR a ústavnej novele účinnej od 1. 11. 2025. Záverom autor diskutuje zistenia a problematizuje ich, zasadzujúc ich do širšieho kontextu.

Kľúčové slová: komunitarizmus, konzervativizmus, ústava, ľudské práva, hodnoty

Abstract: This paper examines how communitarian arguments operate in Slovak legal and value-based discourse surrounding constitutional changes in "*value issues*". In debates on family, culture, and identity, communitarian vocabulary (community, values, tradition, identity, responsibility, protection of children/family) is repeatedly invoked and often converges with positions

[1] Písomná verzia príspevku je výstupom v rámci grantového projektu VEGA č. 1/0186/24 Náboženské a sekulárne hodnoty v slovenskom práve.

[2] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra teórie práva a filozofie práva

commonly read as conservative. Rather than quantifying such language or assessing particular political actors, the paper proposes an analytical framework distinguishing two ideal types: inclusive communitarianism (community conceived in civic and pluralistic terms; the common good as a framework for coexistence) and exclusive communitarianism (community conceived in identitarian/substantive terms; the common good as the protection of a specific model of the good). The typology is assessed through three constitutional lenses - legitimate aim, translation of values into legal norms, and equality/protection of minorities - and illustrated using the constitutional amendments of 2014 and 2025. In conclusion, the author discusses the findings and examines them critically.

Key words: communitarianism, conservatism, constitution, human rights, values

Úvod

Na Slovensku možno v spoločnosti a v politickej diskusii badať v nedávnej, no i vzdialenejšej minulosti významný hodnotový rozpor. Tento rozpor z princípu vyvstáva zo vzťahu medzi zaužívanými názorovými politickými oponentami – či si už pod tým predstavíme liberálov a konzervatívcov, „pravicu" a „ľavicu", alebo komunitaristov a individualistov. Pod pravicou sa zvyčajne v našom kontexte rozumejú strany konzervatívneho a liberálneho spektra, zatiaľ čo ľavicovú identitu deklarujú zväčša strany sociálno-demokratické, socialistické alebo anarchistické.[3] Nepochybne, aj v jednotlivých politických ideologických prúdoch možno zaznamenať množstvo odlišností, najmä v prístupe ku konkrétnym riešeniam spoločenských problémov. Takýto jav nie je nutne negatívny, nakoľko je pochopiteľné, že členovia konkrétnych strán nemusia zdieľať pohľady na postup riešenia, hoci východiská zdieľajú. Napokon to je aj jeden z významov politiky, tak povediac „obrusovať hrany". Inak povedané, aby spájala spojiteľné a tak umožňovala vytvárať spoločenskú zhodu na postupoch riešenia prostredníctvom kultivovanej diskusie.

Notoricky známy Bismarckov výrok znie: „Politika je umením možného, dosiahnuteľného, umením toho najlepšieho z toho, čo je k dispozícii".[4] V kontexte uplynulých rokov sa nám v súlade s týmto výrokom javí, že aj zdanlivo odlišné politické subjekty sa dokážu zhodnúť, pokiaľ regulovanou oblasťou je otázka kultúry, hodnôt, národnej identity či tradícií. Uvedené by mohlo byť považované za pozitívny

[3] HEYWOOD, Andrew. Politické ideologie. 4. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. s. 35.

[4] MARKELL, Patchen: The Art of the Possible. In: Political Theory, Roč. 31, č. 3 (2003), s. 461.

jav. Je to predsa prejavom depolarizácie spoločnosti, či demokratického zjednocovania oponentov. Skutočne je primerané hovoriť o pozitívnom dopade na demokraciu? Aké postoje skutočne reprezentuje hodnotovo-kultúrne, či ľudskoprávne[5] sporná právna úprava v Ústave SR (ďalej len „Ústava")?

Sledujeme, že jav zhody na sporných otázkach vzniká predovšetkým u strán, ktoré deklarujú zameranie na spoločné dobro, teda pri kresťansko-demokratickej časti pravice a pri (aspoň deklarovanej) sociálno-demokratickej ľavici. V našom príspevku sa však nechceme venovať konkrétnym politickým subjektom, preto len na tomto mieste a pre ilustrovanie politickej reality pripomenieme, že obe ústavné zmeny boli schválené na základe politickej spolupráce zvyčajných názorových oponentov. Domnievame sa, že uvedené môže byť spôsobené jednoducho politickou taktikou menovaných strán, alebo faktickou názorovou spriaznenosťou vo veci riešenia hodnotových otázok.

Ak o liberalizme v podaní Rawlsa povieme, že má „kantovskú povahu",[6] potom o komunitarizme by sme povedali, že svojou povahou je „aristotelovský" alebo prípadne „tomistický"– a to najmä z titulu centrálnej témy - spoločného dobra. Pri diskusiách častokrát zaznievajú z oboch strán pojmy, ktoré doktrína spája s komunitarizmom – teda napríklad „spoločnosť, hodnoty, tradície, spoločné dobro".[7]

Do zákonov či skôr ústavných zákonov sa však dostávajú prevažne formulácie, ktoré majú konzervatívny charakter a z uvedeného môže ako následok plynúť viacero otázok. Prvá by mohla znieť na motiváciu ľavicovo zmýšľajúcich poslancov, domnievame sa však, že odpoveď by bola v tomto prípade jednoducho spomínaná politická matematika. Druhá bude znieť na adresu konzervatívcov: Aký je vzťah komunitarizmu[8] a konzervativizmu? Sekundovať jej bude pridružená otázka: Musí mať komunitaristická argumentácia konzervatívcov vždy exkluzívny charakter? Na účely zodpovedania týchto otázok budeme teda ďalej v texte hovoriť o idealistických modeloch politických strán.[9]

Treba však na tomto mieste pripomenúť, že v súčasnosti sú politické strany väčšmi definované praxou než pomyselnými stenami ideologických škatúľ. Na jednej strane

---

[5] V spoločenskej diskusii už aj len rámcovanie otázok spojených s právami LGBT+ ľudí ako „hodnotovo-kultúrne otázky" značí zaujatosť, nakoľko daná formulácia podľa niektorých vylučuje, že je reč o ľudskom práve. Preto používame na tomto mieste aj „ľudskoprávne" - pokiaľ v ďalšej časti textu hovoríme o „hodnotovo-kultúrnych" otázkach, nemáme v úmysle vylúčenie, že môže ísť/ide aj o ľudskoprávne otázky.

[6] RAWLS, John. Teorie spravedlnosti. Praha: Victoria Publishing, 1995. s. 13, 153.

[7] HEYWOOD, Andrew. Politické ideologie. 4. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. s. 331.

[8] Ako zjednocujúceho elementu medzi ľavicou a pravicou.

[9] Inými slovami: Nebude záležať na tom, že konkrétna strana by neargumentovala inkluzívne, otázkou bude, či existuje argumentačná línia, ktorú by bolo možné považovať za konzervatívnu, so zachovaným komunitaristickým charakterom – ale bez exkluzívnych tendencií.

je to spôsobené zákazom imperatívneho mandátu,[10] na strane druhej skutočnou (ne-)slobodou poslancov rozhodovať sa a hlasovať podľa vlastného vedomia a svedomia a niesť za to politické následky.

V našom príspevku sa budeme zameriavať na príklady z legislatívnej praxe, konkrétne na dôvodové správy k dvom kontroverzným ústavným novelám. Činíme tak v súlade práve s pohľadmi známych komunitaristických autorov (MacIntyre, Taylor), *in concreto*: *„morálne a politické posudzovanie závisí od jazyka zdôvodnení a interpretačného rámca, v ktorom aktéri vnímajú svoj svet, a preto nemá zmysel začínať politické úsilie tým, že sa abstrahuje od interpretačných rozmerov ľudských presvedčení, praktík a inštitúcií.*"[11]

Prerody komunitarizmu

Ako sme už naznačili vyššie otázkou a poznámkou pod čiarou – v prvom rade je pre nás žiadúce charakterizovať vzťah konzervativizmu a komunitarizmu. Na prvý pohľad sa odpoveď môže javiť jednoznačná: „nepriateľ môjho nepriateľa je môj priateľ", ak za spoločného oponenta oboch smerov označíme určitú podobu liberalizmu orientovanú na individualistické práva a predstavu autonómneho jednotlivca. V takomto rámci sa vzťah konzervativizmu a komunitarizmu môže javiť ako komplementárny a za splnenia istých podmienok by sa dokonca mohlo zdať, že pojmy možno používať kvázi-synonymicky. Takýto prístup však nepostačuje, ba priam je vágny. Konzervativizmus je pluralitný a zahŕňa aj individualistický (resp. libertariánsky) prúd, ktorý s komunitarizmom zdieľa nanajvýš kritiku vybraných liberálnych téz, no v otázke role spoločenstva, povinností a spoločného dobra sa s ním principiálne rozchádza.

Z tohto dôvodu nemožno vzťah konzervativizmu a komunitarizmu uchopiť len ako „koalíciu proti liberalizmu". Obzvlášť ak pripustíme, že by mohol existovať aj komunitaristický model, ktorý je schopný úspešného konsenzu so zástupcami liberalistického spektra.[12] Relevantnejšie je preto skúmať, akým spôsobom komunitaristický jazyk a argumentácia vstupujú do konzervatívne významných sporov a ako sa legislatívne presadzujú. V slovenskom právno-hodnotovom diskurze sa totiž opakovane stretávame s tým, že pojmy ako „spoločenstvo", „hodnoty", „tradícia", „identita", či „ochrana rodiny a detí" fungujú ako legitimačné dôvody pre

[10] čl. 73 ods. 2 Ústavy SR.

[11] BELL, Daniel: Communitarianism. In: ZALTA, Edward N. – NODELMAN, Uri (eds.): The Stanford Encyclopedia of Philosophy [online]. Summer 2024 Edition. Stanford: Metaphysics Research Lab, Stanford University, 2024, časť 1. Dostupné na: https://plato.stanford.edu/archives/sum2024/entries/communitarianism/

[12] CHOVANCOVÁ, Jarmila. Liberalizmus verzus komunitarizmus: aspekt spravodlivosti, práva a moci. 3. vyd., Studia Iuridika Bratislavensia. Bratislava: Univerzita Komenského, Právnická fakulta, Vydavateľské oddelenie, 2009. s. 156.

normotvorné zásahy, vrátane zásahov ústavnej intenzity. Teda upozornime, že v tomto prípade sa posúva problém z roviny politickej filozofie do roviny ústavného práva: nejde len o to, či je daný argument „konzervatívny" alebo „komunitaristický", ale či a ako daná argumentácia narába s Ústavou.

Aby sme lepšie pochopili vzťah medzi komunitarizmom a konzervativizmom, zamerajme sa na moment na známych autorov tohto myšlienkového prúdu. Medzi najznámejších predstaviteľov patria napríklad Walzer alebo Taylor,[13] a hoci sa s označením „komunitarista" nestotožňujú, často bývajú za nich označovaní aj Sandel či MacIntyre.[14] Práve protesty proti zaradeniu do tohto myšlienkového prúdu zo strany druhých menovaných, nám napovedajú, že práve títo konzervatívnejšie (či prinajmenšom anti-liberalisticky, v prípade MacIntyrea a Sandela)[15] zmýšľajúci autori vnímajú istú mieru rozporu medzi komunitarizmom a konzervativizmom (či anti-liberalizmom).

Pri zameraní skôr na argumentáciu než na autorov samotných Bell rozlišuje komunitaristickú argumentáciu metodologickú, ontologickú a normatívnu.[16] Pre náš príspevok bude oveľa podstatnejšie než doktrinálne delenie a autorské rámce zamerať sa na všeobecný ideový základ a väčšmi sledovať tak povediac „živý komunitarizmus", pretože v jadre nášho záujmu je to, ako sa komunitaristická argumentácia prejavuje, hoci priznávame, že na účely našej analýzy bude nevyhnutná istá miera účelového zjednodušenia tejto filozofie. V záujme ukotvenia nášho chápania komunitarizmu preto vychádzajme z Changovej vymedzenia: *„ide o normatívne príťažlivú politickú filozofiu, ktorá si cení tak jednotlivca, ako aj spoločenstvo, bez toho, aby uprednostňovala jedno pred druhým. Zachováva si najlepšie aspekty liberalizmu a kolektivizmu pri formulovaní politickej filozofie, ktorá chráni jednotlivca v súlade so spoločenstvom."*[17] Takto chápaný komunitarizmus má centristický charakter a teda je možné ho považovať za smer, ktorý nestojí nutne v protiklade ku konzervatívnemu, liberálnemu alebo ľavicovému naratívu.

---

[13] Ibid. s. 98.

[14] CHANG, Ya Lan: Communitarianism, Properly Understood. In: Canadian Journal of Law & Jurisprudence, Roč. 35, č. 1 (2022), s. 118.

[15] CHOVANCOVÁ, Jarmila. Liberalizmus verzus komunitarizmus: aspekt spravodlivosti, práva a moci. 3. vyd., Studia Iuridika Bratislavensia. Bratislava: Univerzita Komenského, Právnická fakulta, Vydavateľské oddelenie, 2009. s. 100.

[16] BELL, Daniel: Communitarianism. In: ZALTA, Edward N. – NODELMAN, Uri (eds.): The Stanford Encyclopedia of Philosophy [online]. Summer 2024 Edition. Stanford: Metaphysics Research Lab, Stanford University, 2024, časť 1. Dostupné na: https://plato.stanford.edu/archives/sum2024/entries/communitarianism/

[17] CHANG, Ya Lan: Communitarianism, Properly Understood. In: Canadian Journal of Law & Jurisprudence, Roč. 35, č. 1 (2022), s. 119.

Aj keď podľa Bella, v západnom svete a v časti východnej Ázie *„komunitarizmus stratil na význame ako motivujúci politický ideál*",[18] komunitárne témy nezmizli; skôr sa preskupili do iných foriem ideí, či prejavov spoločnosť-mobilizujúcich praktík. Tieto môžeme vnímať na strane občianskej spoločnosti, ako politicky veľmi heterogénneho subjektu. Výstavba a aktivizácia občianskej spoločnosti sa javí ako jedna z reakcií na požiadavky komunitarizmu. V súčasnosti sa však ukazuje, že populistická politika, najmä v západnom kontexte, môže byť tiež chápaná ako reakcia na úpadok sociálnych hodnôt a dekonštrukciu komunity a na skúsenosť atomizácie. Prísľub „obnovy" spoločenstva a významu však nemusí automaticky viesť k ústavou želaným výsledkom. Inak povedané, komunitarizmus, zdá sa, nezanikol, no formulovali sa rozdielne komunitaristické dikcie, kladúce si rozdielne ciele a využívajúce iné argumentačné rámce. V praxi sa práve populistický prístup javí ako ten, ktorý je schopnejší preberať komunitaristické témy a komunikovať ich v súlade so svojimi záujmami – konzervativizmus a obzvlášť ten kresťanský, ktorý má, podľa nášho názoru veľký potenciál nadviazať na komunitaristickú agendu,[19] túto možnosť nevyužíva.

Kľúčová je otázka, či spoločnosť interpretuje „my" v úvode preambuly Ústavy konformne alebo nekonformne s inými ústavnými princípmi či hodnotami (ako napríklad princíp demokracie, princíp právneho štátu a iné...). Ide o „my", ktoré je normatívne obhájiteľné, alebo o také, ktoré má záujem na dominancii alebo preferencii istej časti populácie a upozaďovaní tých, čo pod ono „my" nespadajú a ako také teda nemôže byť zlučiteľné s menovanými princípmi?

V úvahách však nie je potrebné a koniec koncov ani žiadúce zachádzať do extrémov – akákoľvek forma argumentácie ešte nutne nemusí byť protiústavná, obzvlášť keď pripomenieme, že na interpretačnom význame Preambuly k Ústave Slovenskej republiky nepanuje všeobecná zhoda v právnej doktríne. Drgonec v komentári k Ústave SR uvádza explicitne: „V slovenskom ústavnom práve existuje množina názorov na úlohu preambuly a jej význam pre interpretáciu a aplikáciu Ústavy."[20] Tieto postoje už sumarizoval vo svojom článku Martin Turčan.[21]

---

[18] BELL, Daniel: Communitarianism. In: ZALTA, Edward N. – NODELMAN, Uri (eds.): *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Summer 2024 Edition. Stanford: Metaphysics Research Lab, Stanford University, 2024, časť 1. Dostupné na: https://plato.stanford.edu/archives/sum2024/entries/communitarianism/ Pozn.: orig.: „communitarianism has lost salience as a motivating political ideal"

[19] Viera v obetovanie jednotlivca na úkor celku, ktorá je evidentná v kresťanstve (ideál Ježiša ako človeka/Boha obetujúceho sa za celé ľudstvo, no aj rôzne príklady zo Starého zákona...) podľa nás nepochybne zakladá (do istej miery) úrodnú pôdu pre preberanie komunitaristickej argumentácie.

[20] DRGONEC, Ján: Preambula. In: DRGONEC, Ján: *Ústava Slovenskej republiky*. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 152.

[21] TURČAN, Martin: Cyrilo-Metodské duchovné dedičstvo ako právny argument?. In: Právny obzor, Roč. 109, č. 1 (2026), s. 46.

V tomto bode však narážame na problém: komunitaristický slovník môže znieť jednotne („spoločné dobro", „identita", „ochrana rodiny"), no jeho praktické normatívne dôsledky jednotné nie sú. V jednej situácii môže byť komunitaristická argumentácia kompatibilná s právami menšín a rovnosťou, v inej zas môže vytvoriť ústavne tvrdé hranice príslušnosti k „my". Preto navrhujeme rozlíšenie dvoch ideálnych typov komunitaristickej argumentácie - nie ako hodnotový súd, ale ako analytický nástroj, ktorý umožní presnejšie pomenovať rozdiel medzi „spoločným dobrom" ako rámcom spolužitia a „spoločným dobrom" ako ochranou konkrétneho modelu dobra.

Vyššie uvedené pozorovania prirodzene podporujú potrebu rozlíšiť **inkluzívny** a **exkluzívny** komunitarizmus: prvý smeruje k obnoveniu spoločenských väzieb spôsobom kompatibilným s pluralitou názorov, rovnosťou a požiadavkou hľadať spoločné dobro prostredníctvom deliberácie; druhý skôr k obnoveniu spoločenstva cez identitárne vymedzenie „my" a posilnenie záväzných noriem jedného modelu dobra.

Oba tieto prístupy môžu byť legitímne, nakoľko samotný koncept spoločnosti má exkluzívny charakter a naopak - koncept ľudských práv vyznieva silno inkluzívne.[22] Hoci je ukotvenie konceptu ľudských práv na pomedzí medzi demokratickou legitimitou - stojacou na pilieroch kultúrnej, náboženskej, jazykovej či hodnotovej súdržnosti politického spoločenstva - a ústavným a nadnárodným komplexným systémom ochrany,[23] nemožno ho redukovať ani na jednu z týchto rovín. Na jednej strane platí, že ľudské práva nie sú „externým" importom bez akejkoľvek spoločenskej opory: bez demokratickej legitimity a bez určitej miery zdieľanej politickej identity by nemali praktickú normatívnu silu, pretože by neboli vnímané ako záväzné pravidlá spolužitia. Na strane druhej však v konštitučnej demokracii táto legitimita nemôže byť chápaná ako neobmedzené sebaurčenie majority, ale ako sebaurčenie prostredníctvom ústavy - teda v rámci pravidiel, ktoré majú byť stabilnejšie práve preto, aby chránili aj tých, ktorí sa v danom momente nenachádzajú v centre jednoduchej politickej väčšiny.

Z uvedeného vyplýva, že „hodnotovo-kultúrne" témy môžu byť súčasťou demokratického sebaurčenia, no vždy sa dostávajú do napätia s druhou rovinou: s právnym záväzkom štátu zabezpečiť rovnosť a ochranu menšín ako materiálnu súčasť konštitucionalizmu. Práve toto napätie je kľúčové pre náš príspevok: nehodnotíme, či má spoločenstvo právo chrániť vlastné hodnotové nastavenie, ale skúmame, ako sa takáto ochrana odôvodňuje a prekladá do ústavnej normy tak, aby

[22] Tu je jednoznačným argumentom slovo „každý", nachádzajúce sa v Európskom Dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd relatívne často. (Celkovo trinásťkrát, pri opomenutí iných gramatických foriem či kontextov, pri ktorých nejde o garancie ľudských práv a slobôd *per se*.)

[23] Inak povedané, medzi legitimitou demokratickou a legitimitou zmluvnou či konštitučnou.

bola vnútorne racionálna a zároveň obhájiteľná v rámci ústavného a nadnárodného systému ochrany. Inými slovami otázka znie, či je zákonodarca schopný vytvoriť medzi hodnotovou motiváciou a právnou normou dostatočný argumentačný most. Túto otázku sme sa rozhodli posudzovať na základe troch kritérií, konkrétne cez legitímny cieľ, normatívny preklad hodnôt do práva, a reflexiu dopadov na menšinové práva.

Obe spomínané ideové línie - exkluzivistická i inkluzivistická - sa budú v právnej argumentácii prejavovať inak, nakoľko si kladú iné ciele. Pomocou navrhnutia metodiky a odlíšenia typov komunitarizmu na tieto dve kategórie, sa teda snažíme aby tento príspevok do diskusie o skúmaných ústavných novelách nebol len hodnotovým súdom, ale analytickým nástrojom, ktorý pomáha identifikovať, ako sa deklarované spoločné dobro ako nesporne primárna komunitaristická kategória, premieta do ústavných zmien.

Tento vzťah skúma ako analýzu argumentácie z hľadiska (i) formulácie legitímneho cieľa, (ii) výberu prostriedkov a proporcionality vo vzťahu k chránenej hodnote/hodnotám, a (iii) dopadov na rovnosť a ochranu menšín, ako kategórii reprezentujúcich požiadavky ústavnej konformity hodnotového zásahu do ústavného textu. Zvolili sme ich preto, že tvoria minimálny rámec, bez ktorého sa, podľa nás, hodnotovo motivovaný zásah do ústavného textu nedá racionálne obhájiť: najprv musí byť zrejmé, aký legitímny cieľ úprava sleduje, následne akými prostriedkami sa ho snaží dosiahnuť a napokon, kto nesie normatívne náklady takejto úpravy – teda či a ako sa zákonodarca vyrovnáva s rovnosťou všetkých občanov a ochranou menšín. Inak povedané, ide o trojicu „cieľ – prostriedok - dopad".

Z hľadiska možných zistení, je prípustná aj tá možnosť, že v diskusii (či skôr dôvodovej správe) zákonodarca vyššie spomenuté otázky opomenul. Ak niektorá z troch otázok (legitímny cieľ, preklad hodnoty do právnej normy a ochrana menšín) ostáva nezodpovedaná alebo je zodpovedaná len veľmi parciálne, ide o relevantný diagnostický signál. Vypovedá o tom, že komunitaristický slovník v danom prípade plní skôr populisticko-rétorickú než argumentačne nosnú funkciu, prípadne že medzi politickým odôvodnením a ústavnoprávnou zmenou absentuje závažný logický medzistupeň v podobe zdôvodnenia.

Praktickým dôsledkom môže byť zníženie dôvery občana voči zákonodarcovi, nakoľko nezdôvodnená, či slabo zdôvodnená úprava značí, že môže ísť o tému, pri ktorej ústavodarca nevie, alebo nechce poskytnúť transparentný argumentačný most medzi deklarovanou hodnotou a zvoleným normatívnym riešením. V takom prípade sa prirodzene oslabuje aj dôvera občana, že štát bude vedieť v prípade medzinárodného preskúmania vecne a presvedčivo vysvetliť, prečo je zásah legitímny, nevyhnutný a primeraný. Vzhľadom na nedostatok štatistických dát priznávame, že ide z našej strany skôr o úsudok v rovine predpokladu.

Zároveň však pripomíname, že dôvodové správy majú v demokratickom štáte plniť viac, ako len formálno-procesnú úlohu. „Princíp dôkladnej a dôslednej formulácie dôvodovej správy",[24] ako ho nazýva Surmajová, je možné považovať za jeden zo základných princípov legislatívy. Predovšetkým treba zdôrazniť explanačnú funkciu dôvodovej správy, t. j. jej úlohu napomáhať výkladu a aplikácii navrhovanej právnej úpravy. Rovnako dôležitá je legitimizačná funkcia: dôvodová správa má byť základným nástrojom, prostredníctvom ktorého zákonodarca komunikuje, prečo danú úpravu prijíma a prečo sa jej má adresát právnej normy podriadiť. Napokon, dôvodová správa plní aj deliberatívnu funkciu - je východiskovým dokumentom, ktorý otvára odbornú a politickú diskusiu v legislatívnom procese a vytvára priestor pre racionálne posúdenie navrhovaných riešení.

Je preto legitímnou požiadavkou očakávať náležité zdôvodnenie zásahov do ústavného textu, najmä pokiaľ ide o (potenciálne) ľudskoprávnu otázku. Ak majú byť tieto zásahy v budúcnosti obhájiteľné, zdá sa neracionálne nevyužiť relevantné argumenty už v dôvodovej správe. Doktrína racionálneho zákonodarcu, ktorú uznáva aj ESĽP nám dokladá, ako spomínal už skôr Baraník: *„Judikatúra ESĽP v tomto ohľade naznačuje, že ak sa súdna moc svojimi zásahmi snaží zvyšovať" (a vynucovať") racionalitu vládnych zásahov, posilňuje tým ochranný mechanizmus proti arbitrárnosti zásahu do sféry ľudských práv."*[25]

Pokiaľ by sa ukázalo, že žiadna z týchto otázok nie je zodpovedaná, mohlo by to znamenať pri veľmi kritickom pohľade minimálne to, že zákonodarca pri písanej argumentácii v prospech vlastnej ústavnej zmeny nevyužíva komunitaristické argumenty. Pri využití širšej úvahy v rovine *in abstracto* to možno považovať za dôkaz populistického, dekoratívneho a demonštratívneho prístupu k využitiu komunitaristického slovníka zo strany zákonodarcu.

Napokon, môže to znamenať aj isté popretie vyššie spomínaného inštitútu racionálneho zákonodarcu, pretože ako spomína Bujňák *„delegovaný ústavodarca predstavuje najmenej 90 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky, ktorí pri tvorbe legislatívy môžu konať skratkovito, iracionálne a bez toho, aby sa sami vedeli orientovať v polylegálnom ústavnom systéme".*[26] V prípade, že dôvodová správa nám

[24] SURMAJOVÁ, Žaneta: Základné princípy legislatívy. In: Magister Officiorum [online]. 2014, č. 2, s. 67. Dostupné na: https://7bb5368a2f.clvaw-cdnwnd.com/094afd888d97eafe6850446af4abfadf/200000079-79a847aa1f/Magister%20Officiorum_2_2014_vnutro.pdf

[25] BARANÍK, Kamil: Racionálny zákonodarca, nová ústavná doktrína. In: *Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2014*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2014, s. 156-157.

[26] BUJŇÁK, Vincent: Mýtus racionálneho normotvorcu v slovenskom ústavnom systéme (?). In: Mýty o práve, mýty v práve. Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2018. Bratislava : Wolters Kluwer, 2018. s. 317.

nezodpovie ani jednu z nami navrhovaných otázok, máme za to, že delegovaný ústavodarca nemohol konať úplne racionálne, nakoľko je nelogické, ak by do Ústavy prijímal úpravu v napätí s medzinárodnými záväzkami, ku ktorým ho zaväzuje tá istá Ústava a to všetko bez zodpovedania úplne bazálnych otázok pri kontexte ľudskoprávnej problematiky.

Charakter komunitaristických argumentácií

Inkluzívna komunitaristická argumentácia sa bude poznať podľa toho, že legitímny cieľ bude formulovať neutrálne a všeobecne (napr. súdržnosť, sociálna stabilita, ochrana detí ako verejný záujem, solidarita). Do práva sa potom snaží hodnoty transformovať skôr cez miernejšie, rámcové a inštitucionálne riešenia (procedurálne garancie, podporné politiky, zákonná úprava, či len legislatívny rámec), pričom z princípu svojej inkluzívnej povahy menšiny chápe ako súčasť spoločného dobra a opiera sa o demokratický princíp väčšiny rešpektujúcej práva menšín. Silnou stránkou tohto typu je, že sa ľahšie „prekladá" do ústavnoprávnych kategórií legitímneho cieľa a proporcionality a zároveň prirodzene smeruje k deliberácii v racionálnom jazyku a konštruktívnej diskusii, nie iba v rovine hodnotových protirečení. Slabé miesto je riziko vágnych alebo príliš širokých cieľov, pri ktorých je ťažšie preukázať, že konkrétne opatrenie cieľ naozaj sleduje (a že je cieľ sám osebe dostatočne „legitímny" v právnom zmysle). Je však nutné dodať, že aj pri inkluzívnej rétorike hrozí, že všeobecné – univerzalisticky formulované pravidlo bude mať nerovnaké dopady a teda existuje riziko nepriamej diskriminácie.

Exkluzívna komunitaristická argumentácia sa vyznačuje tým, že legitímny cieľ býva jasnejšie definovaný ako ochrana konkrétneho modelu (rodiny/identity/tradície) a verejnosti poskytuje zrozumiteľnú hodnotovú orientáciu normy. Pri transformácii hodnôt do práva má tendenciu presadzovať striktné, dôrazné pravidlá, často cez kategorické zákazy alebo ústavné ukotvenie hodnotových pojmov; to prináša zrozumiteľnosť a mobilizačnú silu a môže posilňovať pocit jednoty a identity väčšiny a teda v istom rozsahu aj posilňovať stabilitu politického spoločenstva. Slabým miestom je, že „legitímny cieľ" môže v praxi fungovať len ako majoritná morálna preferencia bez potreby racionalizácie, teda bez plnohodnotného zdôvodnenia regulácie. Zároveň, ak sa pracuje s pojmami typu „tradičné hodnoty", „národná identita" či „morálka", vzniká riziko prílišnej flexibility na úrovni výkladu (otvorené hranice a selektívna aplikácia). V rovine práv menšín sa slabina prejaví najmä vtedy, keď je menšina konštruovaná ako „mimo" komunity alebo ako hrozba: ochrana menšín sa potom dostáva do napätia s majoritne definovaným cieľom.

Z hľadiska metodológie považujeme tieto charakteristické znaky za teoretický základ pre analýzu. Ak sa budú vyskytovať pri zodpovedaní spomínaných otázok väčšmi prejavy exkluzívnej argumentácie, bude nutné konštatovať, že argumentácia má

tento charakter, pričom budeme postupovať nerozdielne pri inkluzívnej. Otázkou, ktorú si ostáva položiť v tomto bode teda je – ako sa prejavuje komunitaristická argumentácia v praxi?

Exkluzívna a inkluzívna argumentácia v praxi

Teraz sa teda zamerajme na ústavnú novelu č. 161/2014 Z.z., pričom hľaďme výlučne na hodnotovo založenú otázku z čl. 41 ods. 1.

a) Legitímny cieľ - Dôvodová správa k novele z roku 2014 je v kontexte legitímneho cieľa zaujímavá najmä tým, že komunitaristické odôvodnenie rámcuje univerzalisticky: opiera sa o jazyk ľudských práv, keď cituje čl. 16 ods. 3 Všeobecnej deklarácie ľudských práv: *„rodina je prirodzenou a základnou jednotkou spoločnosti…"*[27] a túto tézu prenáša do ústavného „záujmu" na ochrane manželstva, rodičovstva a rodiny. Zároveň však hneď dopĺňa druhý, explicitne obranný rozmer: tradičné usporiadanie rodinných vzťahov má byť vystavené „nežiaducemu tlaku",[28] predovšetkým „vplyvom vonkajšieho prostredia", [29] čo má odôvodňovať potrebu ústavného vymedzenia manželstva. V tomto bode už možno konštatovať prítomnosť charakteristického znaku exkluzívnej argumentácie: legitímny cieľ je síce deklarovaný ako ochrana základnej jednotky spoločnosti, no „nežiaduci tlak" zároveň naznačuje hranicu medzi tým, čo je považované za žiadúce/„naše", a tým, čo je vnímané ako externalita.

b) Transformácia hodnôt do práva - V rovine normatívneho prekladu je návrh sprvu jednoznačný: čl. 41 ods. 1 sa dopĺňa tak, že manželstvo sa ústavne definuje ako *„jedinečný zväzok jedného muža a jednej ženy"*[30] ale výrazne sa komplikuje neskôr, keď sa štát zaväzuje manželstvo „všestranne chrániť a napomáhať jeho dobru".[31] Čo je potrebné vnímať ako to mienené „dobro" manželstva ostáva k dispozícii na flexibilnú interpretáciu, hoci kontext nám ponúka isté mantinely. Osobitná časť dôvodovej správy ďalej výslovne vysvetľuje, že ide o prevzatie definície zo zákona o rodine, a že manželstvo *„nemôže vzniknúť medzi osobami rovnakého pohlavia"*,[32] pričom ochrana a podpora manželstva má byť „súčasťou verejného záujmu",[33] ktorý však možno tiež považovať za flexibilný pojem, nakoľko verejný záujem by v prípade demokratického ústavodarcu mal reflektovať aj záujmy menšín v rámci verejnosti, najmä pokiaľ ide

[27] *Parlamentná tlač č.921: Dôvodová správa k návrhu poslancov NR SR Pavla PAŠKU a Pavla HRUŠOVSKÉHO na vydanie ústavného zákona, ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov.* s. 6.

[28] Ibid. s. 5.

[29] Ibid. s. 5.

[30] Ibid. s. 6.

[31] Ibid. s. 1.

[32] Ibid. s. 9.

[33] Ibid. s. 9.

o ľudskoprávnu otázku. Slabšou stránkou vyššie uvedeného je, že zústavnenie hodnotového sporu zvyšuje rigiditu pre časť populácie nevyhovujúceho stavu a presúva prípadné korekcie tohto stavu do ústavnej roviny (t. j. do roviny politicky i právne nákladnejšej). Z textácie však možno vyčítať, že sa jedná o exkluzívnu argumentáciu, nakoľko opis „dobra" tu v širšom kontexte má rozmer konkrétnej predstavy o tom, čo je „dobrom" pre inštitút manželstva.

c) Rovnosť a práva menšín - Tu sa ukazuje najcitlivejšie miesto celej argumentácie: dôvodová správa síce priamo priznáva exkluzívny efekt („manželstvo teda nemôže vzniknúť medzi osobami rovnakého pohlavia"),[34] avšak absentuje samostatné vyrovnanie sa s tým, čo táto exklúzia znamená pri problematizovaní nedodržania rovnosti práv všetkých občanov a pre ochranu práv menšín.

Inak povedané, v tomto smere akákoľvek argumentácia zostáva skôr implicitná. V explicitnej argumentácii by sa zákonodarca mohol vyjadriť napríklad aj k iným možnostiam vysporiadania sa s právnym postavením párov rovnakého pohlavia – ako napríklad zavedenie inštitútu registrovaných partnerstiev, či umožnenie akceptovania registrovaných partnerstiev uzavretých v cudzine. Pokiaľ sa zákonodarca rozhodne istej skupine občanov priznať niektoré práva a inej ich nepriznať, javí sa nám primerané očakávať, že okrem zdôvodnenia priznania sa vyjadrí aj k dôvodom nepriznania – o to viac, pokiaľ sa rozhodne tieto práva nepovažovať za ľudské práva *in toto*.

Vychádzajúc zo špecifického postavenia manželstva možno predpokladať, že dôvodom preň je logická nemožnosť splodiť dieťa medzi dvoma ľuďmi rovnakého pohlavia. V takom prípade sú však zvýhodnené osoby v manželstvách párov opačného pohlavia, ktoré sú neplodné, ktorým štát umožňuje uzavrieť manželstvo a využívať výhody z tohto úkonu plynúce.

Výsledkom je teda konštrukcia, ktorú by sme mohli opísať ako univerzalistický legitimačný obal (rodina ako základ spoločnosti) spojený so substantívnym, definujúcim jadrom, ktoré má exkluzívny dosah. Celkovo by sme teda mohli vysloviť hodnotenie, že argumentácia v prípade tejto novely má výrazne implicitný exkluzívny charakter. Poďme sa teraz venovať druhej skúmanej novele.

V nasledujúcej časti využijeme totožný postup na analýzu novely č. 255/2025 Z.z. V spomínanej novele možno identifikovať hneď niekoľko potenciálnych hodnotových bodov. Či už ide o otázku národnej identity, výchovy detí alebo uznanie výlučne binárneho modelu rodu, všetky uvedené témy majú komunitaristický rozmer. Zamerajme sa teraz na to, kde ho možno nájsť a v akej forme.

[34] Ibid. s. 9.

a) Legitímny cieľ – Novela z roku 2025 je v porovnaní s rokom 2014 explicitnejšia: jadro legitímneho cieľa formuluje ako „posilnenie ochrany tradičných hodnôt"[35] pre zachovanie kultúrneho dedičstva a „zabezpečenie právnej stability",[36] pričom kultúrne dedičstvo spája aj s uznaním manželstva muža a ženy ako jedinečného zväzku. Zároveň sa tu objavuje širší záber: rozšírenie ústavnoprávnej úpravy rodiny o popis niektorých rodičovských práv, tému osvojenia, obsahu vzdelávania, ako aj otázok pohlavia. V tomto bode je exkluzívny typový znak ešte zreteľnejší než v roku 2014: spoločné dobro sa neviaže len na ochranu jedného inštitútu, ale na širší projekt „hodnotového nastavenia" spoločnosti, ktorý má byť ústavne chránený. Nie je jasné, či za exkluzívny považovať aj inštitút národnej identity, pretože národná identita sa netvorí zhora, je tvorená ľuďmi predstavujúcimi národ a teda je fluidná – v čase sa mení, vyvíja, prispôsobuje sa dobe. Práve tento inštitút možno vykladať i tak, že súčasťou identity nie je len naše vnútorné nastavenie a naše hodnoty, ale aj naše okolie, naše spoločenstvo a jeho hodnoty, pretože ono je to, čo nás spoluutvára. Ako v osobnom živote – sú to naši priatelia, partneri, manželia, rodina, kolegovia, spolubývajúci a vlastne všetci okolo nás, ktorí každodenne, hoc i nepatrne, vplývajú na to, kým sme.

b) Transformácia hodnôt do práva – Dôvodová správa otvorene priznáva stratégiu „povýšenia existujúcej zákonnej úpravy na ústavnoprávnu úroveň"[37] a to „vzhľadom na dôležitosť týchto tém"[38] – detail má teda zostať v zákonoch, no ústava má vytvoriť pevné hodnotové základy. Zároveň sa navrhuje posilniť „hodnotovú" povahu ústavy aj systémovo: orgány majú konať v súlade s princípmi a hodnotami ústavy a zároveň sa navrhuje, aby sa prednosť práva EÚ a niektorých medzinárodných zmlúv neuplatnila, ak sú „v rozpore s ústavou", pričom ako typický príklad „suverénnej" oblasti sa uvádzajú otázky kultúrno-etického charakteru. Tento krok je metodicky kľúčový: nejde už len o obsah čl. 41, ale o širšiu snahu urobiť z ústavy nielen rámec moci, ale aj hodnotový filter. Takýto postup predpokladá pri inkluzívnej textácii univerzálne formulovanie hodnôt, pri exkluzívnej zas ich špecifikáciu. Je zjavné, že v tomto prípade nejde o hodnotovo neutrálnu formuláciu a teda budeme opäť hovoriť o exkluzívnej komunitaristickej argumentácii.

Silné miesto tejto argumentácie spočíva v tom, že je konzistentná v zámere: hovorí o stabilite, a stabilitu sa snaží dosiahnuť ústavnou formou. Nie je isté, či tá v súčasnosti poskytuje požadovanú rigiditu. Slabé miesto tejto úpravy je rovnaké ako v roku 2014, len výraznejšie: čím širšie a hodnotovo otvorenejšie pojmy (tradičné hodnoty, národná identita, hodnotové zameranie spoločnosti), tým väčší priestor pre

[35] Parlamentná tlač č.733: Dôvodová správa k vládnemu návrhu ústavného zákona, ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov. s. 1.

[36] Ibid. s. 1.

[37] Ibid. s. 4.

[38] Ibid. s. 1.

interpretačnú flexibilitu a spory o to, čo presne z hľadiska hodnôt Ústava prikazuje či vylučuje a či by takúto úlohu akéhosi „strážcu kultúrnych hodnôt" mala plniť.
c) Rovnosť a práva menšín – Dôvodová správa pracuje s rovnosťou selektívne. Na jednej strane výslovne odôvodňuje ústavné posilnenie rovnosti mužov a žien pri odmeňovaní ako reakciu na reálny spoločenský problém.[39] Na druhej strane, v oblastiach, ktoré v praxi typicky vyvolávajú menšinovo-právne napätia (osvojenie, obsah výchovy a vzdelávania, binárne poňatie pohlavia), je argumentácia postavená skôr na „legitimite manželstva"[40] pri výchove detí, na „nevyhnutnosti"[41] rodičovskej kontroly a na biologickom chápaní pohlavia. Zvlášť nápadné je aj tvrdenie v doložke vplyvov, že materiál nebude mať vplyv okrem iného na „manželstvo, rodičovstvo a rodinu",[42] hoci samotné odôvodnenie hovorí o ich ústavnom posilnení a rozšírení, hoci prakticky, z pohľadu intersex ľudí a ľudí z komunity LGBT+, môže mať novela úplne opačný efekt. V našom rámci je to opäť exkluzívna argumentácia: silná hodnotová motivácia, no slabšia, ba až žiadna reflexia dopadov na skupiny, ktoré budú právne zasiahnuté.
Naša metodológia nemala ambíciu určiť, ktorá z komunitaristických argumentácií je „lepšia" v morálnom či ideologickom zmysle, či viac súladnejšia s konzervativizmom v politickom zmysle. Jej účel je užší, viac doktrinálny a analytický: má identifikovať, kde argumentácia (či už inkluzívna alebo exkluzívna) zlyháva alebo absentuje. V tomto zmysle ide o diagnostický nástroj, ktorý upozorňuje na medzery v odôvodnení. Pamätajúc na túto skutočnosť, je potrebné doplniť, že v čase prijatia novely z roku 2014 ešte nebol k dispozícii ľudskoprávny kontext, ktorý neskôr prinieslo rozhodnutie ESĽP vo veci Fedotova a ostatní proti Rusku. Zákonodarca teda nemohol pri odôvodňovaní tejto úpravy reflektovať úvahy a štandardy, ktoré z tohto rozhodnutia vyplynuli. O to menej racionálne sa však javí, ak sa s týmito nevyrovnáva zákonodarca ani v roku 2025, kedy už toto rozhodnutie je podstatne známejšie a v kontexte recentnej judikatúry ESĽP a SDEÚ aj relevantnejšie.
Nejde teda o to „odsúdiť" exkluzívnosť ani „glorifikovať" inkluzívnosť, ale o to, aby sa spor neodohrával len v rovine hodnotových deklarácií, ale aby sa diskusia v demokratickej spoločnosti odvíjala predovšetkým od racionálnej argumentácie, ktorá by mala predstavovať dôležitú súčasť dôvodovej správy.

Záver

Vráťme sa teraz explicitne k otázkam položeným v úvode. Po prvé, vzťah komunitarizmu a konzervativizmu nemožno chápať ako totožnosť kategórií. Ide o

[39] Ibid. s. 4.
[40] Ibid. s. 4.
[41] Ibid. s. 4.
[42] Ibid. s 2.

pojmy, ktoré sa v slovenskom právno-hodnotovom diskurze funkčne prekrývajú: komunitaristický slovník sa stáva legitimačným rámcom pre normy, ktoré sú v praxi čítané ako konzervatívne. Po druhé, komunitaristická argumentácia konzervatívcov nemusí byť nevyhnutne exkluzívna; je mysliteľná aj taká línia, ktorá chápe komunitu občiansky a pluralitne a spoločné dobro ako rámec spolužitia. Po tretie, nami analyzované dôvodové správy však naznačujú prevahu exkluzívneho spôsobu prekladu hodnôt do práva, a to najmä v druhom a treťom kritériu (normatívny preklad a vyrovnanie sa s rovnosťou/ochranou menšín).

Z toho vyplýva, že komunitarizmus tu nefunguje ako neutrálna politická filozofia, ale najmä ako argumentačný prostriedok: poskytuje jazyku konzervatívnych záverov rámec „spoločného dobra", pričom kvalita ústavnoprávnej obhájiteľnosti závisí od toho, či sa tento rámec prekladá do práva spôsobom racionálne zdôvodneným a kompatibilným s rovnosťou všetkých občanov a ochranou menšín.

Ak by sme mali zhrnúť výpovednú hodnotu oboch dôvodových správ jednou vetou a za použitia našej typológie, povedali by sme, že v oboch prípadoch ide o konštitucionalizáciu hodnotových tém, pričom rok 2014 pracuje skôr s úzkym zásahom do čl. 41 ods. 1 a rok 2025 s komplexnejším projektom hodnotového nastavenia ústavy. V oboch textoch nachádzame kombináciu inkluzívnych a exkluzívnych „symptómov": inkluzívny rámec sa prejavuje jazykom všeobecným a univerzalistickým (ochrana rodiny ako základnej jednotky spoločnosti, sociálna stabilita, právna istota), zatiaľ čo exkluzívny sa prejavuje najmä v substantívnom vymedzení chráneného modelu (čo sa považuje za „manželstvo", kto môže osvojiť dieťa, aké pohlavia Ústava uznáva) a v stratégii ústavného ukotvenia týchto hodnôt. Pokiaľ však nie sú hodnotové prejavy v Ústave prijateľné pre väčšinovú populáciu, je nutné pamätať, že nie sú vryté do kameňa. Parlamentné voľby sú tak stále viac, akiste nepriamo, prieskumom, v ktorom otázka znie „Súhlasíte so súčasnou podobou Ústavy?", no odpoveď nie je vždy formulovaná jednoducho.

Je nutné dodať, že exkluzivistická argumentácia nie je problematická *per se*. Problematickou sa stáva až vtedy, keď absentuje dôsledná reflexia jej dôsledkov, najmä vo vzťahu k ochrane práv menšín. V takom prípade komunitaristický slovník stráca argumentačnú váhu a redukuje sa na rétorický obal, ktorý môže nadobudnúť populistické črty.

Z pohľadu našich troch otázok je z hľadiska kvality ústavnoprávnej argumentácie opakovane najslabším miestom tretí krok – rovnosť všetkých občanov a rešpektovanie práv menšín. V roku 2014 je exkluzívny efekt vyslovený priamo, no bez rozvinutej reflexie dopadov na menšiny. Táto ignorancia časti populácie má hlboký exkluzívny subtext, ktorý robí z týchto častí Ústavy viac politickú deklaráciu než základný zákon demokratického štátu 21. storočia.

V roku 2025 je rovnosť tematizovaná tam, kde je spoločensky „nekonfliktná" (odmeňovanie), no pri kultúrne a eticky zdôvodnených zásahoch zostáva váženie

menšinových dopadov skôr implicitné, alebo sa úplne opomína, čo oslabuje presvedčivosť argumentácie práve v tých miestach, kde by ústavnoprávne odôvodnenie malo byť najprecíznejšie.

Záverom platí to, čo sme naznačili už skôr: ak argumentácia nedokáže uspokojivo odpovedať na jednu z troch otázok, môže ísť o populistický, či politicko-taktický krok predkladateľa. Zistenia z predošlej kapitoly nám signalizujú, že komunitaristický slovník môže plniť a v Slovenskom kontexte aj plní, skôr legitimačno-rétorickú funkciu než funkciu plnohodnotného ústavnoprávneho odôvodnenia. Z hľadiska vzťahu komunitarizmu a konzervativizmu to vypovedá prinajmenšom o tom, že tieto sú v slovenskom právno-hodnotovom diskurze komplementárne na úrovni argumentačných prostriedkov.

Komunitarizmus poskytuje konzervatívnym záverom jazyk „spoločného dobra". Zároveň však platí, že „konzervativistický komunitarizmus" nie je jednotný: je vnútorne rozštiepený na inkluzívnu a exkluzívnu líniu, pričom rozdiel nie je len filozofický, ale má priamy dopad na to, ako sa prejavuje táto argumentácia v ústavnom texte.

Zoznam použitej literatúry

1. BARANÍK, Kamil: Racionálny zákonodarca, nová ústavná doktrína. In: *Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2014*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7160-371-9. s. 149 – 158.
2. BELL, Daniel: Communitarianism. In: ZALTA, Edward N. – NODELMAN, Uri (eds.): The Stanford Encyclopedia of Philosophy [online]. Summer 2024 Edition. Stanford: Metaphysics Research Lab, Stanford University, 2024, Dostupné na: https://plato.stanford.edu/archives/sum2024/entries/communitarianism/
3. BUJŇÁK, Vincent: Mýtus racionálneho normotvorcu v slovenskom ústavnom systéme (?). In: Mýty o práve, mýty v práve. Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2018. Bratislava : Wolters Kluwer, 2018. s. 306-317. ISBN 978-80-8168-994-9
4. CHANG, Ya Lan: Communitarianism, Properly Understood. In: Canadian Journal of Law & Jurisprudence, Roč. 35, č. 1 (2022), s. 117 – 139.
5. CHOVANCOVÁ, Jarmila. Liberalizmus verzus komunitarizmus: aspekt spravodlivosti, práva a moci. 3., nezmenené vyd. Studia Iuridika Bratislavensia. Bratislava: Univerzita Komenského, Právnická fakulta, Vydavateľské oddelenie, 2009. ISBN 978-80-7160-283-5.
6. DRGONEC, Ján: Preambula. In: DRGONEC, Ján: *Ústava Slovenskej republiky*. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019. s. 1792. ISBN 978-80-8960-374-9

7. HEYWOOD, Andrew. Politické ideologie. 4. vyd. Přeložil Zdeněk MASOPUST. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. s. 368. ISBN 978-80-7380-137-3.
8. MARKELL, Patchen: The Art of the Possible. In: Political Theory, Roč. 31, č. 3 (2003), s. 461 – 470.
9. RAWLS, John. *Teorie spravedlnosti*. Praha: Victoria Publishing, 1995. s. 361. ISBN 80-85605-89-9
10. SURMAJOVÁ, Žaneta: Základné princípy legislatívy. In: Magister Officiorum [online]. 2014, č. 2, s. 58–71 [cit. 2026-06-04]. Dostupné na: https://7bb5368a2f.clvaw-cdnwnd.com/094afd888d97eafe6850446af4abfadf/200000079-79a847aa1f/Magister%20Officiorum_2_2014_vnutro.pdf
11. TURČAN, Martin: Cyrilo-Metodské duchovné dedičstvo ako právny argument?. In: Právny obzor, Roč. 109, č. 1 (2026), s. 42-66.

Zoznam použitých zákonov, ústavných zákonov a legislatívnej dokumentácie

1. Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov.
2. Parlamentná tlač č. 921: Dôvodová správa k návrhu poslancov NR SR Pavla PAŠKU a Pavla HRUŠOVSKÉHO na vydanie ústavného zákona, ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov.
3. Parlamentná tlač č. 733: Dôvodová správa k vládnemu návrhu ústavného zákona, ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov.

Kontaktné údaje

Mgr. Jakub Vanacký
jakub.vanacky@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra teórie práva a filozofie práva

ZÁVET V KRAJINÁCH V4 V KOMPARATÍVNEJ PERSPEKTÍVE A V KONTEXTE REKODIFIKAČNÝCH TENDENCIÍ

WILLS IN THE V4 COUNTRIES FROM A COMPARATIVE PERSPECTIVE AND IN THE CONTEXT OF RECODIFICATION TRENDS

Dávid Maukš[1]

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá právnou úpravou inštitútu závetu v krajinách Vyšehradskej skupiny, teda v Slovenskej republike, Českej republike, Poľskej republike a Maďarsku, a to z komparatívneho hľadiska so zameraním na rekodifikačné tendencie v oblasti závetného dedenia. Cieľom je identifikovať spoločné východiská vyplývajúce z kontinentálnej právnej tradície, ako aj analyzovať rozdiely v miere uplatnenia závetnej slobody. Osobitná pozornosť je venovaná dynamike rekodifikačných procesov, ktoré v jednotlivých právnych poriadkoch prebiehali s odlišnou intenzitou a reflektujú rozdielne koncepčné prístupy k modernizácii dedičského práva. Príspevok zároveň skúma právnu úpravu závetu z hľadiska jej vývoja, legislatívnych zásahov a doktrinálnych východísk, pričom hodnotí mieru adaptácie na spoločenské a technologické zmeny a na požiadavku posilnenia autonómie vôle poručiteľa. Na základe komparácie identifikuje základné vývojové tendencie v regióne, najmä posun od rigidného formalizmu k materiálne orientovaným a flexibilnejším modelom právnej regulácie, a formuluje úvahy *de lege ferenda* pre ďalší vývoj dedičského práva v stredoeurópskom priestore.

Kľúčové slová: druhy závetov, formálne náležitosti, štáty V4, rekodifikácia, závetná sloboda poručiteľa.

Abstract: The paper examines the legal framework of wills in the Visegrad Group countries, the Slovak Republic, the Czech Republic, the Republic of Poland, and Hungary, from a comparative perspective, with a focus on trends in the recodification of testamentary succession. Its aim is to identify common foundations stemming from the civil law tradition, as well as to analyze differences in the degree to which testamentary freedom is exercised.

[1] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra občianskeho práva.

Particular attention is paid to the dynamics of recodification processes, which proceeded with varying intensity in individual legal systems and reflect different conceptual approaches to the modernization of inheritance law. The paper also examines the legal regulation of wills from the perspective of its historical development, legislative interventions, and doctrinal foundations, while assessing the extent of their adaptation to social and technological changes and to the requirement of strengthening the autonomy of the will. Based on a comparative analysis, it identifies fundamental developmental trends in the region, particularly the shift from rigid formalism to more substance-oriented and flexible models of legal regulation, and formulates de lege ferenda considerations for the further development of inheritance law.

Key words: types of wills, formal requirements, V4 countries, recodification, testator's freedom.

Úvod

Dedičské právo predstavuje jednu z najstabilnejších, no zároveň najcitlivejších oblastí súkromného práva, keďže upravuje prechod majetku po smrti fyzickej osoby a zároveň reflektuje hodnotové nastavenie spoločnosti vo vzťahu k rodine, vlastníckemu právu a autonómii vôle jednotlivca. V jeho rámci zohráva kľúčovú úlohu závet. Závet predstavuje právny úkon, prostredníctvom ktorého poručiteľ usporadúva svoje majetkové pomery pre prípad smrti, pričom jeho účinky nastupujú až po jeho úmrtí. Keďže závet pôsobí *erga omnes*, je nevyhnutné, aby spĺňal všetky zákonom predpísané náležitosti, najmä pokiaľ ide o jeho formálnu stránku. Zároveň platí, že závet má zásadne prednosť pred zákonným dedením, čo znamená, že v prípade existencie platného závetu sa dedičstvo nadobúda primárne podľa vôle poručiteľa.[2] Inštitút závetu je pritom neoddeliteľne spätý s princípom závetnej slobody, ktorý predstavuje jeden zo základných pilierov súkromného práva. Napriek tomu však jednotlivé legislatívy zakotvujú určité limity tejto slobody, a to najmä prostredníctvom povinnej ochrany určitého okruhu dedičov, existencie prísnych formálnych požiadaviek na platnosť závetu, ako aj ďalších obmedzení vyplývajúcich z kogentnej úpravy.

Právna úprava závetu v krajinách Vyšehradskej skupiny (V4) vychádza zo spoločných historických a geografických základov, najmä z tradície rakúskeho Všeobecného občianskeho zákonníka a následného socialistického právneho vývoja. Napriek týmto spoločným východiskám sa však jednotlivé právne poriadky v ostatných dekádach vyvíjali diferencovane, najmä v súvislosti s rekodifikačnými procesmi

[2] CASEY, Nuala. a kol. *Wills, Probate and Estates. 6th Edition.* Oxford: OXFORD University Press. 2018, s. 1. ISBN 978-0-19-880695-0.

prebiehajúcimi v jednotlivých štátoch, pričom dôležitým momentom bola rekodifikácia v Českej republike a v Maďarsku. Tieto krajiny prijali nové občianske zákonníky a výrazne modernizovali aj dedičské právo, vrátane rozšírenia možností dispozície pre prípad smrti. Naopak, slovenská právna úprava je naďalej založená na Občianskom zákonníku č. 40/1964 Zb. (ďalej len OZ), čo vyvoláva potrebu jej budúcej systematickej modernizácie, zatiaľ čo poľská právna úprava predstavuje určitý medzistupeň medzi tradičným a modernizovaným modelom.
Cieľom tohto príspevku je analyzovať právnu úpravu závetu v krajinách V4 v komparatívnej perspektíve a identifikovať kľúčové podobnosti a rozdiely medzi jednotlivými právnymi poriadkami. Osobitná pozornosť bude venovaná miere uplatnenia závetnej slobody poručiteľa, formálnym náležitostiam závetu a jednotlivým druhom závetu. Výsledkom by malo byť nielen zhodnotenie aktuálneho právneho stavu, ale aj formulovanie možných východísk pre ďalší vývoj v rámci prebiehajúcej rekodifikácie súkromného práva na Slovensku.

Formy závetov v Slovenskej republike

Právna úprava foriem závetu vo väčšine európskych štátov, vrátane Slovenskej republiky, dodnes vychádza z tradičných koncepcií, ktorých korene siahajú až do obdobia klasického rímskeho práva spred viac než dvetisíc rokov. Súčasný slovenský právny poriadok rozlišuje podľa § 476 OZ tri základné formy závetu, a to holografný závet (§ 476a OZ), alografný závet, vyhotovený za účasti dvoch resp. troch svedkov (§ 476b a § 476c OZ) a závet vo forme notárskej zápisnice (§ 476d OZ). Zákon zároveň vylučuje možnosť spoločných závetov viacerých poručiteľov a nepripúšťa ani existenciu tzv. privilegovaných závetov. Všetky formy závetu musia zároveň obsahovať dátum vyhotovenia. V právnej teórii aj aplikačnej praxi prevažuje prísny výklad, podľa ktorého musí byť dátum uvedený presne, a to v podobe dňa, mesiaca a roku podpisu závetu. Iné, menej určité spôsoby časového vymedzenia sa nepovažujú za dostatočné, a to ani v prípadoch, keď by inak nevzbudzovali pochybnosti, napríklad označenie „v deň, keď som dovŕšil osemdesiat rokov" alebo „na Vianoce roku 2025".[3] Slovenské právo tak zachováva pomerne formalizovaný prístup k jednotlivým druhom závetu, pričom jeho právna úprava nedostatočne reflektuje moderné európske trendy. Zároveň nepozná inú formu posledného poriadku, prostredníctvom ktorej by fyzická osoba mohla účinne disponovať so svojím majetkom pre prípad smrti, akou je napríklad dedičská zmluva.[4]

[3] MUZIKÁŘ, Ladislav. In: ELIÁŠ, Karel. a kol.: *Občanský zákoník – Velký akademický komentář, 1. Svazek*. Linde: Praha, a. s., 2008, s. 1238.
[4] K tomuto inštitútu pozri bližšie: MAUKŠ, Dávid. Dedičská zmluva ako nový dedičský titul. In: *Ars Notaria*. 2025, roč. 28. č. 4. s. 4-10. ISSN 1335-2229.

Holografný závet predstavuje najjednoduchšiu a zároveň tradičnú formu poslednej vôle poručiteľa, založenú na jeho vlastnoručnom písomnom prejave. Ide o jednostranný právny úkon, pri ktorom sa vyžaduje, aby bol celý text závetu napísaný vlastnou rukou závetcu, pričom nezáleží, akým spôsobom písmo vytvorí. Použitie mechanických prostriedkov, akými sú písací stroj či počítač, je vylúčené. Závet musí byť zároveň vlastnoručne podpísaný a musí obsahovať presné určenie dátumu. Prevažuje pritom striktný výklad týchto formálnych náležitostí, pričom ich nedodržanie vedie k absolútnej neplatnosti závetu.[5] Na rozdiel od alografných foriem sa pri holografnom závete nevyžaduje prítomnosť svedkov, čo zdôrazňuje jeho jednoduchú a osobnú povahu. Jeho nevýhodou je vysoký stupeň formalizmu, keďže nesplnenie ktorejkoľvek náležitosti spôsobuje jeho neplatnosť. Problematická je aj otázka jeho uchovávania a následnej dohľadateľnosti, keďže sa spravidla nachádza v súkromnej sfére poručiteľa bez centrálnej evidencie, čo zvyšuje riziko jeho straty, zničenia alebo úmyselného zatajenia. Osobitné výzvy v tejto otázke prináša aj súčasný technologický vývoj. V podmienkach digitalizovanej spoločnosti pôsobí požiadavka vlastnoručného písma rigidne, keďže právna úprava neumožňuje nahradiť holografný závet elektronickou formou, a to ani v prípade použitia moderných autentifikačných prvkov akým je napr. kvalifikovaný elektronický podpis. Alografný závet predstavuje formu poslednej vôle, ktorá nie je napísaná vlastnou rukou poručiteľa, ale je vyhotovená inou osobou alebo prostredníctvom mechanických či elektronických prostriedkov a následne zachytená na hmotnom nosiči, ktorým je podľa OZ výlučne listina. Rozlišujeme dve formy alografného závetu v závislosti od počtu svedkov a osobitostí jeho vyhotovenia. Prvou je „jednoduchý" alografný závet podľa § 476b OZ, ktorý sa vyhotovuje za účasti dvoch súčasne prítomných svedkov, pričom ho poručiteľ nemusí podpísať v ich prítomnosti, avšak pred nimi musí výslovne vyhlásiť, že listina obsahuje jeho poslednú vôľu. Po tomto vyhlásení svedkovia závet podpíšu, čím potvrdzujú pravosť tohto prejavu. Zákon pritom nevyžaduje, aby boli svedkovia oboznámení s obsahom závetu. Druhou formou je alografný závet spísaný podľa § 476c OZ, určený pre osoby, ktoré nemôžu čítať alebo písať. V tomto prípade sa vyžaduje účasť až troch súčasne prítomných svedkov a zákon nevyžaduje vlastnoručný podpis poručiteľa. Listina musí byť pred svedkami nahlas prečítaná a poručiteľ musí následne potvrdiť, že obsahuje jeho poslednú vôľu. V závete sa zároveň uvádza, že poručiteľ nemôže čítať alebo písať, identifikácia osoby, ktorá listinu vyhotovila, osoby, ktorá ju prečítala, ako aj spôsob,

[5] RAKOVÁ, Karin. Vplyv pandémie Covid-19 na poslednú vôľu poručiteľa prizmou aktuálnej právnej úpravy. In: JANOVEC, M. – MALÝ, J. – ŠÍP, J. – POHL, J. – ZAHRADNÍČKOVÁ, M. (eds.) *Cofola 2021, Část 1. : Conference for young lawyers*. Brno : Masarykova univerzita, 2021. s. 205 a nasl. ISBN 978-80-210-8627-2.

akým poručiteľ potvrdil svoju vôľu. Listinu následne podpisujú všetci svedkovia.[6] Alografný závet predstavuje v Slovenskej republike flexibilnejšiu alternatívu k holografnému závetu, najmä pre osoby, ktoré nie sú schopné alebo ochotné vyhotoviť závet vlastnoručne. Napriek tomu je jeho použitie spojené s určitými praktickými a aplikačnými problémami. Kľúčovou požiadavkou je súčasná prítomnosť svedkov a ich podpis po vyhlásení poručiteľa, čo môže byť v praxi zložitejšie, najmä v situáciách vyžadujúcich rýchle vyhotovenie závetu. Nedostatkom súčasnej slovenskej právnej úpravy je v tomto prípade absencia privilegovaných závetov, ktoré by umožňovali zmiernenie formálnych požiadaviek v mimoriadnych životných situáciách. Z hľadiska technologického vývoja taktiež pôsobí alografný závet len čiastočne moderným dojmom. Hoci umožňuje využitie elektronických prostriedkov pri vyhotovení listiny, zákon naďalej striktne vyžaduje tradičné formy overenia vôle prostredníctvom fyzickej prítomnosti svedkov, čo obmedzuje potenciál širšieho využitia moderných technológií v oblasti dedičského práva. Nie je tak možné využiť rôzne formy elektronického závetu alebo zabezpečiť účasť svedkov napríklad prostredníctvom videokonferencie.

Poručiteľ môže svoju poslednú vôľu prejaviť aj vo forme notárskej zápisnice. Osobitné postavenie má táto forma najmä vo vzťahu k vybraným subjektom, keďže maloletí po dovŕšení pätnásteho roku veku môžu zriadiť závet výlučne týmto spôsobom, rovnako ako osoby, ktoré sú nevidomé alebo nepočujúce, a preto nemôžu čítať alebo písať. Závet vyhotovený vo forme notárskej zápisnice má povahu verejnej listiny, čím sa odlišuje od ostatných foriem závetu. Jeho spísanie zabezpečuje notár, ktorý do zápisnice zachytáva ústny prejav poslednej vôle poručiteľa. Takto vyhotovený závet podlieha povinnej registrácii v Notárskom centrálnom registri závetov, pričom jeho vyhotovenie je možné u ktoréhokoľvek notára na území Slovenskej republiky. Z hľadiska právnej úpravy ide o najprísnejšie regulovanú formu závetu, ktorá poskytuje najvyššiu mieru právnej istoty. Kombinácia verejnej povahy listiny, odbornej participácie notára a centrálnej evidencie výrazne znižuje riziko spochybnenia pravosti prejavu vôle i problémy s dohľadateľnosťou závetu po smrti poručiteľa, pričom minimalizuje formálne nedostatky, ktoré často spôsobujú neplatnosť iných druhov závetu.[7]

Súčasná slovenská právna úprava foriem závetu sa vyznačuje konzervatívnym charakterom a vysokou mierou formalizmu. Hoci tradičné formy závetu prispievajú k právnej istote, ich rigidná formálna viazanosť nedostatočne reflektuje súčasný

[6] GANDŽALOVÁ, Daniela. *Predpoklady dedenia*. Banská Bystrica: Belianum. 2024, s. 173. ISBN 978-80-557-2111-8.

[7] ŠTEVČEK, Marek - JANČÁROVÁ, Viktória - MAUKŠ, Dávid. § 476d [Závet vo forme notárskej zápisnice, závet hendikepovaných]. In: DUFALOVÁ, Lenka a kol. *Občiansky zákonník. 1. vydanie*. Bratislava: C. H. Beck, 2025, s. 493–494. ISBN 978-80-8232-062-9.

spoločenský vývoj a dynamický technologický pokrok.[8] Platná právna úprava zároveň poskytuje len obmedzený priestor na realizáciu závetnej slobody, keďže nepozná niektoré moderné inštitúty dedičského práva, akou je dedičská zmluva, a vykazuje nízku mieru flexibility pri dispozícii s majetkom pre prípad smrti. Tieto nedostatky sa prejavujú aj v obmedzenej kompatibilite s cezhraničnými dedičskými vzťahmi, ktoré sú v súčasnosti čoraz častejšie.

Formy závetov v Českej republike

Právna úprava dedičského práva v Českej republike prešla významnou zmenou prijatím nového Občianskeho zákonníka č. 89/2012 Sb. (ďalej len ČOZ), účinného od 1. januára 2014. Táto rekodifikácia predstavuje významný odklon od predchádzajúcej právnej úpravy a reflektuje snahu o návrat k tradičným rímskoprávnym základom. V oblasti závetného dedenia ČOZ výrazne posilňuje autonómiu vôle poručiteľa a rozširuje spektrum právnych nástrojov, prostredníctvom ktorých môže poručiteľ disponovať so svojím majetkom pre prípad smrti.

Významným rozdielom medzi slovenskou a českou právnou úpravou závetného dedenia je samotné vymedzenie foriem dispozícií pre prípad smrti. Kým slovenský právny poriadok pozná výlučne závet ako jediný právny nástroj nakladania s majetkom *mortis causa*, česká právna úprava vychádza zo širšieho konceptu *pořízení pro případ smrti*. Podľa § 1491 ČOZ sa medzi tieto právne prostriedky zaraďuje závet, dedičská zmluva a dôvetok. ČOZ vymedzuje závet ako odvolateľný a striktne osobný právny úkon, prostredníctvom ktorého poručiteľ pre prípad svojej smrti disponuje so svojím majetkom tým, že jednej alebo viacerým osobám zriadi dedičské právo, prípadne ustanoví odkazovníka. Právna úprava zároveň kladie dôraz na splnenie formálnych náležitostí závetu, medzi ktoré patrí aj presné určenie času jeho vyhotovenia. Ak nie je možné jednoznačne určiť deň, mesiac a rok jeho zriadenia a zároveň existuje viacero obsahovo rozporných závetov alebo je určenie času rozhodujúce pre posúdenie právnych účinkov, závet sa považuje za neplatný. Z uvedenej dikcie možno vyvodiť, že uvedenie dátumu v závete sa nebude vyžadovať v každom prípade, čím došlo v porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou k čiastočnému zmierneniu formálnych náležitostí.

V Českej republike je právna úprava závetného dedenia koncipovaná v súlade s kontinentálnou európskou právnou tradíciou, pričom reflektuje klasické delenie na súkromné a verejné závety. Súkromné závetné formy zahŕňajú holografný závet (§ 1533 ČOZ), ktorý je celý napísaný a podpísaný vlastnou rukou poručiteľa. Alografný závet (§ 1534–1536 ČOZ), ktorý nie je napísaný vlastnoručne poručiteľom, ale je

[8] KRIŽAN, Martin – ČIPKOVÁ, Tamara. FORMY ZÁVETU REFLEKTUJÚCE 21. STOROČIE. In: FICOVÁ, Svetlana, RAKOVÁ, Karin, IVANČO, Marek a kol. *Vybrané otázky dedičského práva v úvahách de lege ferenda*. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2022, s. 201-202. ISBN 978-80-571-0544-2.

spísaný za účasti 2 alebo 3 svedkov, poručiteľ prehlási, že listina je jeho závetom. O týchto závetoch platí obdobne to, čo sme pri nich napísali pri slovenskej právnej úprave. Verejná forma závetu je upravená v § 1537 ČOZ a realizuje sa predovšetkým prostredníctvom notárskej zápisnice, pričom za určitých okolností môže mať podobu aj iného aktu verejnej moci (§ 3026 ods. 2 ČOZ). Popri zachovaní týchto klasických foriem závetu zavádza ČOZ pre nás aj „netradičné formy" v podobe privilegovaných závetov.

Privilegované závety reflektujú mimoriadne *ad hoc* situácie ohrozenia života poručiteľa. Ich účelom je zabezpečiť zachovanie závetnej slobody aj v podmienkach zvýšenej právnej či faktickej núdze. ČOZ v § 1542 umožňuje ústne zriadenie závetu pred tromi súčasne prítomnými svedkami v prípade bezprostredného ohrozenia života alebo náhlej životnej udalosti. V nasledujúcich ustanoveniach ČOZ umožňuje, aby v prípade dôvodnej obavy, že poručiteľ zomrie skôr, než bude môcť zriadiť závet zákonom predpísanou formou, došlo k využitiu aj ďalších privilegovaných foriem závetu. Ide o zriadenie závetu pred starostom obce za prítomnosti dvoch svedkov (§ 1543 ČOZ). Ďalej ide o námorný závet, ktorý sa zriaďuje na palube lode pred kapitánom a dvoma svedkami. Rovnaký režim sa uplatňuje aj pri závete zriadenom na palube lietadla pred veliteľom lietadla (§ 1544 ČOZ). Napokon ČOZ upravuje aj vojenský závet v podmienkach ozbrojeného konfliktu, ktorý sa zriaďuje pred veliteľom vojenskej jednotky (§ 1545 ČOZ).[9] Ak poručiteľ takúto ohrozujúcu situáciu prežije, závet vyhotovený podľa § 1542 stráca platnosť uplynutím dvoch týždňov od jeho zriadenia, zatiaľ čo závet podľa § 1543, § 1544 a § 1545 zaniká uplynutím troch mesiacov odo dňa jeho vyhotovenia. Uvedené lehoty však nezačnú plynúť ani neplynú v období, počas ktorého závetca nemôže zriadiť závet vo forme verejnej listiny.[10] Česká úprava v oblasti privilegovaných závetov tak vytvára pomerne rozsiahlu kazuistickú štruktúru, ktorá diferencuje jednotlivé situácie podľa konkrétneho druhu ohrozenia života a vytvára tak viacero paralelných režimov. Takáto konštrukcia môže v aplikačnej praxi komplikovať orientáciu adresátov práva a znižovať predvídateľnosť následkov, čo vyvoláva otázky o primeranosti súčasnej českej štruktúry privilegovaných závetov vo vzťahu k princípu právnej istoty.

Česká právna úprava závetného dedenia po rekodifikácii predstavuje systematicky prepracovanú koncepciu, ktorá výrazne posilňuje závetnú slobodu poručiteľa a umožňuje širší rozsah dispozícií pre prípad smrti. Na rozdiel od tradične

---

[9] CIRÁK, Ján – GANDŽALOVÁ, Daniela. DEDIČSKÁ ZMLUVA. PRIVILEGOVANÝ ZÁVET. In: FICOVÁ, S. RAKOVÁ, K., IVANČO, M. a kol. *Vybrané otázky dedičského práva v úvahách de lege ferenda.* Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2022, s. 60-61.

[10] RAKOVÁ, Karin. Vplyv pandémie Covid-19 na poslednú vôľu poručiteľa prizmou aktuálnej právnej úpravy. In: JANOVEC, M. – MALÝ, J. – ŠÍP, J. – POHL, J. – ZAHRADNÍČKOVÁ, M. (eds.) *Cofola 2021, Část 1. : Conference for young lawyers*. Brno : Masarykova univerzita, 2021. s. 214-215. ISBN 978-80-210-8627-2.

koncipovaných právnych úprav poskytuje poručiteľovi možnosť usporiadať svoje majetkové pomery nielen prostredníctvom závetu, ale aj využitím ďalších inštitútov, akými sú dedičská zmluva, odkaz, či zverenecké nástupníctvo, čím sa výrazne zvyšuje flexibilita a komplexnosť dedičskoprávnych vzťahov. Ustanovenie § 1495 dovoľuje v niektorých prípadoch využitie aj tzv. mystického závetu pokiaľ spĺňa formálne náležitosti závetu.[11] V protiklade s uvedeným, slovenský právny poriadok ponecháva poručiteľovi k dispozícii výlučne závet ako jednostranný právny úkon, čím sa obmedzujú možnosti komplexnejšieho usporiadania dedičských pomerov.

Formy závetov v Maďarskej republike

Právna úprava dedičského práva v Maďarsku prešla významnou transformáciou prijatím nového Občianskeho zákonníka (*Évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről*), účinného od roku 2014. Táto rekodifikácia priniesla modernizáciu dedičskoprávnych inštitútov a posilnenie závetnej slobody poručiteľa, pričom nadviazala na kontinentálnu právnu tradíciu a zároveň reflektovala potreby súčasnej maďarskej spoločnosti. V oblasti závetného dedenia maďarská právna úprava rozširuje možnosti dispozície pre prípad smrti a systematicky upravuje jednotlivé formy závetu s dôrazom na ich flexibilitu a praktickú využiteľnosť.

Maďarský právny poriadok rozlišuje tri základné formy závetu, a to verejný závet vo forme notárskej zápisnice, písomný súkromný závet a výnimočne aj ústny závet. Písomné súkromné závety sa členia na holografné, alografné, ako aj závety uložené u notára, ktoré závetca osobne uloží ako otvorené alebo zapečatené listiny. Spoločnou formálnou náležitosťou všetkých písomných závetov je uvedenie dátumu ich vyhotovenia.[12] Osobitné postavenie má ústny (privilegovaný) závet, ktorý možno zriadiť len v mimoriadnych situáciách ohrozenia života poručiteľa (oddiel 7:20 a nasl.), ak nie je možné vyhotoviť písomný závet, pričom musí byť vyhlásený pred dvomi súčasne prítomnými svedkami. Jeho dočasný charakter sa prejavuje tým, že stráca platnosť, ak má závetca možnosť bez ťažkostí vyhotoviť písomný závet počas tridsiatich dní od zániku mimoriadnej situácie.[13]

Odlišnosťou od slovenskej a českej právnej úpravy sú spoločné závety. Spoločný závet predstavuje právny úkon, ktorým viacero poručiteľov v jednom dokumente upravuje svoje majetkové pomery pre prípad smrti, pričom ide skôr o osobitný druh

[11] SALÁK, Pavel. Mystický testament. In*: Právník*, 2018, roč. 157, č. 12. s. 1037-1048. ISSN 0231-6625.

[12] REID, G.C. Kenneth – DE WAAL, J. Marius – ZIMMERMANN, Reinhard (eds.). *Comparative Succession Law. Vol. 1. Testamentary formalities*. Oxford: OXFORD University Press. 2011, s. 258-265. ISBN 978-0-19-969680-2.

[13] FICOVÁ, Svetlana a kol. *Zásadná reforma dedičského práva – nevyhnutnosť či neopodstatnenosť?* Bratislava: Wolters Kluwer, 2023, s. 125. ISBN 978-80-7676-865-9.

závetu než o samostatnú formu.[14] V právnej teórii sa rozlišuje najmä medzi simultánnym spoločným závetom, v ktorom sú jednotlivé dispozície poručiteľov obsahovo nezávislé a každý z nich môže svoju dispozíciu samostatne meniť alebo odvolať, a vzájomným spoločným závetom, pri ktorom sú jednotlivé ustanovenia závetcov navzájom podmienené, čo spravidla vedie k obmedzeniu možnosti jeho zmeny po smrti jedného zo závetcov.[15] Najčastejšie sa však v súčasnosti využívajú spoločné závety manželov. Spoločný závet manželov, resp. registrovaných partnerov, je upravený aj v maďarskom Občianskom zákonníku, ktorý ho koncipuje ako výnimku zo všeobecného pravidla neplatnosti spoločných závetov podľa oddielu 7:23. Pri holografnej forme sa vyžaduje, aby celú listinu vlastnoručne spísal a podpísal jeden z manželov, pričom druhý musí vlastnoručne doplniť vyhlásenie, že listina obsahuje aj jeho poslednú vôľu, a toto vyhlásenie podpísať. V prípade alografného závetu manželia buď spoločne podpisujú listinu za prítomnosti dvoch svedkov, alebo pred nimi samostatne vyhlasujú pravosť svojich podpisov; alternatívne môžu zriadiť spoločný závet vo forme notárskej zápisnice.[16] Maďarská právna úprava zároveň reflektuje širší koncept kolektívnych dispozícií *mortis causa*, keďže popri spoločnom závete umožňuje aj ustanovenia dediča prostredníctvom obligatórne odplatnej dedičskej zmluvy. Tieto inštitúty predstavujú odklon od striktne individualistického chápania závetných úkonov a smerujú k posilneniu zmluvnej slobody. Zároveň však vyvolávajú otázky týkajúce sa miery prípustnosti viazanosti poručiteľa vlastným prejavom vôle a napätia medzi kolektívnym usporiadaním dedičských vzťahov a princípom odvolateľnosti závetu ako základného prejavu závetnej slobody.

Formy závetov v Poľskej republike

Právna úprava dedičského práva v Poľsku je zakotvená v Občianskom zákonníku (*Kodeks cywilny*) z roku 1964, ktorý napriek viacerým novelizáciám neprešiel komplexnou rekodifikáciou. Vývoj poľského súkromného práva sa tak vyznačuje skôr postupnou modernizáciou jednotlivých inštitútov než zásadnou systémovou zmenou, čo sa odráža aj v oblasti závetného dedenia. V rámci dedičského práva poľská úprava zachováva tradičný koncept závetu ako základného nástroja dispozície pre prípad smrti. V kontexte slovenskej právnej úpravy, ktorá je rovnako založená na OZ z roku 1964, vykazuje *Kodeks cywilny* podobne tradičný a formalistický prístup k závetným formám. Na rozdiel od Slovenska však poľská úprava v niektorých

[14] K spoločným závetom pozri bližšie: MAUKŠ. Dávid. Spoločný závet manželov. In: ŤAŽKÁ, V. (zost). *Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2024*. Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2024. s. 495-505. ISBN 978-80-7160-723-6.

[15] SAWYER, Caroline – SPERO, Miriam. *Succession, Wills and probate. Third edition*. New York: Routledge, 2015, s. 105. ISBN 978-0-415-72051-9.

[16] *Dedičské právo. Maďarsko*. [online]. [cit. 31.03.2026]. Dostupné na internete: https://e-justice.europa.eu/166/SK/succession?HUNGARY&member=1

aspektoch reflektuje modernizačné tendencie vo väčšej miere, čím predstavuje určitý prechodný model medzi slovenskou rigidnou a napríklad českou flexibilnejšou koncepciou závetného práva. Obe právne úpravy však naďalej vychádzajú z konceptu závetu ako jediného nástroja dispozície pre prípad smrti.

Poľský právny poriadok rozlišuje viacero foriem závetu, ktoré kombinujú tradičné aj osobitné spôsoby prejavu poslednej vôle poručiteľa, pričom právna doktrína ho vymedzuje ako jednostranný, prísne osobný, formálny a odvolateľný právny úkon s účinkami nastupujúcimi až po smrti poručiteľa. Medzi základné formy patrí holografný závet, ktorý musí byť celý vlastnoručne napísaný, datovaný a podpísaný závetcom, ako aj notársky závet vyhotovený vo forme verejnej listiny. Osobitnú kategóriu predstavuje v Poľsku alografný závet, ktorý sa zriaďuje pred zákonom určenými verejnými funkcionármi a za účasti svedkov. Popri týchto formách pripúšťa poľské právo aj privilegované závety, ktoré sú viazané na existenciu výnimočných okolností, ako je bezprostredné ohrozenie života.[17] Poľský Občiansky zákonník, obdobne ako česká právna úprava, upravuje medzi privilegovanými závetmi ústny závet, závet zriadený počas cesty a vojenský závet ako osobitné formy súkromného závetu. Ich platnosť je podmienená existenciou zákonom stanovených mimoriadnych okolností, najmä bezprostredným ohrozením života poručiteľa alebo objektívnou nemožnosťou či výrazným sťažením zriadenia závetu v klasickej forme.[18] Ide o koncepčne príbuznú úpravu českej právnej regulácie, ktorá rovnako sleduje cieľ umožniť realizáciu poslednej vôle aj v krízových situáciách pri zachovaní minimálnych formálnych požiadaviek. Komparatívna analýza zároveň ukazuje, že právne poriadky spravidla spájajú tieto mimoriadne formy s prísnejšími materiálnymi aj procesnými predpokladmi, čím sa dosahuje rovnováha medzi potrebnou flexibilitou a ochranou autenticity prejavenej vôle.[19] Spoločné závety viacerých poručiteľov sú však v Poľsku zakázané a pokiaľ ide o dedičské zmluvy, akceptujú sa len zmluvy o odmietnutí dedičstva.

Komparatívne porovnanie poľskej a slovenskej právnej úpravy foriem závetov poukazuje na výrazné rozdiely v prístupe k flexibilite dedičskoprávnych dispozícií. Zatiaľ čo poľské právo pripúšťa existenciu mimoriadnych závetov, slovenský právny poriadok obdobný inštitút nepozná. Ústny závet v Poľsku predstavuje výnimku zo striktne formalizovaných požiadaviek na závetnú formu, pričom jeho prípustnosť je viazaná na splnenie zákonom stanovených mimoriadnych okolností a realizuje sa pred svedkami. Naopak, slovenská právna úprava zotrváva na striktne

[17] BALWICKA-SZCZYRBA, Małgorzata - SYLWESTRZAK, Anna (eds.). *Kodeks cywilny Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer, 2022, s. 1456 a nasl. ISBN 978-83-8246-551-8.

[18] BORYSIAK, Witold. *Verbal testament. A comparative study*. In: *Prawo w Działaniu.* 2016, č. 27. s. 121-122. ISSN 2084-1902.

[19] BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. s. 108 a nasl. ISBN 978-80-7380-292-9.

formalistickom prístupe, keďže vyžaduje výlučne písomné formy závetu a nepripúšťa žiadne formálne úľavy, ani v krízových situáciách. Absencia privilegovaných závetov tak môže viesť k situáciám, v ktorých poručiteľ objektívne nemá možnosť platne prejaviť svoju poslednú vôľu. Tento rozdiel poukazuje na širší modernizačný trend, keď poľská úprava reflektuje potrebu zabezpečiť realizáciu poslednej vôle aj za mimoriadnych okolností, zatiaľ čo slovenské dedičské právo si zachováva rigidný model založený na dôslednom formalizme. Z komparatívneho hľadiska tak možno konštatovať, že poľská právna úprava poskytuje vyššiu mieru flexibility, zatiaľ čo slovenský systém kladie dôraz na právnu istotu, a to aj za cenu obmedzenia závetnej slobody poručiteľa.

Prelomenie formalizmu v závetnom práve krajín V4

Nesplnenie zákonom predpísaných formálnych náležitostí pri zriaďovaní závetu spravidla vedie k jeho neplatnosti, čo predstavuje tradičnú a v kontinentálnych právnych poriadkoch ustálenú sankciu. Táto koncepcia kladie dôraz na garanciu autenticity a právnej istoty, pričom priestor súdov na konvalidáciu formálnych nedostatkov býva spravidla výrazne obmedzený. V aplikačnej praxi sa možno stretnúť so situáciami, v ktorých napriek existencii presvedčivých dôkazov o skutočnej vôli poručiteľa a jej jednoznačnom obsahu nenastupujú právne účinky závetu, a to výlučne z dôvodu nedodržania zákonom predpísanej formy. Takýto prístup môže viesť k popretiu materiálneho zámeru poručiteľa a vyvoláva otázky o primeranosti neplatnosti ako vhodnej sankcie. Limity uvedeného konceptu sa výrazne prejavili v období pandémie COVID-19, keď došlo k nárastu potreby rýchleho vyhotovovania závetov, ktoré však často nespĺňali predpísané formálne náležitosti.[20]
V komparatívnej perspektíve však možno v posledných desaťročiach identifikovať postupný odklon od tohto rigidného formalizmu, keď viaceré právne poriadky smerujú k jeho zmierňovaniu v prospech ochrany skutočnej vôle poručiteľa. Tento trend reflektuje nielen hodnotový posun smerom k posilneniu závetnej slobody, ale aj technologický vývoj, ktorý vytvára nové možnosti prejavu vôle a súčasne kladie požiadavky na adaptáciu tradičných právnych inštitútov na podmienky modernej spoločnosti.[21]
Historicky sa dôraz na formálne náležitosti závetu konštituoval ako nástroj zabezpečenia autenticity a vážnosti prejavu poslednej vôle poručiteľa, ako aj jeho následnej overiteľnosti po smrti. Formalizmus v tejto oblasti plní predovšetkým

[20] ZAŁUCKI, Mariusz. *Wills Formalities versus Testator's Intention. Functional model of effective testation for informal wills.* Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. 2021, p. 7 a nasl. ISBN 978-3-7489-2472-2.
[21] ZAŁUCKI, Mariusz. Potrzeba metamorfozy polskich przepisów o formie testamentu. In: *Europejski Przegląd Prawa i Stosunków Międzynarodowych*. 2023, č. 1–2, s. 85. ISSN 2543-6299.

ochrannú a dôkaznú funkciu,[22] keďže minimalizuje riziko nátlaku, falzifikácie či interpretačných nejasností pri určení dedičov. Požiadavky, akými sú vlastnoručné písmo, podpis poručiteľa, účasť svedkov či listinná forma závetu, zároveň umožňujú súdu spoľahlivo identifikovať pravosť závetného úkonu a jeho autora.[23] Ich absencia by v aplikačnej praxi sťažovala rozlíšenie medzi platným závetom a inými prejavmi vôle, ako sú napríklad rôzne návrhy, nedokončené koncepty či iné právne úkony *inter vivos* bez závetného charakteru. Takýto stav by nevyhnutne viedol k zvýšenej miere interpretačnej neistoty, k narušeniu jednotnosti rozhodovacej praxe súdov a k riziku arbitrárneho posudzovania jednotlivých prípadov, keď by potenciálne každý písomný prejav poručiteľa mohol byť kvalifikovaný ako právny úkon pre prípad smrti. V súčasnom vývoji dedičského práva tak možno pozorovať posun od formalistického prístupu k zvýšenému dôrazu na ochranu skutočnej vôle poručiteľa. Právna doktrína, judikatúra aj legislatívna prax v niektorých právnych poriadkoch reflektujú tento trend prostredníctvom postupnej liberalizácie formálnych požiadaviek na závetné úkony, pričom vychádzajú z premisy, že prioritou je naplnenie materiálneho obsahu poslednej vôle. Takýto prístup umožňuje za určitých okolností preklenúť menej závažné formálne nedostatky a zachovať platnosť inak vadného závetu. Zmierňovanie formalizmu však neznamená jeho elimináciu, ale racionálnu adaptáciu na potreby modernej spoločnosti a technologický vývoj.[24]

Prvým zmierňovacím prístupom je uplatnenie rímskoprávnej interpretačnej zásady *favor testamenti*, podľa ktorej sa má závet vykladať tak, aby sa v maximálnej možnej miere zachovala jeho platnosť. V prípade interpretačných nezhôd sa preferuje taký výklad závetných ustanovení, ktorý vedie k zachovaniu čo najväčšej časti prejavenej poslednej vôle poručiteľa. Základná *ratio* tejto doktríny spočíva v presvedčení, že čiastočná realizácia závetných dispozícií je teleologicky vhodnejšia než ich úplná neplatnosť. Tento prístup je charakteristický pre kontinentálne právne poriadky. Pri aplikácii zásady *favor testamenti* je nevyhnutné vychádzať nielen z jazykového vyjadrenia závetu, ale aj zo všetkých dostupných informácií o vôli poručiteľa, vrátane jeho osobných, rodinných a majetkových pomerov, ako aj okolností vzniku závetu.[25] Doktrinálne je tento prístup reflektovaný aj v právnej úprave krajín V4. Napríklad ČOZ v ustanovení § 1494 ods. 2 výslovne stanovuje, že závet je potrebné vykladať tak,

[22] Angloamerická právna kultúra pri formalizme úkonov mortis causa spomína štyri základné funkcie. Ide o dôkaznú funkciu (evidentiary), usmerňovaciu funkciu (channeling), varovnú funkciu (ritual/ cautionary) a ochrannú funkciu (protective). LANGBEIN, H. John. Substantial Compliance with the Wills Act. In: *Harvard Law Review.* 1975. No. 3, Vol. 88, p. 489-531. ISSN 0017-811X.

[23] HAYTON, David. By-Passing Testamentary Formalities. In: *Cambridge Law Journal.* 1987, Volume 46, Issue 2, p. 215. ISSN. 0008-1973.

[24] BANTA, Natalie. Electronic Wills and Digital Assets: Reassessing Formality in the Digital Age. In: *Baylor Law Review*, Vol. 71, No. 3, 2019, p. 558. ISSN 0005-7274.

[25] FAJNOR, Vladimír. Dedičské právo na Slovensku. In: *Právny obzor*. roč. VI, 1923. s. 76.

aby sa čo najviac vyhovelo vôli poručiteľa, pričom jazykové vyjadrenie sa spravidla posudzuje podľa jeho obvyklého významu, pokiaľ sa nepreukáže, že poručiteľ používal výrazy v osobitnom, subjektívne ustálenom význame. Obdobne poľský *Kodeks cywilny* v § 949 ods. 2 zdôrazňuje, že absencia dátumu, nemusí viesť k neplatnosti holografného závetu, pokiaľ to nevyvoláva pochybnosti o jeho autentickosti, spôsobilosti poručiteľa alebo vzájomnom vzťahu k iným závetom. Účelom zásady *favor testamenti* je minimalizovať dôsledky formálnych nedostatkov a uprednostniť materiálny výklad smerujúci k zachovaniu poručiteľovej vôle v čo najširšom rozsahu, pokiaľ neodporuje zákonným limitom platnosti závetu.[26] Výskum zároveň potvrdzuje, že miera uplatnenia zásady *favor testamenti* v rámci právnych poriadkov V4 nie je jednotná, keďže jednotlivé zákonodarné prístupy odlišne konštruujú vzťah medzi formálnymi náležitosťami závetu a následkami ich nedodržania. Z uvedeného vyplýva, že rozdiely medzi právnymi poriadkami krajín V4 nemožno redukovať len na mieru formalizmu, ale skôr ich treba vnímať ako odlišné konštrukcie vzťahu medzi formou a skutočnou vôľou poručiteľa.

Druhým najčastejším mechanizmom, ktorým sa v moderných právnych poriadkoch preklenujú dôsledky nedodržania formálnych náležitostí, je doktrína tzv. neškodnej chyby (*harmless error rule*), typická najmä pre právne systémy *common law*. Na rozdiel od kontinentálneho prístupu, ktorý kladie dôraz na striktný formalizmus, tento koncept presúva ťažisko posudzovania na materiálnu stránku závetu, najmä na existenciu *animus testandi*, teda preukázateľného a vážneho úmyslu poručiteľa disponovať so svojím majetkom pre prípad smrti. Jadrom tejto doktríny je test, či z predloženého dokumentu možno spoľahlivo vyvodiť, že ide o prejav poslednej vôle určitej osoby, ktorý bol urobený slobodne, vážne a s vedomím jeho právnych následkov. Ak je preukázané, že dokument pochádza od poručiteľa a zároveň jednoznačne zachytáva jeho testamentárny zámer, formálne nedostatky, ako napríklad absencia dátumu, podpisu alebo nedodržanie písomnej formy, nemusia viesť k neplatnosti závetu. Normatívnym cieľom je minimalizovať situácie, v ktorých by sa dedenie uskutočnilo v rozpore s preukázateľnou vôľou poručiteľa len z dôvodu formálnych vád, ktoré nemajú vplyv na vierohodnosť samotného prejavu poručiteľa.[27] V tomto smere možno poukázať aj na kodifikačné riešenia v niektorých právnych poriadkoch. Príkladom je québecký Občiansky zákonník (*Code civil du Québec*), ktorého čl. 714 pripúšťa platnosť súkromného závetu aj v prípade, že nespĺňa všetky formálne náležitosti, pokiaľ z neho jednoznačne vyplýva posledná vôľa poručiteľa. Ide tak o normatívne zakotvenú možnosť konvalidácie úkonu *mortis*

[26] REID, G.C. Kenneth – DE WAAL, J. Marius – ZIMMERMANN, Reinhard (eds.). *Comparative Succession Law. Vol. 1. Testamentary formalities*. Oxford: OXFORD University Press. 2011, s. 276. ISBN 978-0-19-969680-2.

[27] Tamtiež, s. 349 a nasl.

causa, pri ktorej súd posudzuje predovšetkým materiálnu autenticitu závetu, nie jeho formálnu perfektnosť. Z komparatívneho hľadiska tak doktrína neškodnej chyby predstavuje alternatívny model k rigidnej európskej formálnej kontrole, ktorý posilňuje princíp závetnej slobody a redukuje riziko jej popretia. Zároveň však vyžaduje vyššiu mieru rozhodovacej činnosti súdu, keďže ten je nútený *ex post* hodnotiť vierohodnosť prejavu vôle, čo môže mať vplyv na mieru právnej istoty v dedičských konaniach.

Záver

Komparácia právnej úpravy závetného dedenia v krajinách V4 potvrdzuje, že hoci tieto právne poriadky vychádzajú zo spoločných historických a kontinentálnoprávnych základov, ich súčasný vývoj je výrazne odlišný. Aplikačná prax zároveň potvrdzuje, že všetky formy závetu narážajú na určité limity, ktoré môžu obmedzovať plnú realizáciu skutočnej vôle poručiteľa, pričom intenzita týchto limitov závisí od prísnosti formálnych požiadaviek. Slovenská právna úprava si zachováva rigidný formalistický model založený na striktnej viazanosti na zákonom predpísané náležitosti pod sankciou neplatnosti, zatiaľ čo české a poľské úpravy smerujú k flexibilnejšiemu, materiálne orientovanému prístupu, ktorý umožňuje v určitom rozsahu preklenutie formálnych nedostatkov. Maďarská úprava pritom predstavuje prechodný model kombinujúci tradičné prvky s čiastočnou liberalizáciou napríklad pri absencii presného vymedzenia dátumu. Analýza zároveň ukazuje, že súčasný vývoj dedičského práva v regióne smeruje k postupnému oslabovaniu čisto formálneho prístupu v prospech ochrany skutočnej vôle poručiteľa. Tento trend sa prejavuje nielen v rozširovaní interpretačných pravidiel, ale aj v zavádzaní mechanizmov umožňujúcich preklenutie formálnych nedostatkov závetu. Zároveň však platí, že formálne náležitosti naďalej plnia nezastupiteľnú funkciu garancie právnej istoty, autenticity a predchádzania budúcim sporom medzi dedičmi. Uvedené tvrdenia nadobúdajú osobitný význam aj vo vzťahu k aktuálne prebiehajúcej rekodifikácii súkromného práva v Slovenskej republike, ktorá predstavuje príležitosť reflektovať identifikované komparatívne rozdiely a smerovať k modernejšej a flexibilnejšej koncepcii závetného dedenia.

Slovenský rekodifikačný návrh však predstavuje skôr evolučnú modernizáciu dedičského práva smerujúcu k čiastočnému zosúladeniu s európskymi kontinentálnymi modelmi, než zásadnú koncepčnú zmenu. Zachováva tradičné vymedzenie závetu ako jednostranného právneho úkonu *mortis causa* a nadväzuje na doterajší formalistický prístup, keď naďalej vyžaduje datovanie závetu pod sankciou neplatnosti. Rovnako ponecháva existujúcu štruktúru foriem závetu (holografný, alografný a vo forme notárskej zápisnice), pričom iba čiastočne upravuje vnútornú systematiku. Návrh zároveň neprináša zavedenie spoločných závetov manželov,

elektronických závetov ani privilegovaných foriem závetu. Ich odmietnutie je odôvodnené najmä dôrazom na právnu istotu, autenticitu prejavu vôle a riziká spojené s mimoriadnymi alebo technologicky zraniteľnými formami úkonov *mortis causa.* Celkovo tak rekodifikácia zachováva stabilitu existujúceho formalistického modelu a pripúšťa len minimálne zmeny. V nadväznosti na uvedené možno konštatovať, že ďalší vývoj závetného práva by mal smerovať k posilneniu závetnej slobody poručiteľa prostredníctvom rozšírenia a modernizácie právnych nástrojov umožňujúcich flexibilnejšie usporiadanie majetkových pomerov pre prípad smrti. Rozmanitosť foriem závetu pritom nepredstavuje samoúčelný prvok právnej úpravy, ale je výrazom rešpektovania autonómie jednotlivca, keďže umožňuje osloviť širší okruh potenciálnych závetcov a lepšie reflektovať ich individuálne potreby. Nevyhnutné je pritom hľadať rovnováhu medzi zachovaním primeranej miery formalizmu ako garancie právnej istoty a potrebou reflektovať spoločenský a technologický vývoj, ktorý si vyžaduje adaptáciu tradičných foriem závetu. V tomto kontexte sa javí ako vhodné zvážiť aspoň zavedenie mechanizmov umožňujúcich zachovanie platnosti závetu aj napriek určitým formálnym nedostatkom, pokiaľ je nepochybne preukázaný úmysel poručiteľa. Súčasne je potrebné pristúpiť k modernizácii existujúcich foriem, najmä holografného závetu, a vytvoriť koncepčne ucelený rámec pre nové formy závetov reflektujúce technologický pokrok.[28]

Záverom možno konštatovať, že bez ohľadu na konkrétnu podobu závetu by mala zostať rozhodujúcim kritériom schopnosť spoľahlivo zachytiť a reprodukovať skutočnú a slobodnú vôľu poručiteľa aj po jeho smrti. V tomto kontexte sa zároveň vynára otázka, do akej miery je závetná sloboda poručiteľa v právnych poriadkoch krajín V4 reálne naplnená, alebo či zostáva skôr deklaratórnym princípom limitovaným rigidnými formálnymi požiadavkami. Napriek rozdielnej miere modernizácie jednotlivých právnych úprav možno predpokladať, že všetky štáty V4, vrátane tých, ktoré už prešli komplexnou rekodifikáciou, budú v blízkej budúcnosti nevyhnutne konfrontované s potrebou reagovať na dynamický technologický rozvoj a meniace sa spoločenské podmienky, v rámci ktorých budú poručitelia čoraz častejšie využívať aj netradičné a inovatívne spôsoby prejavenia svojej poslednej vôle.

[28] LEWANDOWSKA, Ewa. FORMS OF WILL: RELICTS OF THE PAST AND CONTEMPORARY NEEDS. IS THERE A PLACE FOR NEW REFLECTION? In: *Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2020*. SZAKÁCS, A. a kol. (zost.). Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020. s. 562.

Zoznam použitej literatúry

1. BALWICKA-SZCZYRBA, Małgorzata - SYLWESTRZAK, Anna (eds.). *Kodeks cywilny Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer, 2022, 1735 s. ISBN 978-83-8246-551-8.
2. BANTA, Natalie. Electronic Wills and Digital Assets: Reassessing Formality in the Digital Age. In: *Baylor Law Review*, Vol. 71, No. 3, 2019, pp. 547-603. ISSN 0005-7274.
3. BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 301 s. ISBN 978-80-7380-292-9.
4. BORYSIAK, Witold. *Verbal testament. A comparative study*. In: *Prawo w Działaniu.* 2016, č. 27. s. 108-122. ISSN 2084-1902.
5. CASEY, Nuala. a kol. *Wills, Probate and Estates. 6th Edition.* Oxford: OXFORD University Press. 2018, 517 s. ISBN 978-0-19-880695-0.
6. CIRÁK, Ján – GANDŽALOVÁ, Daniela. DEDIČSKÁ ZMLUVA. PRIVILEGOVANÝ ZÁVET. In: FICOVÁ, Svetlana a kol. *Vybrané otázky dedičského práva v úvahách de lege ferenda.* Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2022, s. 31-63. ISBN 978-80-571-0544-2.
7. *Dedičské právo.* [online]. Dostupné na internete: https://e-justice.europa.eu/166/SK/succession
8. DUFALOVÁ, Lenka a kol. *Občiansky zákonník*. Bratislava: C. H. Beck, 2025, 1165 s. ISBN 978-80-8232-062-9.
9. FAJNOR, Vladimír. Dedičské právo na Slovensku. In: *Právny obzor*. roč. VI, 1923. s. 9-18, 37-50, 71-81, 103-114.
10. FICOVÁ, Svetlana a kol. *Zásadná reforma dedičského práva – nevyhnutnosť či neopodstatnenosť?* Bratislava: Wolters Kluwer ČR, 2023, 392 s. ISBN 978-80-7676-865-9.
11. GANDŽALOVÁ, Daniela. *Predpoklady dedenia*. Banská Bystrica: Belianum. 2024, 221 s. ISBN 978-80-557-2111-8.
12. HAYTON, David. By-Passing Testamentary Formalities. In: *Cambridge Law Journal*. 1987, Vol. 46, Issue 2, pp. 215-217. ISSN. 0008-1973.
13. KRIŽAN, Martin – ČIPKOVÁ, Tamara. Formy závetu reflektujúce 21. storočie. In: FICOVÁ, Svetlana a kol. *Vybrané otázky dedičského práva v úvahách de lege ferenda.* Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2022, s. 198-215. ISBN 978-80-571-0544-2.
14. LANGBEIN, H. John. Substantial Compliance with the Wills Act. In: *Harvard Law Review*. 1975. No. 3, Vol. 88, pp. 489-531. ISSN 0017-811X.
15. LEWANDOWSKA, Ewa. FORMS OF WILL: RELICTS OF THE PAST AND CONTEMPORARY NEEDS. IS THERE A PLACE FOR NEW REFLECTION? In: *Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2020*. SZAKÁCS, A. - DUREC

KAHOUNOVÁ, M. – SENKOVÁ, S. (zost.). Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020. s. 553-565. ISBN 978-80-7160-576-8.
16. MAUKŠ, Dávid. Dedičská zmluva ako nový dedičský titul. In: *Ars Notaria*. 2025, roč. 28. č. 4. s. 4-10. ISSN 1335-2229.
17. MAUKŠ, Dávid. Spoločný závet manželov. In: ŤAŽKÁ, V. (zost). *Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2024.* Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2024. s. 495-505. ISBN 978-80-7160-723-6.
18. MUZIKÁŘ, Ladislav. In: ELIÁŠ, Karel. a kol.: *Občanský zákoník – Velký akademický komentář, 1. Svazek*. Linde: Praha, a. s., 2008, 1395 s. ISBN: 978-80-7201-687-7
19. RAKOVÁ, Karin. Vplyv pandémie Covid-19 na poslednú vôľu poručiteľa prizmou aktuálnej právnej úpravy. In: JANOVEC, M. – MALÝ, J. – ŠÍP, J. – POHL, J. – ZAHRADNÍČKOVÁ, M. (eds.) *Cofola 2021, Část 1. : Conference for young lawyers.* Brno : Masarykova univerzita, 2021. s. 202-226. ISBN 978-80-210-8627-2.
20. REID, G.C. Kenneth – DE WAAL, J. Marius – ZIMMERMANN, Reinhard (eds.). *Comparative Succession Law. Vol. 1. Testamentary formalities.* Oxford: OXFORD University Press. 2011, 502 s. ISBN 978-0-19-969680-2.
21. SALÁK, Pavel. Mystický testament. In: *Právník*, 2018, roč. 157, č. 12. s. 1037-1048. ISSN 0231-6625.
22. SAWYER, Caroline – SPERO, Miriam. *Succession, Wills and probate. Third edition.* New York: Routledge, 2015, 430 s. ISBN 978-0-415-72051-9.
23. ZAŁUCKI, Mariusz. Potrzeba metamorfozy polskich przepisów o formie testamentu. In: *Europejski Przegląd Prawa i Stosunków Międzynarodowych*. 2023, č. 1–2, s. 76-91. ISSN 2543-6299.
24. ZAŁUCKI, Mariusz. *Wills Formalities versus Testator's Intention. Functional model of effective testation for informal wills.* Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. 2021, 204 pp. ISBN 978-3-7489-2472-2.

Kontaktné údaje

Mgr. Dávid Maukš
mauksdavid@gmail.com
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra občianskeho práva

PERSPEKTÍVY ZAVEDENIA PAROLOVÝCH KOMISIÍ V PODMIENKACH SLOVENSKEJ REPUBLIKY[1]

PROSPECTS FOR THE INTRODUCTION OF PAROLE BOARDS IN THE SLOVAK REPUBLIC

Jakub Ľorko, Lenka Miklóssyová[2]

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá problematikou inštitútu podmienečného prepustenia z výkonu trestu odňatia slobody s primárnym zameraním na perspektívy zavedenia parolových komisií v právnom poriadku Slovenskej republiky. Autori analyzujú teoretické východiská a fungovanie parolových systémov v zahraničí, pričom komparujú ich efektivitu s aktuálnou slovenskou úpravou. Cieľom príspevku je posúdiť potenciálny prínos parolových komisií k zvyšovaniu objektivity pri vyhodnocovaní rizík a k celkovému odbremeneniu súdneho systému.

Kľúčové slová: podmienečné prepustenie, parolové komisie, trestné právo, výkon trestu odňatia slobody

Abstract: The article deals with the issue of the institution of conditional release from prison, with a primary focus on the prospects for introducing parole boards in the legal system of the Slovak Republic. The authors analyze the theoretical foundations and functioning of parole systems abroad, while comparing their effectiveness with the current Slovak regulation. The aim of the article is to assess the potential contribution of parole boards to increasing objectivity in risk assessment and to the overall relief of the judicial system.

Key words: conditional release, parole board, criminal law, imprisonment

Úvod

Súčasná trestná politika Slovenskej republiky sa nachádza v bode, kedy sa tradičné retributívne prístupy stretávajú s rastúcim záujmom na humanizácii výkonu trestu odňatia slobody (ďalej len „**VTOS**") a vedecky podloženej resocializácii odsúdených s cieľom ich opätovného začlenenia do spoločnosti. Slovenská republika dlhodobo

[1] Tento článok vznikol s podporou financovania z grantu VEGA č. 1/0819/25 „Modernizácia výkonu trestu odňatia slobody v kontexte európskych štandardov".

[2] Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

patrí medzi krajiny Európskej únie s najvyšším počtom väznených osôb na 100-tisíc obyvateľov[3], čo so sebou prináša aj problémy s preplnenosťou ústavov na VTOS a rovnako aj s rastúcimi nákladmi na výkon trestu. Inštitút podmienečného prepustenia, ako kľúčový mechanizmus prechodu odsúdeného späť do komunity, predstavuje v tomto kontexte ústrednú tému odborných diskusií. Podmienečné prepustenie neznamená ukončenie trestu (ide len o ukončenie výkonu nepodmienečného trestu odňatia slobody), ale *„pokračování působení na pachatele v jiných podmínkách (na svobodě) a jinými prostředky než vlastním výkonem nepodmíněného trestu odnětí svobody (probačním dohledem, přiměřenými omezeními a přiměřenými povinnostmi, dalšími opatřeními)*".[4]
Súčasný slovenský model rozhodovania o podmienečnom prepustení je postavený na výlučnej právomoci súdov, čo je v aplikačnej praxi často kritizované pre vysokú mieru diskrečnej právomoci sudcov, vedúcu k nejednotnosti a subjektivizmu pri posudzovaní nápravy odsúdeného. Zavedenie parolových komisií, inšpirované praxou z anglosaských krajín aj modernizačnými trendmi v Európskej únii, sa javí ako potenciálne perspektívne riešenie prekonania nedostatkov súčasného súdneho modelu rozhodovania.

Smerovanie trestnej politiky v oblasti trestania

Východiskovým bodom pre úvahy o zavedení parolových komisií je súčasné smerovanie trestnej politiky v oblasti trestania. **Retributivizmus**, dominantný v mnohých post-socialistických právnych poriadkoch, vníma trest primárne ako spravodlivú odplatu za spáchané zlo, kde by moralita a závažnosť činu mali byť hlavnými determinantmi dĺžky a formy trestu.[5] Na druhej strane **konzekvencializmus** a najmä **utilitarizmus** prioritizujú prevenciu kriminality a ochranu spoločnosti, pričom trest vnímajú ako nástroj na dosiahnutie budúcich cieľov, akými sú resocializácia, morálna výchova, ochrana spoločnosti, či rehabilitácia páchateľa.[6] V európskom kontexte, pod vplyvom judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESĽP"), dochádza k postupnému presadzovaniu rehabilitačného modelu, kde trest odňatia slobody nesmie byť vnímaný len ako

[3] World Prison Brief: Highest to Lowest - Prison population rate. [online]. [cit. 16.03.2026]. Dostupné na: https://www.prisonstudies.org/highest-lowest-prison-population-rate
[4] ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník: komentář. I, § 1-139. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1078. ISBN 978-80-7400-428-5.
[5] TONRY, M. Punishments, Politics, and Prisons in Western Countries. In: Crime and Justice. 2022, roč. 51, s. 7–57. [online]. [cit. 16.03.2026]. Dostupné na: https://www.journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/721278
[6] TONRY, M. Punishments, Politics, and Prisons in Western Countries. In: Crime and Justice. 2022, roč. 51, s. 7–57. [online]. [cit. 16.03.2026]. Dostupné na: https://www.journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/721278

represia, ale musí obsahovať reálnu perspektívu reintegrácie.[7] Inštitút podmienečného prepustenia je tak vnímaný ako prejav úcty k ľudskej dôstojnosti, ktorý uznáva schopnosť páchateľa zmeniť sa a viesť riadny život. Právne systémy, ktoré túto „nádej na zmenu" neposkytujú, sa vystavujú riziku porušenia napríklad aj zákazu neľudského a ponižujúceho zaobchádzania.

Slovenská republika sa prostredníctvom **Koncepcie väzenstva na roky 2022 až 2030** (ďalej len „Koncepcia väzenstva") zaviazala pokračovať v humanizácii a zmierňovaní obmedzení osôb vo výkone trestu.[8] Dlhodobou výzvou je pritom: *„vytvoriť spoločensky rešpektovanú, modernú a transparentnú organizáciu napĺňajúcu celé vykonávacie konanie v súlade s európskymi štandardmi a najnovšími odbornými poznatkami zmysluplným obsahom a cieľavedomými resocializačnými aktivitami."*[9] Tento záväzok nie je len politickou deklaráciou, ale reakciou na odporúčania vnútroštátnych a medzinárodných inštitúcií, ktoré poukazujú na potrebu posilňovania pozitívnych sociálnych väzieb ako kľúčového faktora úspešnej resocializácie odsúdeného. Strednodobou úlohou vyplývajúcou z Koncepcie väzenstva je aj pilotné overenie možnosti **zmeny procesu rozhodovania o podmienečnom prepustení zavedením parolových komisií zriadených pri ústavoch zložených zo zástupcov prokuratúry, zboru, probačných úradníkov a sociálnych kurátorov.**

Súčasný model podmienečného prepustenia v Slovenskej republike

Aktuálny model podmienečného prepustenia v Slovenskej republike je postavený na **výlučnej rozhodovacej právomoci súdov**. Hmotnoprávna úprava je obsiahnutá v ustanoveniach § 66 až 68 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona (ďalej len „TZ"), zatiaľ čo procesný postup definujú ustanovenia § 415 až 417 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestného poriadku (ďalej len „TP"). Tento model sa vyznačuje uplatňovaním diskrečnej právomoci sudcu, čo môže viesť k určitej miere subjektivizmu pri rozhodovaní o podmienečnom prepustení odsúdeného.

TZ definuje hmotnoprávne podmienky podmienečného prepustenia na základe viacerých kritérií. Po prvé, diferencuje **časové podmienky** pre vznik možnosti podmienečného prepustenia na základe závažnosti spáchaného trestného činu. Pri **prečine** môže byť odsúdený podmienečne prepustený po výkone polovice uloženého nepodmienečného trestu odňatia slobody. Pri **zločine**, po výkone dvoch tretín

[7] Pozri napr. Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Vinter a ostatní v. Spojené Kráľovstvo, sťažnosť č. 66069/09, 130/10 a 3896/10 z 9. júla 2013 alebo Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Murray v. Holandsko, sťažnosť č. 10511/10 z 26. apríla 2016.

[8] Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. Koncepcia väzenstva Slovenskej republiky na roky 2022 až 2030.

[9] Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. Koncepcia väzenstva Slovenskej republiky na roky 2022 až 2030.

uloženého nepodmienečného trestu odňatia slobody. Ak ide o osobu odsúdenú za zločin, ktorá zároveň **nevykazuje penitenciárnu recidívu** (pred daným trestom neevidujeme u nej iný VTOS), po výkone polovice uloženého nepodmienečného trestu odňatia slobody, pričom súd má zároveň povinnosť nariadiť takejto osobe **kontrolu technickými prostriedkami. Materiálnou podmienkou**[10] podmienečného prepustenia je, že odsúdený v ústave na VTOS plnením svojich povinností a svojím správaním **preukázal polepšenie** a **môže sa od neho očakávať, že v budúcnosti povedie riadny život.**[11] Zároveň TZ stanovuje povinnosť súdu prihliadnuť aj na **povahu spáchaného trestného činu** a na to, **v akom ústave na VTOS odsúdený trest vykonáva.**[12]

Konanie o podmienečnom prepustení prebieha na okresnom súde, v ktorého obvode sa vykonáva trest.[13] Kľúčovým dôkazným prostriedkom je **hodnotenie odsúdeného** vypracované ústavom na VTOS. Toto hodnotenie musí byť komplexné a musí obsahovať údaje o správaní odsúdeného a tiež ohľadom jeho aktivít a plnenia programu zaobchádzania. Okrem toho, podklad pre rozhodovanie súdu o podmienečnom prepustení odsúdeného obsahuje aj hodnotenie recidívy na účely posúdenia jeho kriminálnej minulosti a v neposlednom rade aj výstup z **diagnostického nástroja CRA.** Diagnostický nástroj CRA je využívaný v procese hodnotenia odsúdeného k určeniu resocializačnej prognózy, ktorý využíva kombinácie štatistických, klinických a intuitívnych metód, pracuje s údajmi získanými o odsúdenom od nástupu do VTOS a počas jeho priebehu. Výstupom je určenie miery rizika recidívy trestnej činnosti (nízka/stredná/vysoká) odborným väzenským personálom, tzn. **resocializačná prognóza odsúdenej osoby**.[14]

Hodnotenie spracováva **pedagóg**, ktorý pri jeho spracovaní spolupracuje s vedúcim oddelenia výkonu trestu, so psychológom, sociálnym pracovníkom a s príslušníkom zboru z úseku preventívno-bezpečnostnej služby a schvaľuje ho riaditeľ ústavu.[15]

Pred rozhodnutím o podmienečnom prepustení musí súd spravidla odsúdeného osobne vyslúchnuť, najmä aby si sudca vytvoril priamy úsudok o jeho osobnosti a prognózy resocializácie.[16]

---

[10] Pozri napr. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 2Urtos/5/2020 z 25. augusta 2020.

[11] Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov, § 66 ods 1.

[12] Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov, § 66 ods 2.

[13] Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov, § 417.

[14] Zbor väzenskej a justičnej stráže. Nástroj na hodnotenie rizika recidívy trestnej činnosti. [online]. [cit. 16.03.2026]. Dostupné na: https://cdn.prod.website-files.com/688cb6b651b12df4f33dd5eb/68ac28b3db0a15c76a9d8bfa_Letak_CRA_web2.pdf

[15] Vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 368/2008 Z. z., ktorou sa vydáva Poriadok výkonu trestu odňatia slobody v znení neskorších predpisov, § 64.

[16] Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov, § 417 ods. 2.

Proti uzneseniu o podmienečnom prepustení je prípustná sťažnosť, ktorá má odkladný účinok, čo znamená, že odsúdený zostáva vo VTOS až do právoplatnosti rozhodnutia nadriadeného súdu.[17]

Ako sme už spomínali, vláda Slovenskej republiky v schválenej Koncepcii väzenstva identifikovala **prechod na systém parolových komisií** ako strednodobú a dlhodobú strategickú úlohu. Tento posun je motivovaný snahou o zefektívnenie nápravnovýchovného procesu prostredníctvom zmeny konceptu rozhodovania o podmienečnom prepustení.

Podľa strategického dokumentu by mali byť parolové komisie zriadené priamo pri ústavoch na VTOS. Ich zloženie má byť **multidisciplinárne,** čo je zásadný odklon od monokratického rozhodovania sudcu. Parolové komisie majú byť zložené z:

1. zástupcov Zboru väzenskej a justičnej stráže;
2. prokurátora;
3. probačného úradníka; a
4. sociálneho kurátora.

Cieľom pilotného overenia je zistiť, či tento model dokáže **objektívnejšie predpovedať úspešnosť resocializácie** než súčasný súdny systém. V prípade pozitívnych výsledkov sa predpokladá spracovanie legislatívneho návrhu na trvalé zavedenie komisií do právneho poriadku Slovenskej republiky.[18]

Okrem toho, podľa Koncepcie väzenstva je jedným z aplikačných problémov diskrečného modelu podmienečného prepustenia aj *„faktická nerealizovateľnosť podmienečného prepustenia pri menej nebezpečných odsúdených vykonávajúcich krátke tresty odňatia slobody. Na základe osvedčenej zahraničnej praxe je možné tento aplikačný problém vyriešiť napríklad doplnením existujúceho modelu o* ***mandátny systém*** *pri krátkych trestoch u tých odsúdených, ktorí nebudú mať evidovaný disciplinárny trest alebo zavedením iných procesných úprav. Napríklad v prípade zavedenia zmiešaného systému (modelu) podmienečného prepustenia (mixed release) by bolo podľa aktuálnych počtov väznených osôb priamo dotknutá skupina skoro 1 000 odsúdených (cca 13 % všetkých väznených osôb).*"[19] V mandátnom systéme by pri splnení formálnych podmienok (odpykanie časti trestu) a absencii závažných porušení disciplíny vznikal odsúdenému na **podmienečné prepustenie automatický nárok**. Tento prístup je motivovaný snahou o zníženie administratívnej záťaže a

[17] Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov, § 417 ods. 3.

[18] Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. Koncepcia väzenstva Slovenskej republiky na roky 2022 až 2030.

[19] Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. Koncepcia väzenstva Slovenskej republiky na roky 2022 až 2030.

minimalizáciu *tzv. kriminálnej nákazy*[20] pri páchateľoch menej závažnej trestnej činnosti, kde dlhý pobyt vo väzení prináša viac škody než úžitku pre ich neskoršiu resocializáciu.[21]

Zahraničné modely rozhodovania o podmienečnom prepustení

V tomto kontexte nemôže slovenská odborná diskusia ignorovať zásadnú reformu, ktorá prebieha v Českej republike. S účinnosťou od 1. januára 2026 došlo v ČR k radikálnej zmene § 88 českého Trestního zákonníka, ktorá mení **povahu podmienečného prepustenia z možnosti na nárok.**[22] Táto zmena filozofie z „môže" na „musí" je odpoveďou na pretrvávajúcu nejednotnosť súdneho rozhodovania, ktoré bolo často ovplyvnené subjektívnymi pocitmi sudcov namiesto objektívnych kritérií.[23]

Uvedená legislatívna zmena okrem toho podrobnejšie vymedzuje aj to, čo má súd zohľadňovať pri posudzovaní zlepšenia správania odsúdeného. Okrem správania počas VTOS a plnenia povinností sa výslovne zdôrazňuje zohľadnenie **snahy nahradiť spôsobenú škodu, vrátiť bezdôvodné obohatenie alebo odstrániť iné škodlivé následky trestného činu.**[24] Pre slovenského zákonodarcu môže byť tento model inšpiratívny najmä v tom, ako dokáže eliminovať regionálne rozdiely v rozhodovaní o podmienečnom prepustení.

V Českej republike tiež fungovali **parolové komisie** v rámci spoločného projektu Väzenskej služby Českej republiky a Probačnej a mediačnej služby. Fáza pilotného testovania trvala zhruba desať rokov, rozdelených do troch na seba nadväzujúcich období. Primárnou cieľovou skupinou boli páchatelia závažnej násilnej trestnej činnosti. Komisie tvorili **traja členovia** v zložení: zástupca väzenskej služby, zástupca probačnej služby a zástupca odbornej verejnosti so skúsenosťami v penitenciárnej a postpenitenciárnej starostlivosti, napr. sociálny kurátor či pracovník z neziskového sektora. Pri rozhodovaní boli hlasy všetkých členov rovnocenné.

---

[20] Pozn. autorov: V tomto kontexte môžeme hovoriť o procese tzv. prizonizácie. Ide o negatívny vedľajší účinok izolácie, kedy najmä prvopáchatelia alebo osoby, ktoré páchajú menej závažnú trestnú činnosť podliehajú vplyvu hierarchie a subkultúry odsúdených v ústavoch.

[21] K tomu pozri napr. LUBELCOVÁ, G. Resocializácia väznených - vízia alebo realita? In: Resocializácia odsúdených a jej perspektívy. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie, Omšenie 11. - 13. novembra 2019. Bratislava: Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže, 2020. str. 40-54. ISBN: 978-80-972856.

[22] Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákonník v znení neskorších predpisov, § 88 ods. 1.

[23] PAPEŽ, P. Podmíněné propuštění po novele trestního zákoníku: Od ledna 2026 už nepůjde jen o možnost, ale o pravidlo. In: NEST LEGAL. 11.02.2026. [online]. [cit. 10.03.2026]. Dostupné na: https://www.nest.legal/article/detail/251-podminene-propusteni-po-novele-trestniho-zakoniku-od-ledna-2026-uz-nepujde-jen-o-moznost-ale-o-pravidlo

[24] Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákonník v znení neskorších predpisov, § 88 ods. 4.

Komisia mala pri rozhodovaní k dispozícii nasledovné podklady: hodnotenie väznice, mzdový list odsúdeného s prehľadom exekúcií evidovaných väznicou, stanovisko Probačnej a mediačnej služby k podmienečnému prepusteniu, odpis registra trestov, rešerš z trestného spisu, správy o výsledku kontaktovania osôb poškodených trestnou činnosťou, správu o náhrade škody spôsobenej trestnou činnosťou, správu asistenta obeti (v prípade, že odsúdení súhlasili so stretnutím a s asistentom obete naviazali kontakt) a ďalšie materiály na vyžiadanie pre potreby posudzovaného prípadu. Počas zasadnutia komisie bolo realizované intenzívne vypočutie odsúdeného, týkajúce sa troch hlavných oblastí:

1. zmapovanie života v dobe páchania trestnej činnosti a **náhľad na spáchanú trestnú činnosť**;

2. doba trvania výkonu trestu (priebeh, absolvované programy, sanovanie následkov trestnej činnosti, a pod.);

3. pripravenosť na prepustenie (bývanie, zamestnanie, sociálne kontakty, dlhové zaťaženie a náhrada škody z trestnej činnosti, a pod.).

Namiesto trvalého zavedenia tohto nového orgánu sa však českí zákonodarcovia zamerali na už vyššie uvedenú **zmenu samotnej povahy podmienečného prepustenia.**

Model parolových komisií má svoje korene najmä v **krajinách *common law***, kde sa vyvíjal v odlišnom ústavnom rámci. Napriek tomu jeho prvky čoraz viac prenikajú do Európy, najmä v oblastiach, kde sa vyžaduje vysoká miera špecializácie pri vyhodnocovaní určitých rozhodovacích procesov.

Parole Board pre Anglicko a Wales je nezávislým orgánom, ktorý nepodlieha trestným súdom, ale vykonáva kvázi-judiciálnu funkciu. Kľúčom k jeho úspechu je tzv. **Decision-Making Framework** (DMF), ktorý tvorí štruktúrovaný prístup k rozhodovaniu o riziku.[25] DMF stanovuje, že členovia komisie analyzujú tri oblasti:

1. **Minulosť**: Identifikácia faktorov, ktoré viedli k spáchaniu trestného činu, vrátane kriminálnej histórie a psychického zdravia.
2. **Súčasnosť**: Hodnotenie správania v ústave na VTOS, reakcie, rozvíjanie osobnostných kvalít odsúdeného a profesionálne posudky expertov.
3. **Budúcnosť**: Posúdenie plánu reintegrácie, interných kontrol odsúdeného a externých kontrol (probačný dohľad).[26]

[25] The Parole Board. Decision-Making Framework: Framework Guidance. 2022 (v1.2). [online]. [cit. 12.03.2026]. Dostupné na: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/63906a7d8fa8f569f4902091/Decision_Making_Framework_Guidance_version_1.2_-_external_version.pdf

[26] The Parole Board. Decision-Making Framework: Framework Guidance. 2022 (v1.2). [online]. [cit. 12.03.2026]. Dostupné na: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/63906a7d8fa8f569f4902091/Decision_Making_Framework_Guidance_version_1.2_-_external_version.pdf

Tento model je pre Slovensko mimoriadne relevantný ako nástroj na zníženie kognitívnych skreslení a predsudkov, ktoré môžu ovplyvňovať rozhodovanie jednotlivcov. Štruktúrovaný prístup zabezpečuje, že žiadny relevantný faktor nebude opomenutý, no zároveň ponecháva priestor pre individuálne posúdenie.
Narozdiel od modelu Spojeného kráľovstva, v **Spojených štátoch** sú parolové komisie často **kritizované pre svoju politizáciu**. Členovia komisií sú v mnohých štátoch politickými nominantmi, čo vedie k tzv. *risk aversion* (v preklade „neochota riskovať" alebo „snaha vyhnúť sa riziku" v tomto kontexte z neúspechu podmienečne prepusteného odsúdeného). Znamená to, že rozhodnutia o podmienečnom prepustení sú z veľkej miery ovplyvňované politickou klímou a obavou z negatívnej publicity v prípade zlyhania prepusteného odsúdeného.[27] Okrem toho dáta ukázali, že v Spojených štátoch je pod probačným dohľadom oveľa väčší percentuálny podiel obyvateľstva ako v európskych krajinách. *„Priemerný podiel osôb pod dohľadom v štádiu podmienečného prepustenia vo všetkých päťdesiatich štátoch USA je takmer štvornásobne vyšší ako priemerný podiel vo všetkých tridsiatich troch európskych jurisdikciách, ktoré poskytli sledované údaje a sú zahrnuté v najkomplexnejších aktuálnych údajoch Rady Európy."*[28] Z uvedeného vyplýva, že pre zachovanie maximálnej objektívnosti hodnotenia musí byť kladený dôraz najmä na **inštitucionálnu nezávislosť** a **odbornú integritu** členov parolovej komisie.

Ústavnoprávne limity parolového rozhodovania

Zavedenie komisií, ktoré by mali **samostatnú rozhodovaciu právomoc**, otvára otázku ich postavenia v systéme deľby moci. Podľa slovenskej ústavy je **právo na súdnu ochranu neodňateľné**.[29] Akýkoľvek orgán rozhodujúci o osobnej slobode musí spĺňať prísne kritériá **nezávislosti a nestrannosti. Rovnako podľa čl. 50 Ústavy Slovenskej republiky je len súd oprávnený rozhodovať o vine a treste za trestné činy.**
V prípade, ak by boli parolové komisie zavedené do právneho poriadku Slovenskej republiky, by tak ich rozhodnutia museli **podliehať plnému súdnemu prieskumu.** Okrem toho, Ústavný súd Slovenskej republiky vo svojej judikatúre zdôrazňuje, že hoci neexistuje nárok na podmienečné prepustenie, procesné chyby (ako napríklad založenie rozhodnutia na nedostatočne zistenom skutkovom stave alebo zohľadnenie len kriminálnej minulosti bez reflexie vývoja osobnosti) tiež zakladajú

[27] CORDA, A.; ALPER, M.; REITZ, K. R. American Exceptionalism in Parole Supervision. In: Robina Institute of Criminal Law and Criminal Justice. 2016. [online]. [cit. 09.03.2026]. Dostupné na: https://robinainstitute.umn.edu/
[28] CORDA, A.; ALPER, M.; REITZ, K. R. American Exceptionalism in Parole Supervision. In: Robina Institute of Criminal Law and Criminal Justice. 2016. [online]. [cit. 09.03.2026]. Dostupné na: https://robinainstitute.umn.edu/
[29] Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov, čl. 46 ods. 1.

porušenie práva na súdnu ochranu.[30] Ako schodné riešenie v podmienkach Slovenskej republiky sa teda javí zavedenie parolových komisií ako **poradného orgánu** pri zachovaní právomoci súdu vydať konečné meritórne rozhodnutie v danej veci.

V tejto súvislosti je nevyhnutné upriamiť pozornosť aj na judikatúru ESĽP, ktorá zdôrazňuje, že účelom článku 5 ods. 4 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor") je **zabezpečiť** osobám, ktoré sú obmedzené na osobnej slobode alebo pozbavené osobnej slobody z titulu zadržania, väzby alebo VTOS, **právo na súdnu kontrolu zákonnosti tohto opatrenia**. Toto právo zaručuje dotknutým osobám tiež právo podať **žalobu na preskúmanie zákonnosti** ich zadržania / väzby / atď. a zároveň im po začatí takéhoto konania zaručuje **právo na rýchle súdne rozhodnutie** v uvedenej otázke.[31] Článok 5 Dohovoru teda explicitne negarantuje právo na predčasné prepustenie z VTOS, avšak **garantuje právo na efektívne a periodické preskúmanie zákonnosti ďalšieho trvania pozbavenia osobnej slobody**, v rámci ktorého musí mať príslušný orgán právomoc nielen preskúmať dôvody tohto pozbavenia, ale aj **nariadiť prepustenie v prípade, ak tieto dôvody už nepretrvávajú**. Z judikatúry ESĽP zároveň vyplýva, že pokračujúce pozbavenie osobnej slobody musí zostať v **dostatočnej príčinnej súvislosti s účelom pôvodného odsúdenia**, pričom ak táto súvislosť zanikne alebo sa rozhodnutie o ďalšom výkone trestu opiera o nedostatočné či arbitrárne dôvody, môže dôjsť k porušeniu článku 5 Dohovoru.[32]

Jedným z najsilnejších argumentov pre zmenu tohto systému je **potreba profesionalizácie prognózovania**. Súčasné súdne rozhodovanie je založené na vyhodnotení prípadu sudcom, ktorý však v prevažnej miere **neprichádza do kontaktu so samotným odsúdeným**, nepozná jeho správanie a nevie kvalifikovane zhodnotiť zmenu v jeho osobnostných črtách a pri tomto posudzovaní vychádza iba z predložených podkladov.

Navrhované zloženie parolových komisií

Zavedenie parolových komisií na Slovensku nepochybne vyžaduje precízne zadefinovanie jednotlivých členov, aby sa dosiahla vyššia efektívnosť v nadväznosti na zmenu modelu rozhodovania.

---

[30] K tomu pozri napr. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. III. ÚS 85/2025 zo dňa 17. júla 2025.

[31] K tomu pozri napr. Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Betteridge v. Spojené kráľovstvo, sťažnosť č. 1497/10 z 29. januára 2013.

[32] Európsky súd pre ľudské práva. Guide on Article 5 of the European Convention on Human Rights: Right to liberty and security. Updated on 28 February 2026. [online]. [cit. 09.03.2026]. Dostupné na: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_5_eng

1. Zástupcovia Zboru väzenskej a justičnej stráže

Zástupcovia z radov ZVJS majú **najbližší kontakt s odsúdeným.** Ich úlohou by bolo poskytnúť komisii dáta o plnení programu zaobchádzania, účasti na vzdelávacích aktivitách a všeobecne o osobnosti odsúdeného. Práve táto vnútorná znalosť páchateľa je to, čo je pri hodnotení možností nápravy odsúdeného kľúčové.

Zo zástupcov ZVJS by členmi parolovej komisie bol **poverený príslušník ústavu na VTOS**, v ktorom odsúdený vykonáva trest odňatia slobody, a **pedagóg**, ktorý je oprávnený v zmysle vyššie uvedenej právnej úpravy vypracovať hodnotenie odsúdeného.

2. Prokurátor

V súčasnosti sa prokurátor podľa TP zúčastňuje na **verejnom zasadnutí**, na ktorom sa rozhoduje o podmienečnom prepustení odsúdeného. V rámci tohto rozhodovania prokurátor kladie otázky, reaguje na predkladané skutočnosti a v prípade nespokojnosti s rozhodnutím súdu, môže proti nemu podať sťažnosť. V rámci jeho činnosti v parolovej komisii by prokurátor **dbal na ochranu zákonnosti** a verejného záujmu v konaní.

Zaradenie prokurátora ako člena parolovej komisie je odôvodnené najmä s prihliadnutím na zefektívnenie celého procesu a pre odsúdeného najmä vyššiu predvídateľnosť úspešnosti alebo neúspešnosti prepustenia, pričom jeho začlenenie do procesu by sa však malo uskutočňovať **už v skoršom štádiu posudzovania** (vyhodnocovania splnenia materiálnych podmienok), čo predpokladá aj **včasné oboznámenie sa s osobou odsúdeného ešte pred plánovaným podaním návrhu,** možnosť navrhovať intervencie a potrebné podklady k samotnému konaniu pred súdom, a pod.

3. Probačný úradník

Probačný úradník vykonáva činnosť v štátnozamestnaneckom pomere na súde.[33] Pod probáciou sa rozumejú rôzne pomocné a kontrolné činnosti definované zákonom.[34] Probačný úradník sa podľa platnej právnej úpravy podieľa na činnostiach súvisiacich s penitenciárnou starostlivosťou, pričom je oprávnený navštevovať odsúdeného vo výkone trestu, hovoriť s ním bez prítomnosti tretej osoby a nahliadať do jeho osobného spisu a ďalších písomností, ktoré súvisia s výkonom trestu a ktoré sú potrebné na účely konania.[35] Probačný úradník sa však pre efektívne fungovanie a odôvodnené zavedenie parolových komisií musí **transformovať** z administratívneho pracovníka na experta pre reintegráciu.

---

[33] Zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, § 1 ods. 3.

[34] Zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, § 2 ods. 1 písm. a).

[35] Zákon č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, § 67.

Probácia na území Slovenskej republiky má totiž len krátku históriu a náš justičný systém preto doposiaľ nemá vybudovanú tradíciu, ktorá by vnímala probáciu ako jeho **plnohodnotnú súčasť**. Právny poriadok alebo interné predpisy neobsahujú normy, ktoré by v dostatočnej miere definovali požiadavky na postupy uplatňované v aplikačnej praxi. Niektoré súčasné procesy tohto prostredia upravené platnou legislatívou nesledujú potrebu synergie medzi zapojenými subjektami.

4. Sociálny kurátor

Činnosť sociálneho kurátora v parolovej komisii by mala zahŕňať **spracovanie správy** o rodinnom zázemí odsúdeného, zabezpečení bývania po prepustení, o jeho pracovných možnostiach a snahách o začlenenie sa naspäť do pracovného trhu, či sociálnych rizikách (ako sú napríklad nesplatené dlhy). Podľa súčasnej právnej úpravy sa sociálny kurátor podieľa na **príprave osoby na prepustenie** z VTOS a **po prepustení jej pomáha** najmä pri uľahčení návratu do rodiny, pracovnom uplatnení, hľadaní bývania, hľadaní možností pokračovať v ďalšej príprave na povolanie a pri riešení osobných problémov a vzťahových problémov.[36]

Sociálny kurátor je pracovník oddelenia sociálnoprávnej ochrany deti a sociálnej kurately príslušného Úradu práce sociálnych vecí a rodiny v mieste trvalého alebo obvyklého bydliska odsúdeného / pracovník zapojený do **národného projektu „Šanca na návrat"**. Pri výkone opatrení sociálnej kurately pre plnoletú fyzickú osobu orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately koná v závislosti od povahy a závažnosti životnej situácie alebo problému plnoletej fyzickej osoby.

Z pohľadu cieľov projektu „Šanca na návrat" ide o primárnu časť postpenitenciárnej oblasti. V rámci tohto projektu každý odsúdený, ktorý **má záujem riešiť svoj sociálny problém**, začína proces jeho riešenia už počas VTOS cez sociálneho kurátora pracujúceho priamo v príslušnom ústave na VTOS. Pokiaľ však **nemá záujem** a **nemá vnútornú motiváciu** pre využívanie potenciálnej sociálnej pomoci a podpory z vonkajšieho prostredia počas priebehu VTOS, po jeho ukončení a prepustení z VTOS je veľmi malá pravdepodobnosť, že ju neskôr sám vyhľadá.

Sociálny kurátor by mal úzko spolupracovať so sociálnym pracovníkom ústavu na VTOS (príslušník ZVJS služobne zaradený vo funkcii sociálny pracovník) ktorého cieľom je zmiernenie sociálnych problémov alebo odstránenie možných príčin ich vzniku a príprava odsúdeného na prepustenie z VTOS. Sociálna práca vo VTOS zahŕňa *objasňovanie a hľadanie príčin sociálnych problémov odsúdeného, ktoré vplývali na vznik a priebeh trestnej činnosti, alebo ktorých existencia predstavuje rizikový faktor resocializačnej prognózy, poradenstvo odsúdenému zamerané na obmedzenie negatívnych vplyvov väzenského prostredia, minimalizáciu alebo prerušovanie*

[36] Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, § 19.

pôsobnosti rizikových faktorov (dezistencia) a posilňovanie protektívnych faktorov rizika recidívy trestnej činnosti, či prípravu na riadny život po prepustení obvineného z VTOS.[37] Sociálny pracovník poskytuje odsúdenému pomoc spravidla formou poradenskej činnosti, metód a postupov sociálnej práce, a to najmä nácviku sociálnych zručností zameraných na podporu prosociálneho správania, zmenu postojov a konania odsúdeného.

Záver

Na základe analyzovaného príspevku možno dospieť k záveru, že zavedenie parolových komisií v podmienkach Slovenskej republiky by v súčasnom stave nepredstavovalo efektívnu ani systémovo pripravenú reformu, ale skôr zásah, ktorý by si vyžadoval **zásadnú transformáciu viacerých kľúčových subsystémov trestnej justície.**

V prvom rade je potrebné zdôrazniť, že model parolových komisií je postavený na vysokej miere odbornej špecializácie jednotlivých členov a ich reálnej schopnosti vykonávať kvalifikovanú prognózu rizika recidívy a resocializačného potenciálu odsúdeného. Takáto odborná úroveň však v slovenskom prostredí zatiaľ nie je systematicky vybudovaná. Napríklad postavenie probačných úradníkov je v súčasnosti skôr administratívne než expertné, pričom je nutné pre efektívne fungovanie daného modelu najskôr pristúpiť k ich transformácii na špecialistov v oblasti reintegrácie odsúdených. Bez tejto zmeny by probačný úradník nebol schopný plniť rolu, ktorú parolové komisie predpokladajú.

Podobne aj ostatní navrhovaní členovia parolových komisií (zástupcovia ZVJS, sociálni kurátori, prokurátori) vykonávajú svoju vlastnú činnosť a úlohu (aj v rámci zaobchádzania s odsúdenými), pričom medzi nimi absentuje dostatočne prepojený, štandardizovaný a dlhodobo stabilizovaný systém spolupráce. Parolová komisia predpokladá **vysokú mieru interdisciplinárnej koordinácie,** zdieľania informácií a jednotných metodík hodnotenia. V podmienkach Slovenskej republiky by preto jej zavedenie neznamenalo len vytvorenie nového orgánu, ale aj zásadnú rekonfiguráciu vzťahov medzi penitenciárnym, probačným, sociálnym a justičným systémom.

Ďalším problémom je absencia jednotného, metodicky ukotveného rozhodovacieho rámca porovnateľného napríklad s britským modelom (Decision-Making Framework), ktorý zabezpečuje konzistentnosť a odbornosť rozhodovania. Bez takéhoto rámca by hrozilo, že parolové komisie budú reprodukovať **rovnaké nedostatky, ktoré sa dnes vytýkajú súdom** (subjektivizmus a nejednotnosť rozhodovania).

Za osobitnú zmienku stojí aj skutočnosť, že ak by sa zaviedli parolové komisie bez paralelnej zmeny ostatných prvkov systému, **výsledný efekt by bol pravdepodobne**

[37] Rozkaz generálneho riaditeľa Zboru väzenskej a justičnej stráže č. 38/2019, § 2.

len formálny, nie obsahový. Rozhodovanie by sa síce presunulo z jedného orgánu na kolektívny, avšak **informačný základ by ostal v zásade nezmenený.** Kľúčové poznatky o odsúdenom totiž aj dnes pochádzajú primárne od zástupcov ZVJS, ktorí majú s odsúdeným každodenný kontakt a vypracúvajú hodnotenie, ktoré je využívané súdom ako podklad pri rozhodovaní. Ostatní potenciálni členovia komisie by sa pri absencii zásadnej transformácie svojich kompetencií a metodík opierali prevažne o tie isté podklady.

Z ústavnoprávneho hľadiska navyše nemožno opomenúť, že zakotvenie parolových komisií ako samostatného rozhodovacieho orgánu je v podmienkach Slovenskej republiky ústavnoprávne komplikované, ak nie nepriechodné. Z hľadiska ochrany ústavnosti je nutné zachovanie plnohodnotného súdneho prieskumu rozhodnutí parolových komisií (t. j. vystupovali by iba ako poradný orgán vytváraním podkladov pre súdne rozhodovanie), čím by sa systém rozhodovania o podmienečnom prepustení prakticky **významne nezmenil oproti súčasnému modelu** (aj keď určité inovatívne prvky v zmysle ustupovania od dogmy absolútnej súdnej rozhodovacej právomoci o vine a treste možno identifikovať aj pri zmene orgánu rozhodujúceho o zmene stupňa stráženia)[38].

V kontraste s týmito nárokmi sa ako oveľa realistickejšie a systémovo prijateľnejšie riešenie javí zavedenie **tzv. mandátneho systému**, ktorý je implementovaný v Českej republike. Tento model nevyžaduje budovanie nových inštitucionálnych štruktúr ani zásadnú zmenu odbornej špecializácie zapojených subjektov, ale naopak využíva existujúci systém a eliminuje jeho najväčšie nedostatky, ako nejednotnosť rozhodovania. Zavedením „nárokovateľnosti" podmienečného prepustenia pri splnení zákonných podmienok dochádza k zvýšeniu predvídateľnosti, právnej istoty a zároveň k **odľahčeniu súdneho systému, bez potreby komplexnej reorganizácie celého aparátu**.

Záverom je teda možné konštatovať, že zavedenie parolových komisií by si vyžadovalo fundamentálnu transformáciu napríklad odbornej špecializácie subjektov alebo ich vzájomnej spolupráce a podieľaní sa na živote odsúdeného vo VTOS, čo v súčasných podmienkach Slovenskej republiky absentuje. Preto sa ako racionálnejšia a efektívnejšia cesta javí skôr **implementácia mandátneho systému**, ktorý dokáže naplniť sledované ciele bez potreby zásadnej systémovej prestavby.

[38] K tomu pozri § 411 TP s účinnosťou od 1. júla 2026 v zmysle zákona č. 327/2005 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

Zoznam použitej literatúry

1. CORDA, A.; ALPER, M.; REITZ, K. R. American Exceptionalism in Parole Supervision. In: Robina Institute of Criminal Law and Criminal Justice. 2016. [online]. Dostupné na: https://robinainstitute.umn.edu/
2. Európsky súd pre ľudské práva. Guide on Article 5 of the European Convention on Human Rights: Right to liberty and security. Updated on 28 February 2026. [online]. Dostupné na: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_5_eng
3. LUBELCOVÁ, G. Resocializácia väznených - vízia alebo realita? In: Resocializácia odsúdených a jej perspektívy. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie, Omšenie 11. - 13. novembra 2019. Bratislava: Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže, 2020. str. 40-54. ISBN: 978-80-972856
4. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. Koncepcia väzenstva Slovenskej republiky na roky 2022 až 2030
5. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. III. ÚS 85/2025 zo dňa 17. júla 2025
6. PAPEŽ, P. Podmíněné propuštění po novele trestního zákoníku: Od ledna 2026 už nepůjde jen o možnost, ale o pravidlo. In: NEST LEGAL. 11.02.2026. [online]. Dostupné na: https://www.nest.legal/article/detail/251-podminene-propusteni-po-novele-trestniho-zakoniku-od-ledna-2026-uz-nepujde-jen-o-moznost-ale-o-pravidlo
7. Rozkaz generálneho riaditeľa Zboru väzenskej a justičnej stráže č. 38/2019
8. Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Betteridge v. Spojené kráľovstvo, sťažnosť č. 1497/10 z 29. januára 2013
9. Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Murray v. Holandsko, sťažnosť č. 10511/10 z 26. apríla 2016
10. Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Vinter a ostatní v. Spojené Kráľovstvo, sťažnosť č. 66069/09, 130/10 a 3896/10 z 9. júla 2013
11. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník: komentář. I, § 1-139. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 1450 s. ISBN 978-80-7400-428-5
12. The Parole Board. Decision-Making Framework: Framework Guidance. 2022 (v1.2). [online]. Dostupné na: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/63906a7d8fa8f569f4902091/Decision_Making_Framework_Guidance_version_1.2_-_external_version.pdf
13. TONRY, M. Punishments, Politics, and Prisons in Western Countries. In: Crime and Justice. 2022, roč. 51, s. 7–57. [online]. Dostupné na: https://www.journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/721278
14. Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov

15. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 2Urtos/5/2020 z 25. augusta 2020
16. Vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 368/2008 Z. z., ktorou sa vydáva Poriadok výkonu trestu odňatia slobody v znení neskorších predpisov
17. World Prison Brief: Highest to Lowest - Prison population rate. [online]. Dostupné na: https://www.prisonstudies.org/highest-lowest-prison-population-rate
18. Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov
19. Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov
20. Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
21. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákonník v znení neskorších predpisov
22. Zákon č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
23. Zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
24. Zbor väzenskej a justičnej stráže. Nástroj na hodnotenie rizika recidívy trestnej činnosti. [online]. Dostupné na: https://cdn.prod.website-files.com/688cb6b651b12df4f33dd5eb/68ac28b3db0a15c76a9d8bfa_Letak_CRA_web2.pdf

Kontaktné údaje

JUDr. Jakub Ľorko, PhD.
jakub.lorko@flaw.uniba.sk
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

JUDr. Lenka Miklóssyová, PhD.
lenka.miklossyova@flaw.uniba.sk
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

MEDZINÁRODNÁ PRÁVOMOC V KLIMATICKÝCH ŽALOBÁCH: VÝZVY PRE NARIADENIE BRUSEL I BIS

INTERNATIONAL JURISDICTION IN CLIMATE LITIGATION: CHALLENGES FOR THE BRUSSELS I BIS REGULATION

Lea Mezeiová[1]

Abstrakt: Klimatické žaloby predstavujú rastúcu kategóriu sporov, v ktorých sa environmentálne škody spájajú s globálnymi aktivitami nadnárodných korporácií a ktoré majú výrazný cezhraničný rozmer. V takýchto sporoch preto nadobúda osobitný význam otázka určenia medzinárodnej právomoci súdov. Predkladaný príspevok[2] analyzuje klimatické žaloby z pohľadu pravidiel medzinárodnej právomoci v cezhraničných sporoch podľa nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1215/2012 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (nariadenie Brusel I bis). Na základe analýzy vybraných sporov vedených pred národnými súdmi príspevok poukazuje najmä na otázky koncentrácie sporov pred súdmi štátu sídla materskej spoločnosti a na problematiku uplatňovania nárokov voči viacerým subjektom v rámci podnikovej skupiny. Príspevok zároveň skúma, do akej miery sú existujúce pravidlá medzinárodnej právomoci podľa nariadenia Brusel I bis schopné reagovať na špecifiká klimatických žalôb.

Kľúčové slová: medzinárodné právo súkromné, medzinárodná právomoc, klimatické žaloby, nadnárodné korporácie

Abstract: Climate litigation represents a growing category of disputes in which environmental harm is linked to the global activities of multinational corporations and which have a significant cross-border dimension. In such disputes, the determination of international jurisdiction of courts therefore acquires particular importance. The present paper analyses climate litigation from the perspective of the rules on international jurisdiction in cross-border disputes under Regulation (EU) No 1215/2012 of the European Parliament and of the Council on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (Brussels I bis Regulation). Based on

[1] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

[2]Tento príspevok vznikol v rámci riešenia grantu APVV-24-0613: „ Kompatibilita medzinárodnej právomoci civilných súdov Slovenskej republiky".

an analysis of selected cases brought before national courts, the paper highlights, in particular, issues relating to the concentration of litigation before the courts of the Member State where the parent company is domiciled, as well as the bringing of claims against multiple entities within a corporate group. The paper also examines the extent to which the existing rules on international jurisdiction under the Brussels I bis Regulation are capable of addressing the specificities of climate litigation.

Key words: international jurisdiction, private international law, climate litigation, Brussels I bis Regulation, global corporations

Úvod

V súčasnosti čoraz intenzívnejšie vnímame, že medzinárodný poriadok založený na pravidlách prechádza krízou. Táto diskusia sa vedie predovšetkým v kontexte medzinárodného práva verejného, najmä v súvislosti s geopolitickými konfliktmi, či spochybňovaním záväznosti medzinárodných noriem.

Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že medzinárodné právo súkromné nie je až tak podrobené týmto výzvam, keďže je tradične vnímané ako neutrálny systém pravidiel, ktorého úlohou je určiť právomoc a rozhodné právo v prípade súkromnoprávnych vzťahov v ktorých dochádza k stretu rôznych právnych poriadkov súčasne. Uplatnenie noriem medzinárodného práva súkromného sa spájalo s koexistenciou princípu personálneho a teritoriálneho[3]. Mohli by sme však tvrdiť, že aj tento tradičný obraz začína narážať na svoje limity.

Klimatické žaloby proti nadnárodným korporáciám predstavujú oblasť, v ktorej sa tieto limity stávajú mimoriadne viditeľnými. Ide o spory s výrazným cezhraničným presahom, keďže prekračujú hranice jednotlivých štátov, týkajú sa komplexných podnikových štruktúr a kumulatívnych environmentálnych škôd, pričom sú prejednávané pred vnútroštátnymi súdmi členských štátov. Práve tieto spory ukazujú, že medzinárodné právo súkromné čelí globálnym výzvam, ktoré preverujú adekvátnosť jeho tradičných jurisdikčných pravidiel.

Na jednej strane stojí tradičný model, podľa ktorého je medzinárodné právo súkromné systémom založeným na určitej geografickej lokalizácii sporu. Tento model vychádza z kritérií ako napr. miesto bydliska žalovaného, miesto vzniku škody alebo miesta, s ktorým má spor najužšiu väzbu. Na druhej strane však klimatické

[3] LYSINA, P.,BURDOVÁ, K., GORNAĽOVÁ, D.: Medzinárodný prvok ako conditio sine qua non pre uplatnenie noriem medzinárodného práva súkromného? In: Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae. Bratislava (Slovensko) : Univerzita Komenského v Bratislave. Právnická fakulta UK. – ISSN 1336-6912. – Roč. 40, č. 1 (2021), s. 145

žaloby poukazujú na limity tradičných kritérií. Škoda v týchto prípadoch vzniká kumulatívne, cezhranične a difúzne, pričom ju často nemožno jednoznačne lokalizovať na území jedného, konkrétneho štátu.
V kontexte práva Európskej únie zohráva kľúčovú úlohu pri určovaní medzinárodnej právomoci práve nariadenie Brusel I bis. Všeobecná právomoc, ktorá je zakotvená v článku 4, umožňuje žalovať žalovaného v členskom štáte jeho bydliska[4].
Popri tom nariadenie Brusel I bis umožňuje aj uplatnenie osobitnej právomoci podľa článku 7 ods. 2, ktorá umožňuje založiť právomoc na súde miesta, kde došlo alebo by mohlo dôjsť ku škodnej udalosti[5]. Práve výklad tohto ustanovenia nadobúda v kontexte klimatických žalôb osobitný význam, keďže otvára otázku, ako lokalizovať škodu, ktorá má globálny a difúzny charakter.
Cieľom tohto príspevku je skúmať, do akej miery je kritérium „miesta vzniku škody" podľa článku 7 ods. 2 nariadenia Brusel I bis schopné reagovať na špecifiká klimatických žalôb. V centre pozornosti stojí otázka, či je možné toto kritérium uplatniť aj v situáciách, v ktorých sa škodlivé účinky prejavujú vo viacerých štátoch a nie je možné ich jednoznačne teritoriálne lokalizovať.
Príspevok si zároveň kladie širšiu otázku, ako by malo medzinárodné právo súkromné dnes reagovať na problematiku globálnych environmentálnych škôd spôsobených nadnárodnými spoločnosťami?

Medzinárodná právomoc podľa nariadenia Brusel I bis

V súvislosti s určovaním medzinárodnej právomoci súdu v oblasti súkromnoprávnych záväzkov vyplývajúcich z poškodenia životného prostredia, je najvýznamnejším prameňom už spomínané nariadenie Brusel I bis. Jedným z hlavných cieľov nariadenia Brusel I bis je zabezpečenie právnej istoty v súvislosti s určovaním právomoci a uznávaním a výkonom rozhodnutí. Normy právomoci by mali byť ľahko predvídateľné a vychádzať zo zásady, že právomoc sa všeobecne zakladá podľa bydliska žalovaného. Právomoc založená na tomto kritériu by mala byť vždy k dispozícii, okrem určitých presne vymedzených situácií, keď predmet sporu alebo zmluvná voľnosť účastníkov odôvodňuje iné kritérium. Okrem bydliska žalovaného musia byť k dispozícii aj alternatívne kritériá právomoci založené na úzkej väzbe medzi súdom a žalobou alebo na účely uľahčenia efektívneho riadneho výkonu súdnictva. Existencia takejto úzkej väzby by mala zaručiť právnu istotu a vylúčiť, že osoba by bola žalovaná na súde členského štátu, s čím nemohla rozumne predvídať. Je to dôležité predovšetkým v prípade sporov týkajúcich sa mimozmluvných

[4] LYSINA, P., HAŤAPKA, M., BURDOVÁ, K. a kol. *Medzinárodné právo súkromné*. 3. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2023,s. 220
[5] Ibid, s. 221

záväzkov vyplývajúcich z porušenia práva na súkromie a práva na ochranu osobnosti vrátane poškodzovania dobrého mena.[6]

Nariadenie Brusel I bis zdôrazňuje tiež potrebu zaručiť kontinuitu medzi ním a Bruselským dohovorom, ako aj nariadením Brusel I, pričom rovnaká potreba kontinuity sa týka aj výkladu Bruselského dohovoru SDEÚ, ako aj nariadení, ktoré ho nahradili.[7]

Pravidlo pre založenie všeobecnej právomoci je vyjadrené v čl. 4 ods. 1 nariadenia Brusel I bis, v zmysle ktorého, sa osoby s bydliskom na území členského štátu bez ohľadu na ich štátne občianstvo žalujú na súdoch tohto členského štátu, ak nie je v nariadení uvedené inak. Toto pravidlo vychádza zo zásady actor sequitur forum rei[8], teda že žalobca sleduje miesto súdu žalovaného a nie zo zásady forum actoris, ktorá by uprednostňovala miesto súdu žalobcu.

Pravidlá pre založenie osobitnej právomoci sú obsiahnuté v čl. 7 až 9 nariadenia. Osobitná právomoc v zmysle nariadenia priznáva právomoc iným súdom, ako sú súdy členského štátu, v ktorom má žalovaný svoje bydlisko. Je na žalobcovi, aby si vybral. Táto sloboda výberu súdu súvisí s obzvlášť úzkou väzbou medzi sporom a súdom, ktorý má právomoc vo veci konať[9]. Táto úzka väzba medzi sporom a súdom s právomocou spor rozhodnúť, je vyjadrená zvoleným kritériom pre určenie právomoci (specially close connecting factor)[10]. V prípade konania, v ktorom je daná právomoc súdu podľa pravidiel osobitnej právomoci, môže žalobca podľa vlastného uváženia začať konanie buď na tomto súde alebo na súde členského štátu, v ktorom má žalovaný svoje bydlisko.

V súvislosti so súkromnoprávnymi záväzkami vyplývajúcimi z poškodenia životného prostredia je podstatným ustanovením osobitnej právomoci čl. 7 ods. 2, v zmysle ktorého možno osobu s bydliskom na území členského štátu žalovať v inom členskom štáte vo veciach nárokov z mimozmluvnej zodpovednosti na súdoch podľa miesta, kde došlo alebo by mohlo dôjsť ku skutočnosti, ktorá zakladá takýto nárok.

Podľa ustálenej judikatúry pravidlo osobitnej právomoci stanovené v článku 7 ods. 2 nariadenia, ktoré umožňuje žalobcovi, odchylne od všeobecného pravidla právomoci súdov podľa bydliska žalovaného zakotveného, podať svoju žalobu vo veciach nárokov z mimozmluvnej zodpovednosti na súde podľa miesta, kde došlo alebo by mohlo dôjsť ku skutočnosti, ktorá zakladá nárok na náhradu škody, sa má vykladať

[6] Body 15 a 16 preambuly nariadenia Brusel I bis

[7] Bod 34 preambuly nariadenia Brusel I bis

[8] Rozsudok Súdneho dvora z 13. júla 2000, C-412/98, Group Josi Reinsurance Company SA proti. Universal General Insurance Company (UGIC), ECLI:EU:C:2000:399

[9] Rozsudok Súdneho dvora zo 17. januára 1980, C-56/79, Siegfried Zelger proti Sebastiano Salinitri, ECLI:EU:C:1980:15

[10] Rozsudok Súdneho dvora zo 6. apríla 1995, C-439/93, Lloyd's Register of Shipping proti Société Campenon Bernard, ECLI:EU:C:1995:104

autonómne a reštriktívne.[11] SDEÚ tiež konštatoval, že toto pravidlo osobitnej právomoci je založené na existencii osobitne úzkej väzby medzi sporom a súdom miesta, kde došlo ku skutočnosti, ktorá zakladá nárok na náhradu škody, čo odôvodňuje priznanie právomoci tomuto súdu z dôvodov riadneho výkonu spravodlivosti a hospodárnej organizácii konania. Vo veciach nárokov z mimozmluvnej zodpovednosti je totiž súd v mieste, kde došlo alebo by mohlo dôjsť ku skutočnosti, ktorá zakladá nárok z mimozmluvnej zodpovednosti, zvyčajne najspôsobilejší rozhodnúť najmä z dôvodov blízkosti sporu a jednoduchšieho vykonávania dôkazov. Zároveň súd pripomenul, že pojem „miesto, kde došlo ku skutočnosti, ktorá zakladá nárok na náhradu škody", sa týka tak miesta, kde vznikla škoda, ako aj miesta, kde došlo k príčinnej udalosti, ktorá viedla k tejto škode, a teda žalovaného možno žalovať podľa výberu žalobcu pred súdom jedného alebo druhého z týchto dvoch miest.

SDEÚ vo svojej judikatúre[12] tiež upresnil, že pojem „miesto, kde došlo... ku skutočnosti, ktorá zakladá... nárok" nemožno vykladať extenzívne v tom zmysle, že zahŕňa každé miesto, kde sa dajú pocítiť škodlivé následky skutočnosti, ktorá už spôsobila škodu vzniknutú v skutočnosti na inom mieste. V dôsledku toho spresnil, že tento pojem nemožno vykladať tak, že zahŕňa miesto, kde poškodený podľa svojho tvrdenia utrpel majetkovú ujmu následne po prvotnej škode, ktorá vznikla a ktorú utrpel v inom štáte.

Môžeme teda konštatovať, že nariadenie Brusel I bis poskytuje flexibilný rámec pravidiel pre založenie medzinárodnej právomoci aj v prípade súkromnoprávnych nárokov na náhradu škody v kontexte klimatických žalôb, nakoľko popri kritériu bydliska žalovaného, dáva žalobcovi na výber aj alternatívu miesta vzniku škody, ktoré zahŕňa tak miesto, kde vznikla škoda, ako aj miesto, kde došlo k príčinnej udalosti, ktorá viedla k tejto škode. Otázkou však zostáva, či tieto pravidlá obstoja v praxi klimatických žalôb.

Klimatické žaloby a ich výzvy pre nariadenie Brusel I bis

Rastúca naliehavosť riešenia klimatickej krízy vyústila do potreby riešenia klimatických zmien aj pred národnými súdmi členských štátov formou klimatických žalôb. V nasledujúcej časti nášho príspevku sa zameriame na aplikáciu pravidiel právomoci nariadenia Brusel I bis v konkrétnych prípadoch.

---

[11] Rozsudok Súdneho dvora z 10. marca 2022, C-498/20, ZK ako nástupca JM, správca konkurznej podstaty spoločnosti BMA Nederland BV, proti BMA Braunschweigische Maschinenbauanstalt AG, ECLI:EU:C:2022:173

[12] Rozsudok Súdneho dvora z 29. júla 2019, C-451/18, Tibor-Trans Fuvarozó és Kereskedelmi Kft. proti DAF TRUCKS N.V., ECLI:EU:C:2019:635

Jedným z prelomových prípadov je prípad *Milieudefensie et al. proti Royal Dutch Shell plc*[13]. z Holandska, ktorý sa stal následnou inšpiráciou pre ďalšie klimatické žaloby[14]. Žalobu podalo niekoľko neziskových organizácii (napr. Greenpeace) vedených organizáciou Milieudefensie proti spoločnosti Royal Dutsch Shell Plc., ako akcionárovi v spoločnostiach skupiny Shell obchodujúcich s ropou a zemným plynom a hlavnému subjektu, ktorý určuje politiku skupiny Shell. Žalobcovia od súdu žiadali, aby určil, že emisie CO2, ktoré Shell produkuje podľa svojich výročných správ, predstavujú protiprávne konanie a tiež požadovali, aby súd nariadil spoločnosti Shell znížiť emisie, aby zodpovedali cieľom Parížskej dohody, do roku 2030 o primárne aspoň 45% v porovnaní s rokom 2019. Svoje požiadavky opreli o povinnosť spoločnosti Shell predchádzať klimatickým zmenám, vyplývajúcich z nepísaného štandardu starostlivosti podľa holandského občianskeho zákonníka.

Holandský prvostupňový súd dospel k záveru, že spoločnosť Shell má povinnosť znížiť svoje emisie v súlade s cieľmi Parížskej dohody a nariadil spoločnosti Shell znížiť emisie CO2 o 45% do roku 2030 v porovnaní s rokom 2019. Spoločnosť Shell sa voči rozhodnutiu prvostupňového súdu odvolala. Odvolací súd v roku 2024 síce potvrdil[15] existenciu povinnosti spoločnosti Shell prispieť k zmierneniu klimatickej zmeny, avšak zrušil konkrétny emisný cieľ s odôvodnením, že nie je možné stanoviť presnú mieru redukcie emisii pre jednotlivý podnik. Predmetná vec je v súčasnosti predmetom ďalšieho konania pred najvyšším súdom.

Klimatická žaloba Milieudefensie et al. proti Royal Dutch Shell plc. Poukázala na nové výzvy, ktorým medzinárodné právo súkromné musí čeliť, predovšetkým v otázke, čo je možné považovať za skutočnosť, ktorá spôsobila škodu. V predmetnom prípade nebola podľa nášho názoru právomoc holandských súdov medzi účastníkmi konania sporná, keďže rozhodnutie súdu neuvádza odôvodnenie založenia si svojej právomoci. Ak však vychádzame z písomného podania žalobcov[16] môžeme konštatovať, že založenie právomoci holandského súdu v tejto veci opierajú práve o nariadenie Brusel I bis, ktoré sme bližšie rozoberali v predchádzajúcej časti článku.

---

[13] Okresný súd v Haagu, rozsudok z 26. mája 2021, Milieudefensie a i. v. Royal Dutch Shell plc, ECLI:NL:RBDHA:2021:5339, Dostupné online: (https://www.climatecasechart.com/documents/milieudefensie-et-al-v-royal-dutch-shell-plc-judgment_4679)

[14] PEEL J, MARKEY-TOWLER R. Recipe for Success?: Lessons for Strategic Climate Litigation from the Sharma, Neubauer, and Shell Cases. German Law Journal. 2021, s. 1498

[15] Milieudefensie et al. v. Royal Dutch Shell plc, rozsudok Odvolacieho súdu v Haagu z 12. novembra 2024. Dostupné online: (https://www.climatecasechart.com/documents/milieudefensie-et-al-v-royal-dutch-shell-plc-judgment_7bfb)

[16] Milieudefensie a i. v. Royal Dutch Shell plc, žaloba (writ of summons), Okresný súd v Haagu, 2019. Dostupné online: (https://www.climatecasechart.com/documents/milieudefensie-et-al-v-royal-dutch-shell-plc-summons_6264)

Žalobcovia, vychádzajúc jednak z čl. 4 a čl. 63 nariadenia Brusel I bis, argumentovali, že spoločnosť Shell má sídlo v Holandsku, keďže jej ústredná správa a hlavné sídlo, miesto podnikania sa nachádzajú v Holandsku a teda právomoc na konanie v tejto veci má holandský súd[17]. Zároveň svoj argument ohľadom právomoci holandského súdu opreli aj o čl. 7 ods. 2 nariadenia Brusel I bis a tvrdili, že miestom vzniku škody a miestom, kde by mohlo dôjsť ku skutočnosti, ktorá zakladá takýto nárok sa nachádzajú v Holandsku, keďže spoločnosť Shell prijíma podnikovú politiku skupiny Shell v Holandsku a v dôsledku tejto podnikovej politiky je poškodzované holandské obyvateľstvo a holandské životné prostredie. Nakoľko sa holandský súd vo svojom rozhodnutí nezaoberal otázkou právomoci, zdá sa nám pravdepodobné, že svoju právomoc prijal aj na základe niektorého z vyššie uvedených dôvodov.

Ďalším z prípadov klimatickej žaloby, v ktorom sa právomoc súdu opierala o nariadenie Brusel I bis, bol prípad *Vedanta Resources plc v. Lungowe*.[18] V uvedenom prípade sa viac ako 1 800 obyvateľov zambijského mesta Chingola domáhalo náhrady škody spôsobenej environmentálnym znečistením vodných zdrojov v dôsledku ťažobnej činnosti bane Nchanga, prevádzkovanej spoločnosťou Konkola Copper Mines (KCM). Žaloba bola podaná pred anglickými súdmi proti KCM, ako aj proti jej materskej spoločnosti Vedanta Resources plc so sídlom v Spojenom kráľovstve.

Nároky boli založené najmä na deliktnej zodpovednosti, pričom žalobcovia tvrdili, že materská spoločnosť mala rozhodujúci vplyv na činnosť dcérskej spoločnosti, najmä prostredníctvom skupinových politík, riadenia environmentálnych rizík, technickej podpory a verejných vyhlásení o dohľade nad činnosťou skupiny. Vec prešla viacerými stupňami konania, pričom žalovaní systematicky namietali nedostatok právomoci anglických súdov. Odvolací súd však právomoc potvrdil a Najvyšší súd Spojeného kráľovstva v roku 2019 tieto závery vo veľkej miere tiež potvrdil, čím umožnil pokračovanie konania vo veci samej pred anglickými súdmi. Súd tiež zdôraznil, že zodpovednosť materskej spoločnosti za činnosť dcérskej spoločnosti nie je vylúčená, ale závisí od konkrétnych okolností prípadu a miery jej zapojenia do riadenia relevantných činností.

Z hľadiska medzinárodnej právomoci bolo nesporné, že vo vzťahu k materskej spoločnosti Vedanta je právomoc založená na základe čl. 4 nariadenia Brusel I bis, teda miesto bydliska žalovaného. Spornou však bola právomoc vo vzťahu k dcérskej spoločnosti KCM v tretej krajine. Žalovaní namietali, že žaloba voči materskej spoločnosti predstavuje len procesnú stratégiu s cieľom založiť právomoc anglických súdov vo vzťahu k jej dcérskej spoločnosti v tretej krajine, ako „skutočnému"

[17] MAYER B. The Duty of Care of Fossil-Fuel Producers for Climate Change Mitigation: Milieudefensie v. Royal Dutch Shell District Court of The Hague (The Netherlands). Transnational Environmental Law. 2022;11(2): s. 409

[18] Vedanta Resources plc and another v. Lungowe and others [2019] UKSC 20. Dostupné online: (https://www.supremecourt.uk/cases/uksc-2017-0185#judgment-details)

adresátovi nárokov. Najvyšší súd Spojeného kráľovstva túto argumentáciu odmietol s tým, že k zneužitiu práva EÚ by došlo len v prípade, ak by nárok voči materskej spoločnosti nebol reálny, čo však nebol tento prípad, nakoľko tu existoval dostatočný základ pre konanie voči materskej spoločnosti.

Súd zároveň pripustil koncentráciu konania vo vzťahu k obom žalovaným, pričom vychádzal z funkčnej logiky blízkej článku 8 nariadenia Brusel I bis, hoci tento sa na prípad formálne nevzťahoval. Zdôraznil, že žalobcovia mali v zásade možnosť viesť konanie buď proti obom spoločnostiam v Zambii, alebo viesť konanie v Spojenom kráľovstve a v Zambii, pričom riziko nezlučiteľných rozsudkov nesú primárne žalobcovia. Odkazujúc na článok 8 nariadenia Brusel I bis súd poukázal na to, že koncentrácia sporov predstavuje možnosť, nie povinnosť, a slúži predovšetkým na predchádzanie nezlučiteľným rozsudkom. Túto logiku zároveň aplikoval aj mimo rámca EÚ.

Osobitnú váhu pritom súd prikladal otázke prístupu k spravodlivosti, keďže žalobcovia by v Zambii čelili významným praktickým prekážkam, vrátane nemožnosti financovať konanie a nedostatku právneho zastúpenia pre komplexný spor tohto rozsahu. Prípad Vedanta tak ilustruje posun smerom k flexibilnejšiemu a viac žalobcom orientovanému prístupu k určovaniu právomoci, ktorý umožňuje využitie bydliska materskej spoločnosti ako vstupného bodu pre riešenie komplexných cezhraničných sporov a zároveň oslabuje tradičné teritoriálne väzby jurisdikcie na miesto vzniku škody.[19]

Uvedené prípady ilustrujú model, v rámci ktorého žalobcovia využívajú bydlisko žalovaného ako základ pre založenie medzinárodnej právomoci v prípade klimatických žalôb. Prostredníctvom mechanizmu kotviaceho žalovaného dochádza k presunu ťažiska sporu do miesta bydliska nadnárodnej korporácie, čo umožňuje koncentrovať konanie aj vo vzťahu k jej dcérskym spoločnostiam. Otvára sa však otázka, či osobitná právomoc založená na mieste vzniku škody podľa článku 7 ods. 2 nariadenia Brusel I bis, dokáže plniť svoju tradičnú funkciu v kontexte globálnych a difúznych škôd.

Recentný prípad z Belgicka *Hugues Falys v. TotalEnergies*[20] je práve príkladom využitia osobitnej právomoci podľa čl. 7 ods. 2 nariadenia Brusel I bis. V uvedenom

[19] Bližšie pozri: VAN CALSTER, Geert, Modern Families: UK Supreme Court confirms CSR jurisdiction against mother and daughter in Lungowe v Vedanta and Konkola, yet with one or two important caveats, GAVC Law, 10. apríla 2019, dostupné online: (https://gavclaw.com/2019/04/10/modern-families-uk-supreme-court-confirms-csr-jurisdiction-against-mother-and-daughter-in-lungowe-v-vedanta-and-konkola-yet-with-one-or-two-important-caveats/)

[20] HUGUES FALYS, FIAN, GREENPEACE, LIGUE DES DROITS HUMAINS v. TotalEnergies ("The Farmer Case") – order of 18 March 2026. Dostupné online: (https://www.climatecasechart.com/documents/hugues-falys-fian-greenpeace-ligue-des-droits-humains-v-totalenergies-the-farmer-case-order_424a/)

spore podal belgický poľnohospodár spolu s viacerými mimovládnymi organizáciami žalobu proti spoločnosti TotalEnergies, s bydliskom vo Francúzsku, na belgický súd. Žaloba smerovala jednak k náhrade škody spôsobenej klimatickou zmenou, ako aj k uloženiu preventívnych opatrení, najmä výrazného zníženia emisií v súlade s cieľmi Parížskej dohody. Ide o jeden z prvých individuálnych klimatických sporov v Belgicku, v ktorom jednotlivec priamo uplatňuje nároky voči nadnárodnej spoločnosti za jej príspevok ku globálnemu otepľovaniu. Žalobca argumentoval práve čl. 7 ods. 2 nariadenia Brusel I bis a teda za miesto vzniku škody označil Belgicko[21]. Žalobca totiž tvrdil, že škodlivé účinky klimatickej zmeny sa prejavili priamo v Belgicku na jeho poľnohospodárskej činnosti, čo vytvára dostatočnú väzbu medzi sporom a právomocou belgického súdu. Belgický súd túto argumentáciu akceptoval a potvrdil svoju právomoc, čím implicitne pripustil, že aj difúzne a globálne škody spôsobené klimatickou zmenou môžu byť lokalizované v konkrétnom štáte ako „miesto vzniku škody" v zmysle čl. 7 ods. 2. Zároveň však jeho rozhodnutie nevykazuje úplne presvedčivé a detailné uchopenie tejto otázky, najmä pokiaľ ide o presné vymedzenie kauzálneho nexu medzi globálnymi emisiami a individuálnou škodou na území Belgicka. Prípad tak odhaľuje limity tradičného konceptu miesta vzniku škody pri aplikácii na klimatické žaloby. Významným procesným momentom je aj aktuálne prerušenie konania z dôvodu paralelného konania voči spoločnosti TotalEnergies vo Francúzsku, čo zároveň poukazuje na riziko fragmentácie sporov a potrebu ich koordinácie naprieč jurisdikciami.

Kým prípady ako Shell,Vedanta a iné, ilustrujú koncentráciu právomoci na základe miesta bydliska žalovaného, prípad Falys signalizuje posun smerom k transformácii konceptu miesta vzniku škody v zmysle čl. 7 ods. 2 nariadenia Brusel I bis. Miesto vzniku škody už totiž nie je viazané na jednorazovo lokalizovateľnú udalosť, ale na difúzne a kumulatívne účinky klimatickej zmeny, ktoré sa prejavujú naprieč viacerými jurisdikciami. Takýto výklad rozširuje tradičné chápanie osobitnej právomoci a zároveň vystavuje jej limity skúške v podmienkach globálnych environmentálnych deliktov.

Záver

Prípady klimatických žalôb vedených proti nadnárodným korporáciám ukazujú, že nariadenie Brusel I bis síce poskytuje formálne funkčný a flexibilný rámec pravidiel pre určenie medzinárodnej právomoci, avšak v kontexte globálnych environmentálnych škôd sú limity tradičných pravidiel na určenie právomoci

[21]HUGUES FALYS, FIAN, GREENPEACE, LIGUE DES DROITS HUMAINS v. TotalEnergies ("The Farmer Case") – petition of 13 March 2024. Dostupné online: (https://www.climatecasechart.com/documents/hugues-falys-fian-greenpeace-ligue-des-droits-humains-v-totalenergies-the-farmer-case-petition_31e1/)

skúšané. Klimatické žaloby narúšajú základný predpoklad a to možnosť relatívne jednoznačnej teritoriálnej lokalizácie sporu.
Na jednej strane možno pozorovať tendenciu koncentrácie sporov v štáte bydliska nadnárodnej korporácie, čo ilustrujú prípady ako Vedanta alebo Shell. Tento model založený na článku 4 nariadenia Brusel I bis, často doplnený funkčnou logikou článku 8, umožňuje koncentráciu sporov a zároveň reflektuje realitu riadenia nadnárodných korporácií. V praxi sa tak bydlisko žalovaného stáva stabilným a predvídateľným jurisdikčným „kotviacim bodom", ktorý umožňuje prekonávať fragmentáciu sporov a zabezpečiť prístup k spravodlivosti. Toto kritérium zároveň reflektuje princíp právnej istoty a predvídateľnosti.
Na druhej strane však prípad Falys naznačuje, že žalobcovia sa pokúšajú opierať právomoc aj o článok 7 ods. 2 nariadenia Brusel I bis, teda o miesto vzniku škody. Takýto prístup vedie k postupnej transformácii konceptu miesta vzniku škody, keďže škoda v klimatických sporoch väčšinou nie je výsledkom jednorázovej, lokalizovateľnej udalosti, ale môže byť výsledkom difúzneho a kumulatívneho procesu s globálnym dosahom. Tento vývoj síce rozširuje možnosti žalobcov, no zároveň oslabuje predvídateľnosť právomoci a otvára otázky týkajúce sa napr. rizika forum shoppingu.
Na základe uvedeného môžeme konštatovať, že súčasná právna úprava obsiahnutá v nariadení Brusel I bis, naráža na viaceré zásadné výzvy. Ide najmä o problém lokalizácie škody, otázku kauzálneho nexu v podmienkach globálnych emisií, riziko paralelných konaní a nezlučiteľných rozsudkov, ako aj o napätie medzi požiadavkou právnej istoty a potrebou zabezpečiť efektívny prístup k spravodlivosti pre poškodených. Klimatické žaloby tak odhaľujú, že tradičné pravidlá určovania právomoci nemusia byť v týchto prípadoch dostatočne flexibilné.
Z pohľadu de lege ferenda sa preto ponúka niekoľko možných prístupov. Jedným z nich je zachovanie súčasného právneho rámca s jeho postupnou judikatúrnou adaptáciou, ktorá by smerovala k flexibilnejšiemu výkladu článku 7 ods. 2, najmä pokiaľ ide o koncept miesta vzniku škody v prípadoch difúznych environmentálnych škôd. Alternatívne by bolo možné zvážiť precizovanie pravidiel právomoci na úrovni EÚ, napríklad zavedením osobitného jurisdikčného pravidla pre environmentálne a klimatické spory, ktoré by reflektovalo ich špecifiká.
V neposlednom rade možno uvažovať aj o väčšom zohľadnení kritéria „kontroly" alebo „riadenia" zo strany materskej spoločnosti ako relevantného kritéria pre určenie právomoci.
Celkovo možno konštatovať, že klimatické žaloby nepredstavujú len novú kategóriu sporov, ale aj impulz pre evolúciu medzinárodného práva súkromného. Nariadenie Brusel I bis síce naďalej poskytuje základný rámec pre určenie právomoci, no jeho aplikácia v kontexte klimatických sporov si vyžaduje buď flexibilný výklad, alebo normatívnu revíziu. Budúci vývoj tak bude závisieť od toho, či sa podarí nájsť

rovnováhu medzi právnou istotou, predvídateľnosťou a efektívnou ochranou práv v podmienkach globálnych environmentálnych výziev.

Zoznam použitej literatúry

1. LYSINA, P.,BURDOVÁ, K., GORNAĽOVÁ, D.: Medzinárodný prvok ako conditio sine qua non pre uplatnenie noriem medzinárodného práva súkromného? In**:** Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae. Bratislava (Slovensko) : Univerzita Komenského v Bratislave. Právnická fakulta UK. – ISSN 1336-6912. – Roč. 40, č. 1 (2021)
2. LYSINA, P., HAŤAPKA, M., BURDOVÁ, K. a kol. Medzinárodné právo súkromné. 3. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2023. 558 s. ISBN 978-80-8232-031-5.
3. MAYER, B. The Duty of Care of Fossil-Fuel Producers for Climate Change Mitigation: Milieudefensie v. Royal Dutch Shell District Court of The Hague (The Netherlands). Transnational Environmental Law. 2022;11(2):407-418
4. Milieudefensie et al. v. Royal Dutch Shell plc, rozsudok Odvolacieho súdu v Haagu z 12. novembra 2024. Dostupné online: (https://www.climatecasechart.com/documents/milieudefensie-et-al-v-royal-dutch-shell-plc-judgment_7bfb)
5. PEEL, J., MARKEY-TOWLER, R. Recipe for Success?: Lessons for Strategic Climate Litigation from the Sharma, Neubauer, and Shell Cases. German Law Journal. 2021;22(8):1484-1498
6. Rozsudok Súdneho dvora z 13. júla 2000, C-412/98, Group Josi Reinsurance Company SA proti. Universal General Insurance Company (UGIC), ECLI:EU:C:2000:399
7. Rozsudok Súdneho dvora zo 17. januára 1980, C-56/79, Siegfried Zelger proti Sebastiano Salinitri, ECLI:EU:C:1980:15
8. Rozsudok Súdneho dvora zo 6. apríla 1995, C-439/93, Lloyd's Register of Shipping proti Société Campenon Bernard, ECLI:EU:C:1995:104
9. Rozsudok Súdneho dvora z 10. marca 2022, C 498/20, ZK ako nástupca JM, správca konkurznej podstaty spoločnosti BMA Nederland BV, proti BMA Braunschweigische Maschinenbauanstalt AG, ECLI:EU:C:2022:173
10. VAN CALSTER, Geert, Modern Families: UK Supreme Court confirms CSR jurisdiction against mother and daughter in Lungowe v Vedanta and Konkola, yet with one or two important caveats, GAVC Law, 10. apríla 2019, dostupné online: (https://gavclaw.com/2019/04/10/modern-families-uk-supreme-court-confirms-csr-jurisdiction-against-mother-and-daughter-in-lungowe-v-vedanta-and-konkola-yet-with-one-or-two-important-caveats/)Bibliografický záznam

11. Vedanta Resources plc and another v. Lungowe and others [2019] UKSC 20. Dostupné online: (https://www.supremecourt.uk/cases/uksc-2017-0185#judgment-details)

Kontaktné údaje

JUDr. Lea Mezeiová, PhD.
lea.mezeiova@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

DSA COMPLIANCE AKO SÚČASŤ SPRÁVY A RIADENIA SPOLOČNOSTÍ S MAJETKOVOU ÚČASŤOU OBCÍ A REGIÓNOV[1]

DSA COMPLIANCE AS PART OF THE GOVERNANCE OF COMPANIES WITH OWNERSHIP INTERESTS OF MUNICIPALITIES AND REGIONS

Daniel Zigo[2]

Abstrakt: Digitalizácia verejných služieb a komunikácie sa prejavuje aj tým, že spoločnosti s majetkovou účasťou obcí a regiónov využívajú sociálne platformy, weby a aplikácie ako štandardný kanál kontaktu s verejnosťou. Zároveň rastie význam pravidiel pre moderovanie a odstraňovanie nezákonného obsahu, ochranu používateľov a nastavenie zodpovednosti za obsah v online prostredí. Nariadenie (EÚ) 2022/2065 o digitálnych službách (DSA) vytvára celoeurópsky rámec pre poskytovateľov digitálnych služieb, pričom v praxi nemusí byť vždy zrejmé, kedy sa jeho režim stáva relevantným aj pre obecné a regionálne spoločnosti. Príspevok sa zameriava na identifikáciu situácií, v ktorých tieto subjekty potrebujú uvažovať o DSA compliance. Vychádza z typológie digitálnych kanálov a rozlišuje prípady nepriamych dopadov DSA pri využívaní služieb tretích platforiem či prípady možnej priamej aplikácie, najmä pri prevádzke rozhraní umožňujúcich ukladanie a sprístupňovanie používateľského obsahu (hosting) alebo pri naplnení znakov online platformy. Cieľom príspevku je analyzovať vybrané typy digitálnych rozhraní využívaných obecnými a regionálnymi spoločnosťami z pohľadu DSA a posúdiť, či pri nich ide o nepriamu relevanciu DSA, hostingovú službu alebo online platformu. Na tomto základe príspevok skúma, aký význam má táto kvalifikácia pre správu a riadenie spoločnosti, najmä z hľadiska povinnosti štatutárnych orgánov zabezpečiť primerané nastavenie compliance a riadenia právnych rizík.

Kľúčové slová: DSA. mestské spoločnosti. online platformy. správa a riadenie spoločnosti. hostingové služby.

[1] Príspevok spracovaný v rámci projektu APVV-24-0146: „Právne a aplikačné aspekty aktu DSA na fungovanie orgánov štátnej správy v online prostredí".

[2] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta.

Abstract: Digitalisation of public services and public communication is also reflected in the fact that companies with municipal or regional equity participation use social platforms, websites and applications as a standard channel for engaging with the public. At the same time, the practical importance of rules on the moderation and removal of illegal content, user protection, and the allocation of responsibility for online content is increasing. Regulation (EU) 2022/2065 on a Single Market for Digital Services (the Digital Services Act, DSA) establishes an EU-wide framework for providers of digital services; however, in practice it may not always be clear when its regime becomes relevant also for municipal and regional undertakings. The paper focuses on identifying the situations in which these entities need to consider DSA compliance. Building on a typology of digital channels, it distinguishes between cases where the DSA has indirect effects due to the use of third-party platform services and cases of potential direct applicability, in particular where an undertaking operates an interface enabling the storage and dissemination of user-generated content (hosting), or where the characteristics of an online platform are met. The aim of the paper is to analyse selected types of digital interfaces used by municipal and regional companies under the DSA and to assess whether they fall within the DSA's indirect relevance, hosting services, or online platforms. On this basis, the paper examines the significance of such qualification for corporate governance, in particular with regard to the duty of statutory bodies to ensure an adequate compliance framework and legal risk management..

Key words: DSA. municipal companies. online platforms. corporate governance. hosting services.

Úvod

Digitalizácia služieb a komunikácie sa v súčasnosti považuje za nevyhnutnú súčasť podnikania. Tento trend sa neprejavuje iba v súkromnom sektore, ale tiež v spôsobe akým orgány verejnej moci plnia úlohy verejného záujmu. Osobitné postavenie v tomto smere zaujímajú obce, mestá a samosprávne kraje, ktoré sú k obyvateľom najbližšie, a práve preto majú najväčší vplyv na ich každodenný život. Vzhľadom na povahu niektorých služieb poskytovaných obcou alebo samosprávnym krajom je praktické, pokiaľ ich nevykonáva priamo tento subjekt, ale obchodná spoločnosť, v ktorej má obec alebo samosprávny kraj obchodný podiel respektíve je jej akcionárom (ďalej aj „obecné a regionálne spoločnosti"). Často pôjde najmä o obchodné spoločnosti pôsobiace v oblasti verejnej dopravy, parkovania,

vodárenstva, komunálnych služieb, kultúry alebo regionálneho rozvoja.[3] Tieto subjekty čoraz častejšie využívajú sociálne siete, webové sídla, zákaznícke portály, mobilné aplikácie a elektronické formuláre ako štandardný nástroj komunikácie s verejnosťou, vybavovania podnetov a poskytovania služieb.

S týmto vývojom digitalizácie podnikania sa spája aj rastúci význam pravidiel, ktoré upravujú zodpovednosť za obsah v online prostredí, moderovanie a odstraňovanie nezákonného obsahu, procesné práva používateľov a transparentnosť zásahov do používateľského obsahu.[4] Práve tieto otázky sú predmetom Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2065 o jednotnom trhu s digitálnymi službami, známeho ako Akt o digitálnych službách (ďalej len „DSA"). DSA neupravuje subjekty podľa toho, či patria do verejného alebo súkromného sektora, takže pokiaľ nariadením určený okruh činnosti vykonáva orgán verejnej moci alebo obecné a regionálne spoločnosti, tak sa režim DSA stáva relevantným aj pre tieto subjekty. Z pohľadu obecných a regionálnych spoločností je podstatná aj otázka, v akom postavení sa konkrétna spoločnosť nachádza vo vzťahu k digitálnej službe alebo online rozhraniu, ktoré používa alebo prevádzkuje. Isté právne dôsledky vznikajú v situácii, keď je spoločnosť iba používateľom sociálnej siete alebo cudzej platformy, a iné v situácii, keď sama prevádzkuje rozhranie umožňujúce používateľom ukladať informácie, zasielať prílohy, podávať podnety alebo zverejňovať obsah prístupný verejnosti.

Z tohto hľadiska možno pri spoločnostiach s majetkovou účasťou obcí a regiónov rozlišovať viacero typových situácií, z ktorých vyplývajú pre spoločnosť rôzne práva a povinnosti. Otázka ich správnej identifikácie za účelom dodržiavania povinností či uplatnenia práv spoločnosti má zároveň aj obchodnoprávny rozmer. Štatutárne orgány zabezpečujú obchodné vedenie a zodpovedajú za riadne nastavenie jej vnútorných procesov. Ak spoločnosť prevádzkuje digitálne služby, ktoré môže byť relevantné z pohľadu DSA, nejde len o technickú alebo komunikačnú otázku, ale je potrebné zabezpečiť i primeraný compliance s reguláciou, rozdelenie interných zodpovedností, zmluvné nastavenie vzťahov s externými dodávateľmi digitálnych riešení a riadenie právnych a reputačných rizík.

Cieľom príspevku je preskúmať právnu kvalifikáciu digitálnych rozhraní využívaných obecnými a regionálnymi spoločnosťami z hľadiska DSA a určiť, v ktorých typových situáciách ide iba o nepriamu relevanciu DSA, v ktorých môže ísť o hostiteľskú službu a v ktorých možno uvažovať o naplnení znakov online platformy. Príspevok si kladie otázku, či a za akých podmienok môžu digitálne kanály obecných a regionálnych

[3] ULAHER, Jakub: Obecné podniky. In: EPI Odborné články, 2023 (Máj, 2023). Dostupné na: https://www.epi.sk/odborny-clanok/obecne-podniky-2023.htm.

[4] HUČKOVÁ, Regina, PEZLÁR SELECKÁ, Jana: Akt o digitálnych službách a nový mechanizmus online riešenia sporov. s. 6.

spoločností zakladať ich vlastné postavenie poskytovateľa sprostredkovateľskej služby podľa DSA a aké dôsledky má táto kvalifikácia pre správu a riadenie spoločnosti. Príspevok vychádza z doktrinálnej analýzy relevantných ustanovení DSA a ich aplikácie na vybrané verejne dostupné digitálne rozhrania obecných a regionálnych spoločností. Záverečná časť následne posudzuje, či správna kvalifikácia týchto rozhraní môže byť súčasťou odbornej starostlivosti štatutárnych orgánov pri nastavení compliance a riadenia právnych rizík.

Právne východiská DSA relevantné pre obecné a regionálne spoločnosti

Zameranie príspevku na spoločnosti s majetkovou účasťou obcí a regiónov nevyplýva z predpokladu, že by DSA pre tieto subjekty vytváralo osobitný právny režim, naopak, DSA sa uplatňuje funkčne, podľa povahy konkrétnej sprostredkovateľskej služby[5]. Povinnosti, ktoré DSA prináša sa uplatnia rovnakým spôsobom na obecné a regionálne spoločnosti ako na všetky ostatné subjekty poskytujúce digitálne služby. Dôvodom osobitnej analýzy obecných a regionálnych spoločností je ich špecifické postavenie na pomedzí súkromnoprávnej formy a verejno-prospešnej funkcie. Tieto spoločnosti často zabezpečujú služby významné pre každodenný život obyvateľov, pri čom čoraz intenzívnejšie využívajú digitálne kanály. V mnohých prípadoch predstavujú praktické rozhranie medzi subjektom zabezpečujúcim službu významnú pre obyvateľov a verejnosťou, ktorá je od tejto služby fakticky závislá alebo ju využíva v každodennom živote. Obmedzenie oficiálneho účtu na sociálnej sieti, nesprávne nastavenie zákazníckeho portálu, absencia pravidiel pre prácu s používateľským obsahom alebo nejasné rozdelenie zodpovedností s externým dodávateľom tak nemusia mať iba súkromnoprávny či reputačný význam, ale môžu ovplyvniť aj efektívnosť komunikácie a dostupnosť informácií pri službách verejného záujmu.[6] Riadny výkon niektorých služieb môže byť dokonca i súčasťou kybernetickej bezpečnosti danej obce.[7]

Pre posúdenie, či a v akom rozsahu sa DSA môže dotýkať spoločností s majetkovou účasťou obcí a regiónov, je potrebné vychádzať najmä z jeho vecnej pôsobnosti a zo základných definičných ustanovení. Ako sme uviedli vyššie, pre pôsobnosť DSA je rozhodujúce, či ide o poskytovanie sprostredkovateľskej služby príjemcom služby, ktorí majú miesto usadenia alebo sa nachádzajú v Európskej únii.[8] Súčasne však platí, že DSA sa neuplatňuje na službu, ktorá nie je sprostredkovateľskou službou, ani na

[5] DSA, článok 3, písm. g).

[6] Napríklad: TASR. Bratislava hlásila výpadok parkovacieho systému, kontroly sú už obnovené. Dostupné na: https://hnonline.sk/slovensko/96262080-bratislava-hlasila-vypadok-parkovacieho-systemu-kontroly-su-uz-obnovene.

[7] SLÁMKOVÁ, Kristína: Budovanie bezpečnej samosprávy v digitálnej dobe. s. 75.

[8] DSA, článok 2, odsek 1.

požiadavky uložené vo vzťahu k takejto službe.[9] Pre obecné a regionálne spoločnosti je teda dôležité či prevádzkujú alebo používajú digitálne rozhranie, ktoré možno kvalifikovať ako sprostredkovateľskú službu, prípadne či vystupujú ako používateľ takejto služby poskytovanej treťou osobou.
DSA vytvára špecifické kategórie sprostredkovateľských služieb, pričom rozsah povinností, ktoré musí poskytovateľ plniť je stanovený v závislosti od toho do akej kategórie jeho činnosť spadá. Zároveň sú ustanovené niektoré povinnosti aplikovateľné na všetky kategórie.[10]

A. Sprostredkovateľská služba a hosting

DSA pracuje s pojmom služby informačnej spoločnosti, ktorou sa podľa čl. 3 písm. a) DSA rozumie služba v zmysle čl. 1 ods. 1 písm. b) smernice (EÚ) 2015/1535. Táto smernica definuje službu informačnej spoločnosti ako službu spravidla poskytovanú za odplatu, na diaľku, elektronicky a na individuálnu žiadosť príjemcu služby. Čl. 3 písm. g) DSA rozlišuje tri základné druhy sprostredkovateľských služieb: službu „obyčajný prenos", službu „kešing" a službu „hosting". Pre účely obecných a regionálnych spoločností sú prvé dve kategórie spravidla menej významné. Model „obyčajný prenos" sa týka najmä prenosu informácií v komunikačnej sieti alebo poskytovania prístupu ku komunikačnej sieti a „kešing" dočasného automatického ukladania informácií na účely efektívnejšieho ďalšieho prenosu. V prostredí komunálnych podnikov bude prakticky relevantnejšia najmä tretia kategória, hosting. Hosting je podľa čl. 3 písm. g) bodu iii) DSA službou spočívajúcou v ukladaní informácií poskytnutých príjemcom služby a na jeho žiadosť. Práve táto definícia je kľúčová pre posúdenie rôznych kontaktných formulárov, zákazníckych portálov, rozhraní na nahrávanie príloh, elektronických podnetov alebo modulov, prostredníctvom ktorých používateľ zasiela spoločnosti vlastný text, dokument, obrázok alebo iný obsah.[11]

B. Online platforma a verejné sprístupnenie používateľského obsahu

Online platforma predstavuje osobitnú podkategóriu hostingu. Ide o službu, ktorá na žiadosť príjemcu služby ukladá a verejne šíri informácie, okrem prípadu, keď je takáto činnosť len okrajovou a čisto doplnkovou funkciou inej služby alebo drobnou funkcionalitou hlavnej služby, ktorá z objektívnych a technických dôvodov nemôže

[9] DSA, článok 2, odsek 2.
[10] HUČKOVÁ, Regina, PEZLÁR SELECKÁ, Jana: Akt o digitálnych službách a nový mechanizmus online riešenia sporov. s. 10.
[11] MACKO, Lukáš: Zhodnotenie vplyvu Aktu DSA na zodpovednosť platforiem v podmienkach kolaboratívneho hospodárstva. S. 89.

byť použitá bez tejto inej služby a jej začlenenie neslúži na obchádzanie DSA.[12] Rozdiel medzi základným hostingom a online platformou preto spočíva najmä v prvku verejného sprístupnenia. Kým pri hostingu postačuje uloženie informácie poskytnutej používateľom, pri online platforme, musí byť táto informácia zároveň sprístupnená verejnosti.

Dôležitým korektívom pri kvalifikácii online platformy je výnimka okrajovej a čisto doplnkovej funkcionality. Jej účelom je zabrániť tomu, aby sa plný režim online platformy uplatňoval na služby, pri ktorých je verejné sprístupnenie používateľského obsahu iba marginálnou súčasťou inej hlavnej služby.[13] Recitál 13 DSA bližšie vysvetľuje, že poskytovatelia hostingových služieb by sa nemali považovať za online platformy, ak je verejné šírenie len menšou a čisto doplnkovou funkcionalitou neoddeliteľne spojenou s inou službou alebo menšou funkcionalitou hlavnej služby a zároveň ju nemožno z objektívnych technických dôvodov používať bez tejto hlavnej služby. Pri aplikácii nariadenia je preto potrebné posúdiť aj hospodársky, funkčný a technický kontext. Iný záver by mohol vyplynúť z posudzovania mestského portálu, ktorého podstatou je zhromažďovanie a verejné zobrazovanie podujatí, inzerátov alebo ponúk vložených tretími osobami, ako pri webstránke komunálnej spoločnosti, kde je verejná sekcia otázok len doplnkom k hlavnej službe.

Okrem online platforiem v rámci hostingových služieb existuje ešte osobitná kategória veľmi veľkých online platforiem a veľmi veľkých internetových vyhľadávačov, ktoré majú v EÚ viac ako 45 miliónov priemerných mesačne aktívnych príjemcov služby.[14] Pre túto kategóriu platia najstriktnejšie pravidlá, z pohľadu obecných a regionálnych spoločností je však minimálna šanca naplnenia týchto kritérií.

C. Obecné a regionálne spoločnosti ako príjemca služby

Príjemcom služby je každá fyzická alebo právnická osoba, ktorá používa sprostredkovateľskú službu, najmä na účely vyhľadávania informácií alebo ich sprístupňovania.[15] Obecná a regionálna spoločnosť, nemusí byť výhradne poskytovateľom sprostredkovateľskej služby na to, aby bolo DSA pre jej činnosť prakticky relevantné. Ak využíva platformu tretej strany na komunikáciu s verejnosťou, vystupuje voči poskytovateľovi tejto platformy ako príjemca služby. V takom prípade sa na spoločnosť síce nevzťahuje režim povinností poskytovateľa, ale DSA je relevantné najmä v súvislosti s pravidlami moderovania obsahu, odstraňovania príspevkov, obmedzovania viditeľnosti alebo suspendácie jeho účtu

[12] DSA, čl. 3, písm. i).
[13] *Id*.
[14] MACKO, Lukáš: Uplatňovanie aktu DSA a jeho ekonomické dopady. s. 462.
[15] DSA, čl. 3 písm. b).

na platformách. Platformy majú povinnosť zaviesť mechanizmy, ktoré každému subjektu umožnia nahlasovať nezákonný obsah, a taktiež zaviesť jednoduché mechanizmy na podávanie sťažností a riešenie sporov.[16] Tieto nástroje sú podstatné pre ochranu práv používateľov, a teda aj obecných a regionálnych spoločností na platformách.

Právna kvalifikácia typových postavení obecných a regionálnych spoločností podľa DSA

Pri posudzovaní relevancie DSA vo vzťahu k obecným a regionálnym spoločnostiam nemožno vychádzať iba z ich právnej formy, vlastníckej štruktúry alebo hlavného predmetu činnosti. Skutočnosť, že spoločnosť má zriadenú webstránku neznamená, že sa na ňu automaticky vzťahujú povinnosti v zmysle DSA. Rovnako však nemožno vylúčiť aplikáciu DSA len preto, že sprostredkovateľské služby nie sú jadrom podnikateľskej činnosti takejto spoločnosti.
Z tohto dôvodu je vhodné rozlišovať niekoľko typových situácií. Obecná alebo regionálna spoločnosť môže byť používateľom služby online platformy, napríklad sociálnej siete. Spoločnosť tiež môže sama prevádzkovať digitálne rozhranie umožňujúce používateľom ukladať informácie, napríklad prostredníctvom formulára, zákazníckeho portálu alebo modulu na nahrávanie príloh, čo by mohlo naplniť znaky hostingu. Tretím prípadom je situácia, keď sa používateľský obsah nielen ukladá, ale aj sprístupňuje verejnosti; v takom prípade môže ísť o online platformu. Tieto situácie sa v praxi môžu prekrývať, keďže jedna spoločnosť môže súčasne používať cudziu platformu, prevádzkovať vlastný zákaznícky portál a mať aj verejnú sekciu s obsahom od používateľov.

A. Obecná a regionálna spoločnosť ako príjemca služby

Najbežnejším modelom bude situácia, v ktorej obecná alebo regionálna spoločnosť nepôsobí ako poskytovateľ digitálnej služby v zmysle DSA, ale ako príjemca služby.[17] Typicky pôjde o používanie sociálnych sietí a iných online platforiem na komunikáciu s verejnosťou, napríklad prostredníctvom profilov na Facebooku, Instagrame, YouTube, LinkedIn alebo iných platformách.
Pri tomto postavení nejde o povinnosti obecných a regionálnych spoločností ako poskytovateľov platformy, ale skôr o ich práva voči poskytovateľovi cudzej platformy. Ak poskytovateľ platformy odstráni príspevok spoločnosti, obmedzí jeho viditeľnosť, zablokuje reklamnú kampaň alebo suspenduje oficiálny účet, DSA môže

[16] PEZLAR SELECKÁ, Jana. Akt o digitálnych službách: prostriedok ochrany obyvateľov EÚ v online priestore. s. 513.
[17] DSA, čl. 3, písm. b).

byť relevantné ako právny rámec procesnej ochrany používateľa platformy. Osobitný význam majú najmä pravidlá o odôvodňovaní rozhodnutí o moderácii obsahu a pravidlá interného vybavovania sťažností pri online platformách.[18] Z praktického hľadiska môže byť tento nepriamy vplyv DSA pre obecné a regionálne spoločnosti významný. Ak napríklad dopravný podnik komunikuje cez sociálnu sieť mimoriadnu výluku alebo zmenu cestovného poriadku a platforma takýto obsah obmedzí alebo odstráni, môže ísť o zásah do komunikačného kanála, prostredníctvom ktorého spoločnosť plní informačnú funkciu voči verejnosti. DSA v týchto prípadoch posilňuje procesné postavenie používateľa platformy voči poskytovateľovi platformovej služby. Rovnako samotný účet na sociálnej sieti má svoju hodnotu.[19] Najmä, pokiaľ ide o účet s vysokým počtom sledovateľov, často môže trvať dlhé obdobie kým používateľ získa takýto dosah. V rámci obchodných vzťahov je bežné, že prevod komerčných účtov je oceniteľnou transakciou. Aj obecná alebo regionálna spoločnosť by teda takýto účet mala vnímať ako majetok, ktorý má hodnotu a DSA poskytuje nástroje ako ho chrániť.

B. Obecná a regionálna spoločnosť ako poskytovateľ hostingu

Druhou typovou situáciou je prípad, keď obecná alebo regionálna spoločnosť prevádzkuje vlastné digitálne rozhranie, v ktorom používateľ vkladá informácie, správy, dokumenty, obrázky alebo iné súbory. Typicky môže ísť o kontaktný formulár, zákaznícky portál, rozhranie na nahlasovanie podnetov, formulár na predkladanie žiadostí, zákaznícku zónu, modul otázok alebo možnosť nahrať prílohu. Ak spoločnosť takto technicky uchováva informácie poskytnuté používateľom na jeho žiadosť, je potrebné skúmať, či konkrétna funkcionalita nenapĺňa znaky hostingu.

Ak je spoločnosť poskytovateľom hostingu, vzniká jej z tohto postavenia okruh právnych dôsledkov. V prvom rade sa uplatňuje režim podmienenej výnimky zo zodpovednosti. Poskytovateľ hostingu nezodpovedá za informácie uložené na žiadosť príjemcu služby, pokiaľ nemá vedomosť o nezákonnej činnosti alebo obsahu, prípadne, ak takúto vedomosť získa a koná bezodkladne s cieľom odstrániť alebo zneprístupniť takýto obsah.[20] Na poskytovateľov hostingu sa vzťahujú všeobecné povinnosti, napríklad určiť jednotný kontaktný bod pre komunikáciu s orgánmi a samostatne kontaktný bod pre príjemcov služby[21], transparentnostné reportingové

[18] DSA, čl. 17.
[19] NEKIT, Kateryna. Social Media Account as an Object of Virtual Property. s. 202.
[20] DSA. čl. 6.
[21] DSA, čl. 11 a 12.

povinnosti týkajúce sa moderácie obsahu[22]. Ak poskytovateľ sprostredkovateľskej služby ukladá používateľom určité pravidlá týkajúce sa obsahu musia byť vyjadrené v podmienkach používania.[23] Pri hostingu je tiež dôležitou povinnosťou moderovať obsah a zaviesť pre používateľov mechanizmus oznamovania nezákonného obsahu. Mechanizmus má byť ľahko dostupný, používateľsky prístupný a má umožniť podanie dostatočne presného a odôvodneného oznámenia.[24] Čl. 17 DSA nadväzuje na situácie, v ktorých poskytovateľ obmedzí viditeľnosť určitého obsahu, odstráni ho, zneprístupní, obmedzí prístup k službe alebo inak zasiahne vo vzťahu k informácii poskytnutej používateľom. V takom prípade má byť dotknutému príjemcovi služby poskytnuté odôvodnenie rozhodnutia. Pre obecné a regionálne spoločnosti poskytujúce hosting existuje tiež požiadavka mať interný proces na prijatie, identifikáciu, vybavenie a evidenciu príkazov orgánov konať proti nezákonnému obsahu a príkazov poskytnúť informácie.[25]

C. Obecná a regionálna spoločnosť ako poskytovateľ online platformy

Treťou typovou situáciou je prípad, keď sa obecná alebo regionálna spoločnosť dostane za hranicu bežného hostingu a naplní znaky online platformy. Pri online platforme poskytovateľ ukladá informácie poskytnuté používateľom a tieto informácie zároveň na žiadosť používateľa verejne šíri. DSA ustanovuje, že online platforma je hostingová služba, ktorá ukladá a verejne šíri informácie, pokiaľ verejné šírenie nie je iba okrajovou a čisto doplnkovou funkciou inej služby.[26]
V prostredí obecných a regionálnych spoločností si možno ako platformové prípady predstaviť najmä verejné rozhrania, v ktorých obsah nevytvára samotná spoločnosť, ale používatelia. Môže ísť napríklad o mestský inzertný portál, verejný kalendár podujatí, komunitné fórum, verejnú sekciu otázok a odpovedí alebo rozhranie, v ktorom dodávatelia, organizátori alebo obyvatelia vkladajú obsah, ktorý sa následne zobrazuje verejnosti. Rozhodujúci je prvok verejného sprístupnenia používateľského obsahu potenciálne neobmedzenému okruhu tretích osôb. Online platforma je hostingovou službou, a preto sa na ňu uplatňujú aj povinnosti poskytovateľa hostingu, ale DSA k nim pridáva ďalšiu vrstvu povinností. Ide najmä o vnútorný systém vybavovania sťažností podľa čl. 20, prístup k mimosúdnemu riešeniu sporov podľa čl. 21[27], pravidlá týkajúce sa dôveryhodných nahlasovateľov podľa čl. 22,

[22] DSA, čl. 15. Netýka sa však poskytovateľov sprostredkovateľských služieb, ktorí sa považujú za mikropodniky alebo malé podniky.
[23] DSA, čl. 14.
[24] HUSOVEC, Martin, ROCHE LAGUNA, Irene: Digital Services Act: A Short Primer. s. 6.
[25] DSA, čl. 9 a 10.
[26] DSA, čl. 3, písm. i).
[27] ZIGO, Jana: From platform control to user rights: can the DSA's dispute mechanisms ensure fairness. s. 119.

opatrenia proti zneužívaniu služby podľa čl. 23 a rozšírené transparentnostné povinnosti podľa čl. 24 DSA. Pri niektorých typoch online platforiem môžu byť relevantné aj pravidlá týkajúce sa dizajnu online rozhrania, reklamy, odporúčacích systémov a ochrany maloletých.[28]
Pre obecné a regionálne spoločnosti alebo mestské organizácie by kvalifikácia ako online platforma znamenala podstatne vyššiu mieru organizačných nárokov. DSA však v čl. 19 obsahuje významnú výnimku pre mikro a malé podniky, ktorá sa vzťahuje na viaceré povinnosti online platforiem. Táto výnimka je dôležitá najmä pri menších komunálnych subjektoch, pretože zabraňuje automatickému preneseniu celého režimu online platforiem na malé služby s obmedzeným rozsahom. Pri konkrétnej spoločnosti je vhodné posudzovať nielen či určitá služba má znaky online platformy, ale aj to, či sa neuplatní osobitná výnimka.

Analýza vybraných príkladov obecných a regionálnych spoločností

V rámci prípravy príspevku sme vykonali analýzu, ktorá aplikuje vyššie uvedenú typológiu na vybrané príklady obecných a regionálnych spoločností. Spoločnosti boli vybrané zo zoznamu najväčších spoločností vlastnených verejným sektorom v SR[29], za aplikácie základného kritéria, aby spoločnosť mala funkčnú webstránku, ktorá vykazuje znaky preskúmateľnosti prvkov v zmysle DSA. Cieľom tejto časti je overiť použiteľnosť navrhnutej právnej typológie na vybraných verejne dostupných digitálnych rozhraniach. Analýza príkladov preto slúži na posúdenie, či sa v praxi pri obecných a regionálnych spoločnostiach objavuje nepriama relevancia DSA, hostiteľský prvok alebo znaky online platformy.. Závery sa preto vzťahujú iba na konkrétne digitálne rozhrania spoločností.
Prvým typovým príkladom je Dopravný podnik Bratislava, a.s. Ide o akciovú spoločnosť, ktorej 100 % akcionárom je Hlavné mesto SR Bratislava[30], spoločnosť je zároveň jediným poskytovateľom mestskej hromadnej dopravy na území Bratislavy. Na webstránke uvádza aj oficiálne profily na Facebooku, Instagrame, LinkedIn, Youtube. Z pohľadu DSA ide najmä o príklad nepriamej aplikácie nariadenia, DPB má pri používaní sociálnych sietí postavenie príjemcu služieb. Vlastné webové sídlo a kontaktné rozhrania DPB síce môžu obsahovať prvky elektronickej komunikácie s cestujúcimi, avšak z verejne dostupných funkcionalít nevyplýva verejné sprístupňovanie používateľského obsahu neurčitému okruhu osôb. Znak online

[28] HUSOVEC, Martin, ROCHE LAGUNA, Irene: Digital Services Act: A Short Primer. s. 8.
[29] Transparency International. Transparentné štátne firmy. Dostupné na: https://f.transparency.sk/sk/sets/firms2015/rank/.
[30] Výpis z Obchodného registra Mestského súdu Bratislava III, Oddiel: Sa ,Vložka číslo: 607/B. Dostupné na: https://www.orsr.sk/vypis.asp?ID=23359&SID=2&P=0.

platformy a zrejme ani hostingu preto v tomto prípade nemožno považovať za naplnený.

Mierne odlišný typ služieb poskytuje PAAS s.r.o.. Jediným spoločníkom tejto spoločnosti je Hlavné mesto SR Bratislava[31] a zabezpečuje činnosti súvisiace s parkovacou politikou. PAAS, rovnako ako Dopravný podnik Bratislava, a.s., využíva na komunikáciu rôzne sociálne siete. Na webovom sídle PAAS je pri zákazníckej podpore uvedený kontaktný formulár. Ak takéto rozhranie umožňuje používateľovi vložiť textovú správu alebo prílohu, vzniká otázka možnej kvalifikácie tejto funkcionality ako hostingu, keďže ide o uloženie informácie poskytnutej príjemcom služby na jeho žiadosť. Z verejne dostupných údajov však nevyplýva, že by tieto vstupy boli následne verejne sprístupňované. Preto možno PAAS zaradiť skôr medzi prípady možnej aplikácie DSA vo forme hostingového prvku, nie medzi online platformy.

Zaujímavý príklad predstavujú Trenčianske vodárne a kanalizácie, a.s., akcionármi tejto spoločnosti sú mestá a obce v rámci okresov Trenčín, Nové Mesto nad Váhom a Myjava. Verejne dostupná sekcia webstránky tejto spoločnosti: „Otázky a odpovede" obsahuje používateľské otázky, odpovede a v konkrétnych prípadoch aj stiahnuteľný súbor.[32] Ak web umožňuje používateľovi položiť otázku a tá sa následne zobrazí verejnosti, sú *prima facie* prítomné rozhodujúce znaky: uloženie informácie poskytnutej používateľom a jej verejné sprístupnenie. Táto funkcionalita sa preto približuje online platforme, avšak treba prihliadnuť na výnimku okrajovej a čisto doplnkovej funkcionality. Hlavnou činnosťou spoločnosti nie je prevádzka diskusného fóra ani sprístupňovanie používateľského obsahu, ale poskytovanie vodárenských služieb, sekcia otázok a odpovedí tak má skôr doplnkový informačný charakter.

Pre porovnanie možno uviesť aj príklad z Českej republiky - TIC BRNO / GOtoBRNO.cz. Hoci nejde o obchodnú spoločnosť, ale o mestskú príspevkovú organizáciu, predstavuje zaujímavý modelový príklad platformovej funkcionality. Podmienky používania portálu výslovne počítajú s tým, že používatelia prostredníctvom portálu uverejňujú textový alebo grafický obsah na účely propagácie svojich podujatí. Kalendár akcií zároveň obsahuje verejnú funkciu „Přidat akci".[33] Pri tejto funkcionalite používateľ poskytuje informácie o podujatí, portál ich ukladá a po schválení sprístupňuje verejnosti. Na rozdiel od slovenských príkladov ide o podstatne presvedčivejší model online platformy, keďže verejné sprístupňovanie používateľsky dodaného obsahu je súčasťou samotného účelu služby.

---

[31] Výpis z Obchodného registra Mestského súdu Bratislava III, Oddiel: Sro, Vložka číslo: 16570/B. Dostupné na: https://www.orsr.sk/vypis.asp?ID=18357&SID=2&P=0.

[32] Trenčianske vodárne a kanalizácie. Otázky a odpovede. Dostupné na: https://tvkas.sk/Otazky_a_Odpovede.

[33] GOtoBRNO.cz. Dostupné na: https://www.gotobrno.cz.

Z analyzovaných príkladov vyplývajú tri čiastkové závery. Pri slovenských obecných a regionálnych spoločnostiach sa DSA bude v praxi najčastejšie prejavovať nepriamo, teda pri používaní sociálnych sietí a iných platforiem tretích strán. Priama aplikácia DSA bude najpravdepodobnejšia pri formulároch, zákazníckych portáloch a moduloch umožňujúcich používateľovi vložiť správu, podnet alebo prílohu, tieto prípady však spravidla smerujú skôr k hostingu než k online platforme. Následne, online platforma bude prichádzať do úvahy najmä tam, kde sa používateľský obsah sprístupňuje verejnosti, napríklad pri kalendári podujatí, inzercii alebo verejnom diskusnom rozhraní.

DSA-compliance ako súčasť správy a riadenia spoločnosti

Z predchádzajúcich častí vyplýva, že relevancia DSA pri obecných a regionálnych spoločnostiach nemusí spočívať výlučne v tom, že by tieto spoločnosti prevádzkovali online platformu. V slovenskej praxi pôjde častejšie iné kategórie, ako používanie sociálnych sietí na účely komunikačného kanála, prevádzku zákazníckeho portálu, formulára s možnosťou vloženia prílohy, elektronického podnetu alebo verejnej sekcie otázok a odpovedí. Práve tieto digitálne funkcionality ukazujú, že súlad s DSA nie je len otázkou osobitnej digitálnej regulácie, ale aj otázkou riadneho nastavenia vnútorných procesov spoločnosti.

Obchodnoprávny rozmer tejto otázky spočíva v tom, že obecné a regionálne spoločnosti majú spravidla formu obchodných spoločností, ktorých riadenie zabezpečujú štatutárne orgány, ktoré sú povinné vykonávať pôsobnosť s odbornou (náležitou) starostlivosťou[34], v súlade so záujmami spoločnosti a všetkých jej spoločníkov, pričom sú povinní zaobstarať si a pri rozhodovaní zohľadniť všetky dostupné informácie týkajúce sa predmetu rozhodnutia.[35]

Vzhľadom na svoje povinnosti by tak štatutárny orgán mal mať jasný prehľad o tom aké sprostredkovateľské služby jeho spoločnosť využíva a naopak aké sama poskytuje, a tiež o právach a povinnostiach s tým spojenými. Ak spoločnosť používa oficiálny profil na sociálnej sieti na oznamovanie informácií pre verejnosť, štatutárny orgán by mal poznať práva spojené s tým, že spoločnosť je príjemcom služby tretej platformy. Ak spoločnosť prevádzkuje formulár alebo zákaznícky portál umožňujúci ukladanie používateľských vstupov, štatutárny orgán by mal identifikovať, či ide o funkcionalitu s hostingovým prvkom podľa DSA. Pokiaľ sa používateľský obsah zároveň verejne zobrazuje, napríklad v sekcii otázok a odpovedí, musí byť posúdené, či funkcia spadá do kategórie online platformy.

[34] Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník, § 135a ods. 1 a § 194 ods. 5.

[35] Viac: PATAKYOVÁ, Mária, GRAMBLIČKOVÁ, Barbora, DURAČINSKÁ, Jana: The legal basis and contextual interpretation of the duty of care in company law in the Slovak republic: from a „gentlemanly amateur" to a professional director?, s. 97.

Praktickým dôsledkom odbornej starostlivosti v tejto oblasti by potom malo byť vytvorenie základného compliance rámca. Ten by mal zahŕňať najmä inventár digitálnych kanálov spoločnosti, ich základnú právnu kvalifikáciu podľa DSA, určenie zodpovedných osôb alebo útvarov, nastavenie kontaktných bodov, pravidiel používania, evidencie zásahov do používateľského obsahu a postupu pri prijímaní oznámení alebo príkazov orgánov. Tieto opatrenia bezprostredne nadväzujú na povinnosti podľa DSA, najmä kontaktné body podľa čl. 11 a 12, pravidlá v podmienkach používania podľa čl. 14, notice-and-action mechanizmus podľa čl. 16 a odôvodňovanie zásahov podľa čl. 17 DSA. V tomto kontexte je podstatný tiež fakt, že DSA stanovuje prísne sankcie pre online platformy a poskytovateľov digitálnych služieb, ktorí porušia povinnosti definované týmto právnym rámcom.[36]
Osobitný význam má tiež zmluvné nastavenie vzťahov s externými dodávateľmi digitálnych riešení. Pri obecných a regionálnych spoločnostiach je bežné, že webové sídlo, zákaznícky portál, mobilnú aplikáciu alebo osobitný elektronický systém technicky prevádzkuje tretia osoba. Na účely riadneho risk manažmentu musí byť zrejmé, kto je vo vzťahu k používateľovi poskytovateľom príslušnej služby, kto určuje podmienky používania, kto prijíma a vybavuje oznámenia o nezákonnom obsahu, kto poskytuje odôvodnenie pri obmedzení obsahu alebo účtu, kto komunikuje s orgánmi podľa DSA a kto znáša náklady alebo následky nesúladu. Bez jasného zmluvného vymedzenia plnenia regulačných povinností môžu v praxi vznikať problémy a vystavovať spoločnosť riziku prípadnej sankcie.

Záver

Z vykonanej analýzy vyplýva, že relevancia DSA pre obecné a regionálne spoločnosti závisí od povahy konkrétneho digitálneho rozhrania alebo služby, ktorú používajú alebo prevádzkujú. DSA sa preto na tieto subjekty neuplatňuje ako osobitný režim pre verejne vlastnené spoločnosti, ale funkčne podľa toho, či vystupujú ako príjemcovia služby, poskytovatelia hostingu alebo prípadne ako poskytovatelia online platformy.
V slovenskej praxi bude najčastejším prípadom nepriamy dopad DSA, najmä pri používaní sociálnych sietí a iných platforiem tretích strán na komunikáciu s verejnosťou. Obecné a regionálne spoločnosti tu nevystupujú ako poskytovatelia sprostredkovateľských služieb, ale ako príjemcovia služby, ktorým DSA poskytuje procesné nástroje ochrany pri moderovaní obsahu, obmedzení viditeľnosti príspevkov alebo suspendácii účtu. Priama aplikácia DSA prichádza do úvahy najmä pri vlastných digitálnych rozhraniach, ktoré umožňujú používateľom vkladať správy, podnety, dokumenty alebo prílohy. Tietofunkcionality môžu vykazovať znaky

[36] MIKLÓSSYOVÁ, Lenka, DAŇKO, Martin: Problematika kyberšikany a využitie umelej inteligencie v boji proti nej. s. 152.

hostingu, hoci spravidla nepôjde o online platformu. Online platforma bude pri obecných a regionálnych spoločnostiach skôr výnimočným prípadom. Rozhodujúce bude, či sa používateľský obsah nielen ukladá, ale aj systematicky sprístupňuje verejnosti. Ak je verejné sprístupnenie len okrajovou a doplnkovou funkcionalitou hlavnej služby, uplatní sa výnimka z režimu online platformy.
Z obchodnoprávneho hľadiska je podstatné, že správna kvalifikácia digitálnych kanálov podľa DSA môže byť súčasťou riadneho výkonu obchodného vedenia. Štatutárne orgány obecných a regionálnych spoločností by preto mali vedieť identifikovať digitálne rozhrania spoločnosti, určiť ich právne postavenie podľa DSA, nastaviť vnútorné zodpovednosti a zmluvne vyjasniť vzťahy s externými dodávateľmiSúlad s DSA sa tak v skúmanom kontexte nejaví len ako otázka digitálnej regulácie, ale aj ako súčasť primeraného compliance a riadenia právnych rizík aj pri spoločnosti s majetkovou účasťou obce alebo samosprávneho kraja.

Zoznam použitej literatúry

1. HUČKOVÁ, Regina, PEZLÁR SELECKÁ, Jana: Akt o digitálnych službách a nový mechanizmus online riešenia sporov. In: Bratislavské právnické fórum 2024: aktuálne otázky obchodného práva, finančného práva a ekonomických vied v kontexte vplyvu európskeho práva na národné právne poriadky. Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2024. s. 6 - 13. ISBN 978-807160-731-1.
2. HUSOVEC, Martin, ROCHE LAGUNA, Irene: Digital Services Act: A Short Primer. SSRN Electronic Journal, 2022. ISSN 1556-5068. Dostupné na: https://doi.org/10.2139/ssrn.4153796.
3. MACKO, Lukáš: Uplatňovanie aktu DSA a jeho ekonomické dopady. In: Košické dni súkromného práva. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2024. s. 456-467. ISBN 978-80-8129-167-8.
4. MACKO, Lukáš: Zhodnotenie vplyvu Aktu DSA na zodpovednosť platforiem v podmienkach kolaboratívneho hospodárstva. In: Nehmotné statky interdisciplinárne - výzvy na rok 2025. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2025. s. 88-92. ISBN 978-80-7160-774-8.
5. MIKLÓSSYOVÁ, Lenka, DAŇKO, Martin: Problematika kyberšikany a využitie umelej inteligencie v boji proti nej. Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2024. s. 141 – 156. ISBN 978-80-7160-735-9.
6. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2065 o jednotnom trhu s digitálnymi službami a o zmene smernice 2000/31/ES (akt o digitálnych službách).
7. NEKIT, Kateryna. Social Media Account as an Object of Virtual Property. Masaryk University Journal of Law and Technology, vol. 14 (September 2020),

č. 2, s. 201–226. ISSN 1802-5951. Dostupné na: https://doi.org/10.5817/mujlt2020-2-3.
8. PATAKYOVÁ, Mária, GRAMBLIČKOVÁ, Barbora, DURAČINSKÁ, Jana: The legal basis and contextual interpretation of the duty of care in company law in the Slovak republic: from a „gentlemanly amateur" to a professional director? Acta Universitatis Carolinae, vol. 68, no. 3, 2022. s. 87 – 103. ISSN 2336-6478. Dostupné na: https://doi.org/10.14712/23366478.2022.38.
9. PEZLAR SELECKÁ, Jana. Akt o digitálnych službách: prostriedok ochrany obyvateľov EÚ v online priestore. Západočeská univerzita v Plzni, 2025. s. 509 – 516. Dostupné na: https://doi.org/10.24132/ZCU.NADEJE.2024.509-516.
10. SLÁMKOVÁ, Kristína: Budovanie bezpečnej samosprávy v digitálnej dobe. In: Ako zefektívniť priamu účasť obyvateľov na miestnej samospráve v podmienkach inteligentných miest a obcí. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. Právnická fakulta UK, 2021. s. 74-78. ISBN 978-80-7160-620-8.
11. TASR. Bratislava hlásila výpadok parkovacieho systému, kontroly sú už obnovené. Dostupné na: https://hnonline.sk/slovensko/96262080-bratislava-hlasila-vypadok-parkovacieho-systemu-kontroly-su-uz-obnovene.
12. Transparency International. Transparentné štátne firmy. Dostupné na: https://f.transparency.sk/sk/sets/firms2015/rank/.
13. ULAHER, Jakub: Obecné podniky. In: EPI Odborné články, 2023 (Máj 2023). Dostupné na: https://www.epi.sk/odborny-clanok/obecne-podniky-2023.htm.
14. ZIGO, Jana: From platform control to user rights: can the DSA's dispute mechanisms ensure fairness. In: Law in business of selected member states of the European Union. Praha: Prague University of Economics and Business, 2025. s. 118-129. ISBN 978-80-245-2570-9.
15. Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení nesk. predpisov.

Kontaktné údaje

Mgr. Daniel Zigo, PhD., LL.M.
daniel.zigo@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

PLATFORM WORK AND THE LEGAL PRESUMPTION OF AN EMPLOYMENT RELATIONSHIP – SLOVAK APPROACH[1]

Juraj Plaza[2]

Abstract: This paper analyzes the transposition of the legal presumption of employment status under Article 5 of Directive (EU) 2024/2831 into the Slovak legal order. Focusing on the emerging 2026 legislative framework, it examines the strategic choice to implement the Directive via a stand-alone act rather than through extensive amendments to the Labour Code. The study evaluates the conceptual alignment between the Directive's "direction and control" and the Slovak tradition of "subordination and instructions," arguing that the draft act performs a functional adaptation to capture algorithmic management within the existing dualistic labour model. Furthermore, the paper addresses a significant transposition gap: the current limitation of the presumption to judicial proceedings, which potentially conflicts with the Directive's mandate for its application in administrative contexts.

Key words: platform work, legal presumption, platform work directive

Introduction

The year 2026 marks a transformative period for Slovak labour law with the transposition of Directive (EU) 2024/2831 of the European Parliament and of the Council of 23 October 2024 on improving working conditions in platform work (hereinafter referred to as the "Directive"). This paper examines the introduction of the legal presumption of employment status under Article 5 of the Directive and its implementation through a specialized, stand-alone Slovak draft act. By opting for a separate regulatory framework rather than fundamental amendments to the Labour Code, the Slovak legislator attempts to address the specificities of algorithmic management while maintaining a strict dualistic distinction between employees and the self-employed. This analysis specifically explores the conceptual alignment between the Directive's direction and control and the Slovak tradition of the characteristics of dependent work, while evaluating the procedural challenges of

[1] This work was supported by the Scientific Grant Agency of the Ministry of Education, Research, Development and Youth of the Slovak Republic and the Slovak Academy of Sciences (VEGA), grant no. 1/0677/24 Women in crisis.

[2] Comenius University Bratislava, Faculty of Law, Department of Labour Law and Social Security Law

applying such a presumption in a legal system characterized by severe administrative sanctions for illegal employment.

Transposition process

This year is particularly rich in transposition activities within the field of labour law. In addition to Directive (EU) 2023/970 of the European Parliament and of the Council of 10 May 2023, aimed at strengthening the application of the principle of equal pay for equal work or work of equal value between men and women through pay transparency and enforcement mechanisms, and thereby improving the working conditions of both women and men, particularly in the area of remuneration,[3] the transposition process of Directive on improving working conditions in platform work is also reaching its culmination.

Slovakia has already presented draft legislation intended to transpose the Directive into its legal order.[4] In the conditions of the Slovak Republic, at the time of writing, the inter-ministerial consultation procedure has been completed and the process of resolving comments (*rozporové konania*) too. Although the final wording of the legislation will ultimately be determined by the respective legislative bodies, no substantial changes, particularly with regard to the legal presumption of an employment relationship, are expected in comparison with the current draft proposals.

In Slovakia, the transposition is expected to take the form of the adoption of special (stand-alone) act, rather than amendments to the core labour law codices, namely the Labour Code (only minor amendments are expected). This legislative approach reflects, in particular, the limited material scope of the Labour Code and the traditionally strict dualistic conceptualisation of labour relations, which distinguishes sharply between the status of an employee and that of a self-employed person (entrepreneur).[5] At the same time, the adoption of a separate regulatory framework allows for greater flexibility in addressing the specificities of platform work, including

[3] NEVICKÁ, Denisa. LADIVEROVÁ, Eva. IS THE RIGHT TO EQUAL PAY FOR EQUAL WORK OR WORK OF EQUAL VALUE DISTANT REALITY OR ONLY UTOPIA? *The Lawyer Quarterly* [online]. Praha: Akademie věd České republiky. Ústav státu a práva, 2022, vol. 12, no. 3 [accessed 04.06.2026]. Available at: https://tlq.ilaw.cas.cz/index.php/tlq/article/view/519, p. 286-287.

[4] Draft Act on Platform Work and on Amending and Supplementing Certain Acts (Návrh zákona o práci prostredníctvom digitálnej pracovnej platformy a o zmene a doplnení niektorých zákonov), Process Number: LP/2026/95. [accessed 04.06.2026]. Available at: https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2026/95

[5] TOMŠEJ, Jakub. Aktuální otázky vymezení závislé práce. *Právník* [online]. Praha: Ústav státu a práva Akademie věd České republiky, 2025, vol. 164, no. 5 [accessed 04.01.2026]. Available at: https://kramerius.lib.cas.cz/view/uuid:a6b92e90-f6b1-46ec-ab08-59b4b57ea46e?article=uuid:b4d7bcc6-204f-4050-bedo-a1f7ddd05086, p. 460-461.

algorithmic management, hybrid forms of economic dependency, and the evidentiary challenges associated with establishing subordination in digitally mediated work environments.

Article 5 of the Directive

The legal presumption of employment introduced by Article 5 responds to a structural misclassification problem long endemic to platform work. In 2022, over 28 million individuals sourced work through approximately 500 digital labour platforms in the Union, a figure projected to reach 43 million by 2025, with the European Commission estimating that around 90% of those were likely misclassified as self-employed.[6] Despite extensive litigation on classification reaching the highest courts across the Member States, platforms continued to designate their workforce as independent contractors, exploiting the information asymmetry inherent in digitally mediated work.[7] As Kullmann argued prior to the Directive's adoption, a rebuttable presumption of employment constitutes an evidentiary instrument that addresses this asymmetry by shifting the burden of proof toward the engaging entity, enabling platform workers whose labour status is key to their socio-economic protection to access applicable rights without bearing the full evidentiary burden of establishing their status.[8] Countouris and De Stefano situate Article 5 within a broader paradigm shift in EU social regulation, framing the Directive as moving toward a universalistic vision of labour rights grounded in the reality of personal work rather than contractual designation.[9]

The criterion-free design of Article 5 reflects a hard-fought legislative compromise. The Commission's initial 2021 proposal required two of five specified criteria to activate the presumption. The Belgian Presidency ultimately brokered a final agreement in early 2024 that abandoned any common set of criteria, leaving the

[6]EUROPEAN LABOUR AUTHORITY. *Addressing platform workers' employment misclassification: legal frameworks, enforcement strategies and the new Platform Work Directive* [online]. European Labour Authority, 2025. Available at: https://www.ela.europa.eu/sites/default/files/2025-06/UDW_Study_Misclassification_of_work_final_clean.pdf, p.3.

[7] ADAMS-PRASSL, Jeremias et al. Protecting platform workers in the European Union. *European Labour Law Journal*. 2025, vol. 16, no. 4. DOI: 10.1177/20319525251376935, p. 427.

[8] KULLMANN, Miriam. 'Platformisation' of work: An EU perspective on Introducing a legal presumption. *European Labour Law Journal*. 2022, vol. 13, no. 1. DOI: 10.1177/20319525211063112, p. 68.

[9] COUNTOURIS, Nicola and Valerio DE STEFANO. 'Not the usual gig': The personal scope(s) of application of Directive 2024/2831 on improving working conditions in platform work. *European Labour Law Journal*. 2025, vol. 16, no. 4. DOI: 10.1177/20319525251375028, pp. 432–433.

operative evaluative framework to national law, collective agreements and CJEU case law.[10]

As stipulated in the Article 5(1) the contractual relationship between a digital labour platform and a person performing platform work shall be presumed to be an employment relationship where facts indicating direction and control are found.[11] With regards to the direction and control the Directive further links the interpretation to national law, collective agreements or practice in force in the Member States and with consideration to the case-law of the Court of Justice.[12]

The assessment of direction and control is guided primarily by the facts relating to the actual performance of work, regardless of how the relationship is formally designated in any contractual arrangement. Priority is always given to reality over the written agreement.[13]

While the Directive does not enumerate a closed catalogue of criteria, the interpretive framework for identifying direction and control must be derived from the case law of the Court of Justice. In its order in Yodel (Case C-692/19), the Court held that determination of employee status requires an overall assessment of all facts and circumstances relating to the actual performance of work, identifying the freedom to use subcontractors or substitutes, the freedom to set one's own timetable and place of work, and the absence of limiting constraints on working time as potentially relevant considerations — whilst confirming that no single element is determinative.[14] Hiessl's comparative analyses of platform work case law across EU Member States offer a systematic mapping of the indicators applied most consistently in national courts and tribunals. Her research identifies the following as

---

[10] CRESPY, Amandine et al. The EU compromise machine and the politicisation of social policy: Lessons from the regulation of platform work. *Journal of European Social Policy*. 2026, vol. 36, no. 1. DOI: 10.1177/09589287251345912, pp. 6-11.

[11] DURRI, Ilda, Charalampos STYLOGIANNIS and Mathias WOUTERS. Chapter 5 The Platform Work Directive: a milestone or a nothingburger? In: *Social policy in the European Union: state of play 2024* [online]. Brusel: ETUI, 2024 [accessed 04.01.2026]. Available at: https://www.etui.org/sites/default/files/2025-04/05_The%20Platform%20Work%20Directive%20a%20milestone%20or%20a%20nothingburger_Social_2025.pdf, p. 86-88.

[12] For national case law see HIESSL, Christina. The Classification of Platform Workers in Case Law: A Cross-European Comparative Analysis. *Comparative Labor Law & Policy Journal*. 2022, vol. 42, no. 2. DOI: 10.2139/ssrn.3982738, p. 23-39.

[13] See Art. 4(2) and Recital 27 of the Directive

[14] Order of the Court of Justice of 22 April 2020, B v Yodel Delivery Network Ltd, Case C-692/19, EU:C:2020:288, paras 31–45. See also: HIESSL, Christina. *The Classification of Platform Workers in Case Law*. and HIESSL, Christina. Multiparty relationships in platform work: Cross-European case law developments and points of departure for (supranational) regulation. European Labour Law Journal. 2023, vol. 14, no. 4, pp. 514–540. DOI: 10.1177/20319525231208637.

the factors most frequently, however overall conclusions on dominant patterns in national case law are difficult to draw:

1. the declining weight attached to contractual designations as "self-employed" and to the durability or intermittent nature of work performance;
2. less insistence on exclusively personal work performance, and in particular on its basis in a contractual obligation;
3. a more liberal approach to the obligation to work — either by treating incentives, sanctions and economic pressure as functionally equivalent to a strict obligation, or by reassessing the criterion as an indicator of entrepreneurial independence rather than a freestanding requirement;
4. a broader understanding of instructions, control and sanctions, encompassing unilateral price- and fee-setting, algorithmic monitoring through GPS tracking, customer-rating systems and performance scoring, and the platform's power to issue warnings, adjust fees, or suspend and deregister workers' accounts; and
5. a shift of focus towards organisational integration of the worker into the platform's business — including the platform's dominance over how the service is defined, performed and presented to the end customer — as opposed to the worker's genuine independence or entrepreneurial activity.[15]

The Spanish Supreme Court's landmark ruling on Glovo couriers (rec. 4746/2019) of 25 September 2020 exemplifies this emerging judicial approach: the Court found that Glovo's unilateral setting of fares, its algorithmic scoring and allocation system, and its power to restrict or terminate platform access collectively constituted organisational subordination irrespective of the nominal self-employment designation.[16]

Article 4 of the Directive, embedding the primacy-of-facts principle, treats automated monitoring and algorithmic decision-making as indicators of employment, a formulation that reflects a broad, technologically responsive concept of organisational control. Article 5, by contrast, tethers the presumption to 'direction and control'. Countouris and De Stefano have identified this as a risk of 'funnelling down': the legislative architecture invites Member States to apply narrower domestic employment concepts as the operative threshold, potentially displacing the broader hetero-organisation principle of Article 4 with pre-algorithmic national categories.[17] This tension is consequential for Slovak transposition: by anchoring the presumption to the Labour Code concepts of 'subordination' (nadriadenosť a podriadenosť) and

[16] TODOLÍ-SIGNES, Adrian. Notes on the Spanish Supreme Court Ruling That Considers Riders to Be Employees. *SSRN Electronic Journal*. 2020. DOI: 10.2139/ssrn.3717599

[17] COUNTOURIS, Nicola and Valerio DE STEFANO. *'Not the usual gig'.*, pp. 436–441.

'instructions' (pokyny), Slovakia risks a transposition that is formally compliant yet substantively restrictive. Whether the CJEU will ultimately be called upon to clarify the interaction between Articles 4 and 5 and to recalibrate the national criteria accordingly remains an open and consequential question for the effectiveness of the presumption in practice.

Legal presumption design in Slovakia

The Draft Act on Work Performed through a Digital Labour Platform does not use the terms direction and control as stipulated by Article 5 of the Directive. Instead, it uses the terms: subordination and instructions.

"A contractual relationship between a digital labour platform or an intermediary and a person performing platform work shall be deemed to constitute an employment relationship where the person performing platform work or a representative of platform workers presents facts from which it may reasonably be inferred that the platform work is performed in a relationship of subordination to, and under the authority of, the digital labour platform or the intermediary, and in accordance with the instructions of the digital labour platform or the intermediary, and where the digital labour platform or the intermediary fails, in proceedings before a court, to prove that the platform work is not performed under the authority of, and in a relationship of subordination to, the digital labour platform or the intermediary, in accordance with its instructions." [18]

Terms subordination and instructions are deeply rooted in the Slovak national law as well as the settled case law. Firstly, the Slovak Labour Code includes a definition of dependent work based on four elements:

1. relationship of subordination of the employee to, and authority of, the employer,
2. personal performance of the work by the employee for the employer,
3. performance of work in accordance with the employer's instructions, and
4. on the employer's behalf.[19]

The mandatory (cogent) nature of the definition of dependent work is further emphasised by the Labour Code through an explicit requirement that dependent work may be performed exclusively within an employment relationship or a similar employment relationship („obdobný pracovný pomer"), coupled with a prohibition according to which dependent work must not be carried out through contractual forms governed by civil law or commercial law. In the legal order of Slovakia, there is

[18] Article 17(5) of the Draft Act on Work Performed through a Digital Labour Platform

[19] See Art. 1(2) of the Slovak Labour Code

therefore no intermediate category between an employee and a self-employed person (entrepreneur).[20]

This position is also confirmed in the case law of the Supreme Administrative Court of the Slovak Republic, in judgment ref. no. 5Stk/8/2022, para. 43, which states in essence that where it is undisputed that the individuals concerned performed manual work on site, were in a legal relationship with the appellant (characterised by the appellant as arising from a mandate contract and by the respondent as an employment relationship lacking a formal contract under the Labour Code), and where such activity did not constitute their business activity, the argument *tertium non datur* (i.e. no third legal classification exists) leads to the conclusion that those individuals performed dependent work for the appellant.[21]

This binary structure presents a particular conceptual challenge when applied to platform work. Barancová has argued that platform work is performed with a high degree of independence and with a significant weakening of the subordination principle, meaning that it frequently fails to satisfy the requirements of dependent work as defined under Slovak law, yet simultaneously lacks the genuine entrepreneurial autonomy and risk-bearing that characterise self-employment.[22] The consequence is a classification vacuum: platform work as currently organised fits neither the dependent work framework nor the self-employment model in a fully coherent manner. This structural ambiguity is precisely what the legal presumption of employment is designed to address - not by resolving the doctrinal tension, but by establishing a statutory default allocation of the burden of proof that operates independently of whether the relationship satisfies all traditional Labour Code criteria for dependent work.

It should be added that the concepts of direction and control are not traditionally embedded in the Slovak labour law context. Their introduction in new legislation would necessitate further judicial interpretation, which particularly in the case of unification by the courts could take several years before a settled interpretation emerges. At the same time, their use would open a doctrinal debate as to whether these notions constitute new defining elements of dependent work, or merely sub-elements of already established characteristics. From a linguistic perspective, these terms are, in Slovak, largely synonymous or at least closely aligned in meaning with

[20] BARANCOVÁ, Helena. § 1 [Predmet úpravy, vznik pracovnoprávnych vzťahov a definícia závislej práce]. In: BARANCOVÁ, Helena a kol. Zákonník práce. 3. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2022, s. 117, marg. č. 4.

[21] TOMAN, Jozef. Fiktívne živnosti a závislá práca – pohľad zákonodarcu, inšpekcie a sudcu (II). In: *epi.sk* [online]. 10. 2024 [accessed 22.04.2026]. Available at: https://www.epi.sk/odborny-clanok/fiktivne-zivnosti-a-zavisla-praca-pohlad-zakonodarcu-inspekcie-a-sudcu-ii.htm

[22] BARANCOVÁ, Helena. Statusové otázky platformovej práce. *Societas et Iurisprudentia*. 2023, vol. XI, no. 3. DOI: 10.31262/1339-5467/2023/11/3/34-55

"subordination" and "instructions" (two of the established defining features of dependent work), rather than representing conceptually distinct categories.
Established case law of the Supreme Court of the Slovak Republic, subsequently followed by the Supreme Administrative Court of the Slovak Republic, identifies subordination as the most significant characteristic of dependent work. According to the courts, varying weight may be attributed to individual features of dependent work in the course of legal assessment, with the primary criterion being the relationship of authority and subordination.[23]
The Supreme Administrative Court later ruled that the performance of work in a relationship of subordination (i.e. in accordance with instructions) is only one of the characteristics of dependent work, but not the sole (and therefore sufficient) one.[24]
In the aforementioned judgment, the Supreme Administrative Court appears to have (arguably mistakenly) conflated two defining characteristics of dependent work by linking the element of "instructions" directly with subordination. Similarly, the explanatory memorandum to the draft act suggests that the element of "instructions" is, in fact, a sub-element of the broader concept of authority and subordination, as it encompasses the employer's rights to direct and organise work, issue binding instructions, supervise performance, and exercise control over the work carried out.[25] It also raises the question whether those truly are separate elements or ultimately all of the defining characteristics of dependent work could be substituted under subordination, effectively leaving only one sole characteristic. Furthermore, it is worth noting that at the time of writing, none of the judgments in Slovakia to date has dealt with platform work, nor with the status of the platform worker. Therefore, it could not be ruled out that the case-law in this area could shift in the future.

Direction and control

While Article 3(3) of the draft act does not formally amend the Labour Code's definition of dependent work, it introduces a targeted functional adaptation designed to capture algorithmic management within the existing framework. Article 3(3) explicitly introduces the terms direction and control: "*For the purposes of determining whether platform work is performed in a* ***relationship of subordination to, and under the authority of, a digital labour platform or an intermediary, and***

[23] Supreme Administrative Court of the Slovak Republic judgement (Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky) no. 2 Sžo/70/2016 and no 10 Sžso/16/2014, Supreme Court of the Slovak Republic judgement (Rozhodnutie Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky) no. 5 Asan/7/2017
[24] Supreme Administrative Court of the Slovak Republic judgement (Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky) no. 7 ssk/114/2023
[25] Dôvodová správa osobitná časť (Explanatory Memorandum - Special Part). [accessed 04.06.2026]. Available at: https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2026/95

whether such work is performed in accordance with the instructions of the digital labour platform or the intermediary, *the assessment of the existence of monitoring,* ***direction, and control*** *shall not be limited to direct monitoring, management, and control, but shall also include an assessment of whether monitoring, management, and control are exercised through indirect measures, such as the application of punitive measures, restriction of a platform account, or other forms of adverse treatment or coercion; and such assessment shall not be limited solely to identifying the owner or operator of an automated monitoring system or an automated decision-making system, but must also consider for whose benefit the management of platform work is carried out through such system.*"

The statutory construction suggests (especially by explicitly listing the terms later in the article) that direction and control serve as interpretative indicators of the broader established concepts of subordination and instructions. By doing so, the legislator avoids the fragmentation of the concept of dependent work while ensuring that algorithmic management is explicitly captured under the umbrella of Article 1 of the Labour Code. However, the explanatory memorandum suggests the opposite. Its wording treats direction and control as synonyms for subordination and instructions: "*Article 3(3) of the draft specifies how the existence of a relationship of authority and subordination, one of the essential characteristics of dependent work, is to be assessed where direction and control are not exercised directly. In particular, the proposed provision establishes that, when assessing the issue of management and control (authority and subordination), it is necessary to consider not only direct management, but also to examine whether management is exercised also or exclusively through indirect means.*"[26]

Under established principles of Slovak legislative interpretation, the statutory text takes precedence over the explanatory memorandum where the two diverge. Accordingly, direction and control in Article 3(3) retain their own analytical weight as non-exhaustive indicators of subordination, rather than being fully absorbed into the pre-existing subordination element - a reading that preserves the provision's capacity to respond to novel forms of algorithmic governance not anticipated by the Labour Code's original drafters.

Furthermore, the draft represents a transition from a disciplinary model of control (direct orders) to a structural model of control (algorithmic incentives and penalties). By looking at "for whose benefit" the system is operated, the law pierces the "technological veil." It prevents platforms from arguing that they are mere

[26] Translated by the author from Slovak original: Dôvodová správa osobitná časť (Explanatory Memorandum - Special Part). [accessed 04.06.2026]. Available at: https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2026/95

intermediaries by refocusing the legal lens on the economic reality of who exerts the power to discipline.

Procedural application of the legal presumption

In the current legislative draft, the legal presumption of an employment relationship is intended to be applied exclusively within judicial proceedings.[27] This limitation appears to conflict with Article 5(3) of the Directive, which explicitly mandates that the presumption shall apply in all relevant administrative **or** judicial proceedings where the determination of the employment status is at issue.

A concern arises regarding the role of Labour Inspection. Currently, the draft does not empower labour inspectors to utilize the legal presumption during administrative oversight. However, the Directive's language is imperative: Article 5(5) stipulates that when a competent national authority considers a person might be misclassified, it must initiate appropriate proceedings to determine the correct status. When read in conjunction with Article 5(3), it follows that the presumption must be an available tool in these administrative actions.

The comparative picture documented by the European Labour Authority's study on platform worker misclassification shows that among Member States that have already introduced forms of legal presumption applicable to platform work, the scope of administrative enforcement varies considerably. Belgium and Spain operate systems under which public authorities can apply the presumption directly in administrative oversight and reclassification proceedings, with decisions subject to appeal before labour courts. Portugal introduces an intermediate step, requiring referral to a public prosecutor who initiates proceedings before a labour court, thus preserving a public enforcement pathway while maintaining judicial oversight.[28] The Slovak draft act's confinement of the presumption to judicial proceedings aligns it with the most restrictive end of this enforcement spectrum, a missed transposition opportunity that the Directive's mandatory language was designed to foreclose. More generally, this reveals a recurring problem of EU digital platform regulation in the Slovak context: formal transposition or formal availability of rights does not necessarily ensure their practical enforceability where the national institutional framework does not provide accessible and operational enforcement channels.[29]

---

[27] Article 17 of the Draft Act on Work Performed through a Digital Labour Platform

[28] EUROPEAN LABOUR AUTHORITY. *Addressing platform workers' employment misclassification: legal frameworks, enforcement strategies and the new Platform Work Directive*., pp. 36–38.

[29] RUŇANIN, Marián and Igor SLOBODA. Medzi formálnymi požiadavkami a skutočnou vykonateľnosťou: analýza nedostatkov Nariadenia o digitálnych službách v slovenskom právnom prostredí. In: MIHÁLIKOVÁ, Monika and Veronika ŤAŽKÁ (eds.). Bratislavské právnické fórum 2025. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, [online]. 2025, pp. 274–290. [accessed 04.01.2026]. Available at:

In the Slovak legal order, the misclassification of a relationship involving dependent work is categorized as a violation of the prohibition of illegal work and illegal employment under Section 2(1)(a) of the Act No. 82/2005 Coll. on Illegal Work and Illegal Employment and on the Amendment and Supplementation of Certain Acts. Illegal employment is defined as the performance of dependent work without a formally established employment relationship.

The primary argument against introducing the legal presumption into administrative proceedings centers on the severity of the sanctions and the fundamental nature of administrative punishment. In such procedures, the subject being penalized should not be required to exonerate themselves; rather, the state authority given the inherent power and information asymmetry should bear the burden of proving the guilt or the violation of the law. While the Directive aims to protect the weaker party (the worker), applying a "rebuttable guilt" (via the presumption) in a procedure that can lead to substantial penalties for illegal employment may violate constitutional principles of due process in Slovakia. A critical deterrent within the Slovak legal framework is the severe administrative penalty system for violations of the prohibition of illegal employment. Following the legislative updates effective from January 2026, the Labour Inspectorate is mandated to impose a fine ranging from €4,000 to €200,000 for any breach of the prohibition. Furthermore, the law introduces a stricter threshold for systemic violations: if an entity is found to be illegally employing two or more individuals simultaneously, the minimum mandatory fine is elevated to €8,000. These financial sanctions are complemented by rigorous administrative consequences, including a three-year ban on participating in public procurement, disqualification from state subsidies, and restricted access to European Union funds, alongside the inclusion of the offending entity in a publicly accessible "blacklist".[30]

Social Security Implications of the Legal Presumption

The foregoing analysis of the legal presumption has proceeded primarily within the framework of labour law classification. However, the practical stakes of the employee/self-employed distinction extend beyond the confines of the labour law and directly into the domain of social security.[31]

---

https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/BPF/2025/BPF_2025_final__1_.pdf, p. 280.

[30] Zoznam fyzických osôb a právnických osôb, ktorým bola právoplatne uložená pokuta za porušenie zákazu nelegálneho zamestnávania, accessible at: https://www2.ip.gov.sk/app/registerNZ/

[31] KRIPPEL, Mikuláš, 2024. Sociálne zabezpečenie ženy pri chorobe počas tehotenstva. In: PLAZA, Juraj, Ádám SÍPOS and Veronika ŤAŽKÁ, eds. Bratislavské právnické fórum 2024: pracovné a životné podmienky žien v 21. storočí [online]. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta UK, pp. 162-180 [accessed 04.01.2026]. ISBN 978-80-7160-733-5. Available from:

Article 5(3) of the Platform Work Directive contains an express default carve-out, providing that the legal presumption shall not apply to proceedings which concern tax, criminal or social security matters. Adams-Prassl et all. note in the editorial to the special issue on the Directive that this carve-out represents one of the Directive's key blindspots insofar as social security is concerned, and that it has already triggered calls for dedicated future EU legislative action in this area.[32] The carve-out means that the presumption cannot be directly invoked in social security proceedings to trigger mandatory insurance coverage. This does not, however, render the Directive irrelevant to social protection: reclassification obtained in labour law proceedings carries consequences for social security entitlements. Member States that implement a narrowly scoped presumption restricted, as in the Slovak draft, to judicial proceedings thus risk creating an enforcement gap.

Under Slovak law, the entitlement to social insurance benefits including sickness insurance, pension insurance, disability insurance, unemployment insurance, and guarantee insurance is determined by the legal nature of the underlying relationship between the worker and the engaging party. An employee in an employment relationship is mandatorily insured across all branches of social insurance from the first day of the relationship, with contributions divided between the employer and the employee. A self-employed person, by contrast, participates in a structurally different and less comprehensive insurance regime, subject to income thresholds and covering fewer branches most notably, self-employed persons are not covered by accident insurance, unemployment insurance, and guarantee insurance. However, self-employed are subject only to sickness and pension insurance.[33] The binary nature of Slovak labour law which, as noted above, admits no intermediate category between employee and entrepreneur therefore translates directly into a binary social security regime: reclassification as an employee triggers the full mandatory insurance framework, while misclassification as self-employed leaves platform workers systematically underinsured and platforms correspondingly relieved of the employer's contribution burden.

The combined effect of the judicial-only presumption and the social security carve-out is therefore to leave the most systemically significant consequences of misclassification contribution-based social protection outside the remedial reach of the Directive's core instrument.

---

https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/BPF/2024/BPF_2024__pracovne_pravo.pdf, p. 177.

[32] ADAMS-PRASSL, Jeremias et al. Protecting platform workers in the European Union. *European Labour Law Journal*. 2025, vol. 16, no. 4. pp. 427–431. DOI: 10.1177/20319525251376935, p. 430.

[33] Social Insurance Act (zákо č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení)

Conclusion

In conclusion, the transposition of Directive into the Slovak legal order represents a cautious yet functional evolution of national labour law. By utilizing a stand-alone legislative framework and maintaining the established terminology of "subordination" and "instructions," the Slovak legislator seeks to integrate algorithmic management into the traditional binary model of employment without triggering a premature doctrinal crisis. As demonstrated, Article 3(3) of the draft act effectively "pierces the technological veil" by recognizing indirect measures and algorithmic control as valid indicators of an employment relationship.

However, a significant tension remains regarding the procedural scope of the legal presumption. The current draft's restriction of the presumption solely to judicial proceedings appears to be an incomplete transposition of Article 5 of the Directive, which mandates its application in administrative contexts as well. While the severity of Slovak administrative sanctions for illegal employment reaching up to €200,000 from 2026 justifies a high degree of procedural protection for the accused, the exclusion of the Labour Inspection from utilizing the presumption may undermine the Directive's objective of ensuring effective enforcement. Ultimately, the success of this new legal instrument will depend on how Slovak courts and authorities reconcile the protective intent of the Directive with the constitutional requirements of administrative justice and the specificities of the digital economy. The effectiveness of the transposition will depend not only on judicial application of the presumption in labour law proceedings, but ultimately on coordinated legislative action at EU level to address the social security dimension that the current Directive deliberately left open.

Bibliography

1. ADAMS-PRASSL, Jeremias et al. Protecting platform workers in the European Union. European Labour Law Journal. 2025, vol. 16, no. 4, pp. 427–431. ISSN 2031-9525, 2399-5556. DOI: 10.1177/20319525251376935
2. BARANCOVÁ, Helena. Statusové otázky platformovej práce. Societas et Iurisprudentia. 2023, vol. 11, no. 3, pp. 34–55. ISSN 13395467. DOI: 10.31262/1339-5467/2023/11/3/34-55
3. BARANCOVÁ, Helena. § 1 [Predmet úpravy, vznik pracovnoprávnych vzťahov a definícia závislej práce]. In: BARANCOVÁ, Helena a kol. Zákonník práce. 3. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2022, s. 117, marg. č. 4.
4. COUNTOURIS, Nicola and Valerio DE STEFANO. 'Not the usual gig': The personal scope(s) of application of Directive 2024/2831 on improving working conditions in platform work. European Labour Law Journal. 2025, vol. 16, no. 4, pp. 432–451. ISSN 2031-9525, 2399-5556. DOI: 10.1177/20319525251375028

5. CRESPY, Amandine et al. The EU compromise machine and the politicisation of social policy: Lessons from the regulation of platform work. Journal of European Social Policy. 2026, vol. 36, no. 1, pp. 18–33. ISSN 0958-9287, 1461-7269. DOI: 10.1177/09589287251345912
6. DURRI, Ilda, Charalampos STYLOGIANNIS and Mathias WOUTERS. Chapter 5 The Platform Work Directive: a milestone or a nothingburger? In: Social policy in the European Union: state of play 2024 [online]. Brussel: ETUI, 2024, pp. 81–98 [accessed 04.01.2026]. Available at: https://www.etui.org/sites/default/files/2025-04/05_The%20Platform%20Work%20Directive%20a%20milestone%20or%20a%20nothingburger_Social_2025.pdf
7. EUROPEAN LABOUR AUTHORITY. Addressing platform workers' employment misclassification: legal frameworks, enforcement strategies and the new Platform Work Directive [online]. European Labour Authority, 2025. Available at: https://www.ela.europa.eu/sites/default/files/2025-06/UDW_Study_Misclassification_of_work_final_clean.pdf
8. HIESSL, Christina. The Classification of Platform Workers in Case Law: A Cross-European Comparative Analysis. Comparative Labor Law & Policy Journal. 2022, vol. 42, no. 2. DOI: 10.2139/ssrn.3982738
9. HIESSL, Christina. Multiparty relationships in platform work: Cross-European case law developments and points of departure for (supranational) regulation. European Labour Law Journal. 2023, vol. 14, no. 4, pp. 514–540. DOI: 10.1177/20319525231208637.
10. KULLMANN, Miriam. 'Platformisation' of work: An EU perspective on Introducing a legal presumption. European Labour Law Journal. 2022, vol. 13, no. 1, pp. 66–80. ISSN 2031-9525, 2399-5556. DOI: 10.1177/20319525211063112
11. NEVICKÁ, Denisa and Eva LADIVEROVÁ. IS THE RIGHT TO EQUAL PAY FOR EQUAL WORK OR WORK OF EQUAL VALUE DISTANT REALITY OR ONLY UTOPIA? The Lawyer Quarterly [online]. Praha: Akademie věd České republiky. Ústav státu a práva, 2022, vol. 12, no. 3, pp. 282–289 [accessed 04.06.2026]. ISSN 1805-840X. Available at: https://tlq.ilaw.cas.cz/index.php/tlq/article/view/519
12. TODOLÍ-SIGNES, Adrian. Notes on the Spanish Supreme Court Ruling That Considers Riders to Be Employees. SSRN Electronic Journal. 2020. ISSN 1556-5068. DOI: 10.2139/ssrn.3717599
13. TOMAN, Jozef. Fiktívne živnosti a závislá práca – pohľad zákonodarcu, inšpekcie a sudcu (II). In: epi.sk [online]. 10. 2024 [accessed 22.04.2026]. Available at: https://www.epi.sk/odborny-clanok/fiktivne-zivnosti-a-zavisla-praca-pohlad-zakonodarcu-inspekcie-a-sudcu-ii.htm

14. TOMŠEJ, Jakub. Aktuální otázky vymezení závislé práce. Právník [online]. Praha: Ústav státu a práva Akademie věd České republiky, 2025, vol. 164, no. 5, pp. 459–464 [accessed 04.01.2026]. Available at: https://kramerius.lib.cas.cz/view/uuid:a6b92e90-f6b1-46ec-ab08-59b4b57ea46e?article=uuid:b4d7bcc6-204f-4050-bed0-a1f7ddd05086
15. RUŇANIN, Marián and Igor SLOBODA. Medzi formálnymi požiadavkami a skutočnou vykonateľnosťou: analýza nedostatkov Nariadenia o digitálnych službách v slovenskom právnom prostredí. In: MIHÁLIKOVÁ, Monika and Veronika ŤAŽKÁ (eds.). Bratislavské právnické fórum 2025. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, [online]. 2025, pp. 274–290. [accessed 04.01.2026]. Available at: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/BPF/2025/BPF_2025_final__1_.pdf

Contact details

Juraj Plaza
juraj.plaza@flaw.uniba.sk
Department of Labour Law and Social Security Law, Faculty of Law
Comenius University Bratislava

DEAKTIVÁCIA ÚČTU V PLATFORMOVEJ PRÁCI AKO FORMA FAKTICKÉHO SKONČENIA PRACOVNÉHO POMERU

ACCOUNT DEACTIVATION IN PLATFORM WORK AS A FORM OF DE FACTO TERMINATION OF EMPLOYMENT

Monika Uhnáková[1]

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá deaktiváciou pracovníkov platformiem ako špecifickým zásahom do prístupu k práci a príjmu. Hoci digitálne platformy často prezentujú deaktiváciu ako technické obmedzenie služby alebo zmluvné opatrenie voči nezávislému dodávateľovi, jej praktické účinky môžu byť porovnateľné so skončením pracovného pomeru. Osobitnú pozornosť príspevok venuje automatizovanému rozhodovaniu, nedostatku transparentnosti, obmedzenej možnosti obrany a riziku diskriminačných účinkov algoritmických systémov. Na základe komparácie vybraných zahraničných prístupov a analýzy smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/2831 príspevok poukazuje na potrebu materiálneho posudzovania deaktivácie účtu bez ohľadu na formálne označenie zmluvného vzťahu. V slovenskom kontexte hodnotí pripravovanú právnu úpravu platformovej práce a zdôrazňuje význam jej praktickej vynútiteľnosti.

Kľúčové slová: platformová práca, deaktivácia účtu, algoritmické riadenie, digitálne platformy, Smernica (EÚ) 2024/2831

Abstract: The paper examines the deactivation of platform workers as a specific interference with access to work and income. Although digital platforms often present deactivation as a technical restriction of a service or as a contractual measure taken against an independent contractor, its practical effects may be comparable to the termination of employment. The paper pays particular attention to automated decision-making, lack of transparency, limited possibilities of defence, and the risk of discriminatory effects of algorithmic systems. Based on a comparison of selected foreign approaches and an analysis of Directive (EU) 2024/2831 of the European Parliament and of the Council, the paper highlights the need to assess account deactivation

[1] Katedra pracovného práva a práva sociálneho zabezpečenia, Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave

according to its material effects, irrespective of the formal designation of the contractual relationship. In the Slovak context, it evaluates the forthcoming legal regulation of platform work and emphasises the importance of its practical enforceability.

Key words: platform work, account deactivation, algorithmic management, digital platforms, Directive (EU) 2024/2831.

Úvod

Digitálne platformy sú vo svete čoraz dominantnejším zdrojom práce pre státisíce osôb v sektoroch taxislužieb, donášky jedla či online freelancingu a ďalších, pričom ich význam na pracovnom trhu ďalej narastá. Pracovníci[2] pritom často nevstupujú do klasického pracovnoprávneho vzťahu, ale poskytujú služby ako samostatne zárobkovo činné osoby alebo na základe iných zmluvných foriem. Napriek formálnej zmluvnej nezávislosti však v mnohých prípadoch vykazujú znaky ekonomickej závislosti a podliehajú pravidlám, monitoringu a hodnoteniu zo strany platformy, ktorá týmto spôsobom vykonáva prvky riadenia práce vo vzťahu k pracovníkom.

Jedným z najvýraznejších prejavov tejto asymetrie je deaktivácia účtu. Ide o jednostranné zablokovanie prístupu pracovníka k digitálnej infraštruktúre platformy, ktoré mu fakticky znemožní prijímať zákazky a vykonávať činnosť, a tým ovplyvňuje jeho príjem a ekonomickú situáciu. Riziko svojvôle zo strany platformy je pritom zosilnené tým, že rozhodovanie o deaktivácii účtu môže byť založené na automatizovaných modeloch, hodnoteniach a profilovaní, ktoré sú pre pracovníka netransparentné a prakticky ťažko napadnuteľné.

Tento príspevok sa zameriava najmä na vodičov a kuriérov, keďže v kontexte Slovenskej republike (ale i celosvetovo) ide o najrozšírenejší druh práce vykonávanej prostredníctvom platforiem. Závery príspevku však majú význam aj pre iné formy platformovej práce, pri ktorých platforma prostredníctvom digitálnej infraštruktúry vie obmedziť prístup pracovníka k pracovným príležitostiam.

Cieľom príspevku je posúdiť, či deaktivácia účtu pracovníka digitálnej platformy predstavuje z hľadiska svojich účinkov zásah porovnateľný so skončením pracovného pomeru a aké minimálne procesné garancie by mali byť s takýmto zásahom spojené

[2] V texte sa pre lepšiu čitateľnosť používa pojem pracovník na označenie všetkých osôb pracujúcich pre digitálne platformy. Osoby, ktoré spadajú pod definíciu pracovník platformy podľa článku 2 ods. 1 bod d) Smernice (t.j. osoba „pracujúcu pre platformy, ktorá má pracovnú zmluvu alebo je v pracovnoprávnom vzťahu, alebo sa považuje za osobu, ktorá má takú pracovnú zmluvu alebo je v takom pracovnoprávnom vzťahu, ako sa vymedzuje v práve, kolektívnych zmluvách alebo zaužívanej praxi platných v členských štátoch, s prihliadnutím na judikatúru Súdneho dvora") sú v texte označené ako platformoví zamestnanci v súlade s návrhom zákona o práci prostredníctvom digitálnej pracovnej platformy a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Legislatívny proces LP/2026/95).

bez ohľadu na formálny zmluvný status pracovníka. Príspevok analyzuje relevantnú právnu úpravu a porovnáva vybrané zahraničné prístupy.

Deaktivácia účtu

Na účely tohto príspevku deaktiváciou účtu rozumieme jednostranný úkon platformy, ktorým pracovníkovi zablokuje prístup do systému, a tým mu znemožní ďalej vykonávať dohodnutú činnosť.[3] Pracovník prichádza o možnosť pracovať a zarábať, často okamžite a bez prechodného obdobia. Z hľadiska účinkov je deaktivácia účtu často porovnateľná so skončením pracovného pomeru, avšak spravidla bez záruk typických pre pracovné právo.

Platformy však argumentujú, že ich pracovníci nie sú zamestnanci, ale nezávislí dodávatelia alebo dokonca subdodávatelia[4] a deaktiváciu prezentujú ako technický úkon, prípadne ukončenie služby, a nie ako prepustenie. Vzniká tak regulačné vákuum – pracovné právo sa formálne neuplatní, kým zmluvné podmienky zvyčajne neposkytujú dostatočnú ochranu pred svojvôľou silnejšej strany. Pracovnoprávny rozmer platformovej práce však nevyplýva iba z otázky, či je konkrétny pracovník formálne zamestnancom. Vyplýva najmä z materiálnych znakov organizácie práce. Platforma často určuje pravidlá prístupu k zákazkám, nastavuje cenové alebo výkonnostné parametre, monitoruje správanie pracovníka, vyhodnocuje jeho výkon a môže ho sankcionovať obmedzením prístupu k práci. Práve tieto prvky riadenia a kontroly približujú platformovú prácu k tradičným pracovnoprávnym vzťahom a odôvodňujú potrebu skúmať deaktiváciu účtu pracovníka aj optikou ochranného účelu pracovného práva.

V praxi sa však objavujú aj situácie, kedy platforma formálne nezblokuje účet pracovníka, ale obmedzí jeho pracovné príležitosti. Účet vodiča alebo kuriéra ostáva aktívny a môže sa prihlásiť do aplikácie, ale algoritmus mu prestane prideľovať zákazky alebo ich ponúka len minimálne. Takýto postup sa označuje ako s*hadow banning* alebo *ghosting* pracovníkov. Pracovník sa na rozdiel od deaktivácie dostáva do ešte zložitejšieho postavenia, keďže chýba konkrétny úkon, voči ktorému by mohol namietať. Platformy totiž argumentujú, že ich pracovníci sú nezávislí dodávatelia, ktorým negarantujú žiadny objem práce.[5]

---

[3] Porovnaj definíciu slova deaktivovať - „zamedzovať, zamedziť al. zabraňovať, zabrániť nejakej činnosti, úkonu; rušiť, zrušiť aktívny stav niečoho." Slovník súčasného slovenského jazyka [online]. [cit. 2026-05-20]. Dostupné na [https://slovnik.juls.savba.sk/?w=deaktivova%C5%A5&s=exact&k=Df4c&cs=&d=kssj4&d=psp&d=ogs&d=sssj&d=orter&d=scs&d=sss&d=peciar&d=ssn&d=hssj&d=bernolak&d=noundb&d=orient&d=locutio&d=obce&d=priezviska&d=un&d=onom&d=pskfr&d=pskcs&d=psken#]

[4] Porov. bod 24 preambuly a článok 3 Smernice.

[5] EUROPEAN DATA PROTECTION BOARD. *RIDERS: ITALIAN SA SAYS NO TO ALGORITHMS CAUSING DISCRIMINATION A platform in the Glovo group fined EUR 2.6 million,* 2021 [online]. [cit.

Typy deaktivácií

Deaktivácia môže byť z hľadiska rozsahu úplná (zákaz výkonu práce), alebo čiastočná (obmedzenie niektorých funkcionalít) a z hľadiska definitívnosti trvalá alebo dočasná (ako sankčné opatrenie).[6]

Z hľadiska účelu možno rozlíšiť dve základné skupiny deaktivácií. Deaktivácia ako forma sankcie má disciplinárny charakter. Predstavuje reakciu platformy na správanie alebo výkon pracovníka, ktoré platforma kvalifikuje ako porušenie pravidiel, neuspokojivé plnenie alebo iné neželané správanie (napr. podozrenie z podvodu, odmietnutie jazdy, opakované sťažnosti zákazníkov, pokles ratingu pod stanovenú hranicu, anomálie v trasách či v časoch plnenia úloh).[7] [8] Administratívna, resp. bezpečnostná deaktivácia je naopak typicky odôvodňovaná nesplnením alebo nepreukázaním formálnych alebo technických predpokladov výkonu činnosti (napr. exspirácia dokladov, neúspešné overenie identity pracovníka, nedodanie požadovaných dokumentov, zlyhanie bezpečnostnej verifikácie, prípadne neaktivita pracovníka v jeho účte). Deklarovaným cieľom tohto postupu je ochrana bezpečnosti a integrity platformy, čo sú legitímne dôvody. Problémom však je, ak platforma nezvolí primeraný postup, neposkytne pracovníkovi včasné upozornenie alebo neumožní jednoduchú nápravu nedostatku.[9]

Osobitným bezpečnostným dôvodom je dôvodné podozrenie zo závažného ohrozenia života, zdravia, dôstojnosti alebo bezpečnosti zákazníkov (napr. sťažnosti zákazníkov na sexuálne obťažovanie, fyzické napadnutie, vyhrážanie, jazda pod vplyvom návykovej látky alebo závažné porušenie bezpečnostných pravidiel).

2026-04-1]. Dostupné na *[*https://www.edpb.europa.eu/news/national-news/2021/riders-italian-sa-says-no-algorithms-causing-discrimination-platform-glovo_en#:~:text=reducing%20delivery%20assignments%20to%20certain,assigned%20order%20within%2030%20seconds]

[6] DUGGAN J., Mc DONNELL A., SHERMAN U., CARBERY R. Algorithmic management and app-work in the gig economy: A research agenda for employment relations and HRM. In: *Human Resource Management Journal.* 2019. [online]. [cit. 2026-04-1]. Dostupné na [DOI: 10.1111/1748-8583.12258.]

[7] HUMAN RIGHTS WATCH. The Gig Trap Algorithmic, Wage and Labor Exploitation in Platform Work in the US [online], 2025. ISBN: 979-8-88708-224-0 [online]. [cit. 2026-04-1]. Dostupné na [https://www.hrw.org/report/2025/05/12/the-gig-trap/algorithmic-wage-and-labor-exploitation-in-platform-work-in-the-us#:~:text=The%20business%20model%20of%20major,safe%20and%20healthy%20working%20conditions]

[8] ILO. *Realizing decent work in the platform economy*. Geneva: International Labour Organization, 2024, s.68, 70-71 ISBN 978-92-2-039811-1 [online]. [cit. 2026-04-1]. Dostupné na [https://www.ilo.org/sites/default/files/2024-07/ILC113-V%281%29-%5BWORKQ-231121-002%5D-Web-EN.pdf]

[9] Porov. Bod. 13.3 Všeobecné Zmluvné Podmienky Pre Vodičov (účinné do 31.12.2025) [online]. [cit. 2026-04-1]. Dostupné na [https://bolt.eu/sk-sk/legal/tnc-driver-old/?category=rides]

V prípade týchto podozrení možno považovať záujem platformy konať rýchlo za legitímny. Takýto zásah by však mal mať predbežnú povahu, mal by byť časovo obmedzený, založený na konkrétnom podozrení a následne podrobený individuálnemu preskúmaniu. Inak sa aj bezpečnostná deaktivácia môže stať nástrojom obchádzania procesných garancií.

Transparentnosť a spoľahlivosť rozhodovacieho procesu

Ďalším problémom pri deaktivácii účtov je zdroj pokynu na deaktiváciu. K deaktivácii totiž môže prísť na základe rozhodnutia automatizovaného systému alebo o nej rozhodne človek. V praxi však deaktivácie často vznikajú ako výstup automatizovaných modelov a ľudská zložka, ktorá potvrdí rozhodnutie algoritmu má len formálnu povahu.[10] Platformy tak môžu argumentovať, že deaktiváciu potvrdil ich zamestnanec. Ak však tento zamestnanec fakticky len preberá výsledok algoritmu bez reálneho preverenia skutkových okolností a komunikácie s dotknutým pracovníkom nejde o skutočný ľudský dohľad, ale o *pro forma* potvrdenie automatizovaného rozhodnutia.

Z pohľadu pracovníkov je zároveň otázne, či pravidlá, z ktorých algoritmus pri rozhodovaní o deaktivácii vychádza sú dostatočne určité, predvídateľné a dostupné pracovníkovi. Platformy síce na svojich webových stránkach alebo v obchodných podmienkach uvádzajú všeobecné dôvody deaktivácie ako napr. bezpečnosť, porušenie zásad, podvod, kvalita služby, avšak takéto formulácie nie sú dostatočne určité a poskytujú platforme rozsiahlu diskrečnú moc.[11] Zároveň rámce pre rozhodnutie, napr. konkrétne ratingové hodnoty, váhy jednotlivých posudzovaných metrík, resp. aké správanie bude vyhodnotené ako rizikové, sú spravidla interne nastavené platformou a pre pracovníka zostávajú netransparentné. Je teda otázne, či možno takéto systémy označiť ako predvídateľné. Pracovník síce vie, že existujú pravidlá, ale nevie, aké konkrétne parametre sú rozhodujúce, ako sa vyhodnocujú a či má reálnu možnosť ovplyvniť ich výstup.[12]

---

[10] ILO. *Realizing decent work in the platform economy*. Geneva: International Labour Organization, 2024, s. 70-71 ISBN 978-92-2-039811-1 [online]. [cit. 2026-04-1]. Dostupné na [https://www.ilo.org/sites/default/files/2024-07/ILC113-V%281%29-%5BWORKQ-231121-002%5D-Web-EN.pdf]

FREDMAN S., DU TOIT D. , BERTOLINI A., VALENTE J., GRAHAM M. Fair Work for Platform Workers: Lessons from the EU Directive and Beyond Open Access. In: *Industrial Law Journal,* Volume 54, Issue 3, 2025, p. 449, [https://doi.org/10.1093/indlaw/dwaf018]

[11] Porov. Bod. 13.3 Všeobecné Zmluvné Podmienky Pre Vodičov (účinné do 31.12.2025) [online]. [cit. 2026-04-1]. Dostupné na [https://bolt.eu/sk-sk/legal/tnc-driver-old/?category=rides]

[12] ILO. *Realizing decent work in the platform economy*. Geneva: International Labour Organization, 2024, s.68, 70-71 ISBN 978-92-2-039811-1 [online]. [cit. 2026-04-1]. Dostupné na [https://www.ilo.org/sites/default/files/2024-07/ILC113-V%281%29-%5BWORKQ-231121-002%5D-Web-EN.pdf]

Nedostatok informácií pracovníkom prakticky znemožňuje zmysluplné uplatnenie obrany. Ak platforma pri deaktivácii poskytne len všeobecnú formuláciu dôvodu ako napr. porušenie pravidiel, bezpečnostné dôvody, podozrenie z podvodu alebo nedosiahnutie požadovaných štandardov, a neuvedie konkrétny skutkový základ, pracovník nie je schopný identifikovať, čo presne sa mu kladie za vinu, v akom čase a na základe akých údajov. Navyše v niektorých prípadoch pracovníci ani nevedia prediskutovať dôvody a okolnosti deaktivácie so zástupcom platformy. V takom nastavení nemožno hovoriť o reálnom využití práva vyjadriť sa k veci, pretože dotknutá osoba fakticky nevie, ku ktorým tvrdeniam má zaujať stanovisko, ktoré okolnosti má vysvetľovať a aké dôkazy má predložiť. Ak platforma pracovníkovi neposkytne potrebné informácie, odvolanie sa redukuje na všeobecnú žiadosť o prehodnotenie rozhodnutia, ktorá ale nemôže byť vecne odôvodnená. Dochádza tak k asymetrii dôkaznej situácie. Z odvolania sa stáva proces, v ktorom slabšia strana nesie dôkazné bremeno, hoci nemusí dostatočne poznať skutkové okolnosti, voči ktorým sa má brániť. V dôsledku toho sa odvolanie často zmení na formálnu procedúru.

V praxi býva opakovane namietaná aj samotná spoľahlivosť algoritmických systémov pri vyhodnocovaní splnenia podmienok výkonu práce a pri identifikácii porušenia pravidiel zo strany pracovníka. Hoci platformy neraz argumentujú objektivitou a nezaťaženosťou softvéru v porovnaní s ľudským rozhodovaním, v realite sa ukazuje, že algoritmus môže generovať chybné alebo systematicky skreslené rozhodnutia.. Dôsledok pritom nesie pracovník, ktorý stratí príjem a fakticky nemá možnosť zvrátiť deaktiváciu, ak platforma nekomunikuje konkrétne dôvody a skutočnosti, na základe ktorých k deaktivácii došlo. Osobitnú pozornosť si v tomto kontexte vyžaduje riziko diskriminácie, ktoré sa pri deaktiváciách prejavuje najmenej v dvoch rovinách. Po prvé, pri biometrickej verifikácii tváre pracovníka existujú opakovane uvádzané poznatky o rozdielnej chybovosti rozpoznávania tváre v závislosti od farby pleti a pohlavia. Výrazne vyššia miera zlyhania je pri ľuďoch s tmavšou pleťou, čo sa môže priamo premietať do neoprávnených deaktivácií účtu. Po druhé, hodnotenia a sťažnosti zákazníkov sú citlivé na predsudky a môžu byť prejavom rasových stereotypov. [13] [14]

[13] HUMAN RIGHTS WATCH. *The Gig Trap Algorithmic, Wage and Labor Exploitation in Platform Work in the US*, 2025. ISBN: 979-8-88708-224-0 [online]. [cit. 2026-04-1]. Dostupné na [https://www.hrw.org/report/2025/05/12/the-gig-trap/algorithmic-wage-and-labor-exploitation-in-platform-work-in-the-us].

[14] TENG F., BOTELHO T., SUDHIR K. Can customer ratings be discrimination amplifiers? Evidence from a gig economy platform. In Yale School of Management Working Paper. 2023 [online]. [cit. 2026-04-1]. Dostupné na [https://insights.som.yale.edu/sites/default/files/2026-01/TengBotelhoSudhir2025CustomerDiscrimAmpDRAFT.pdf].

Prístup k deaktiváciám v zahraničí

Vzhľadom na narastajúci počet osôb zapojených do platformovej ekonomiky rastie aj potreba zadefinovať postavenie týchto osôb a s tým súvisiacej právnej ochrany. V doterajšom vývoji môžeme pozorovať dva spôsoby, ako sa jednotlivé štáty, resp. ich vnútroštátne súdy postavili k problematike deaktivácií. Prvým, ktorý je typický pre európske krajiny aj s ohľadom na tradične silné postavenie pracovného práva, je kvalifikovanie vzťahu pracovníkov na pracovnoprávny, čím sa na nich môže aplikovať príslušná právna úprava skončenia pracovného pomeru. Vo viacerých súdnych rozhodnutiach došlo k priznaniu zamestnaneckého statusu práve na základe žalôb podaných potom, čo bol pracovníkovi deaktivovaný jeho účet na platforme. Druhým prístupom je prijatie osobitnej úpravy týkajúcej sa pracovníkov, ktorá im síce nepriznáva postavenie zamestnanca, ale priznáva im v súvislosti s deaktiváciou účtu určité práva a garancie.

Príkladom prvého prístupu je rozhodnutie francúzskeho Najvyššieho súdu v kauze Uber z roku 2020. Najvyšší súd v tomto prípade rozhodol, že formálne označenie vodiča za nezávislého dodávateľa nie je rozhodujúce, ak platforma v skutočnosti vykonáva typické prvky riadenia práce (prideľovanie pokynov, kontrolu, sankcionovanie). K žalobe o priznanie statusu zamestnanca a nárokov v súvislosti so skončením pracovného pomeru došlo po tom, čo bol vodičovi deaktivovaný jeho účet.[15]

V Španielsku rozhodnutie súdu týkajúce sa deaktivácie účtu pracovníka viedlo k prijatiu osobitnej právnej úpravy. Najvyšší súd v kauze Glovo z roku 2020 rozhodol, že kuriér pracujúci pre donáškovú službu Glovo mal postavenie zamestnanca. Priznania tohto postavenia sa kuriér dožadoval práve po tom, čo mu Glovo deaktivovalo prístup k jeho účtu.[16] Po tomto rozsudku bol prijatý tzv. „*Ley Rider*" - zákon, ktorý explicitne stanovil, že osoby vykonávajúce platené doručovateľské služby prostredníctvom digitálnych platforiem sú zamestnancami, ak platformová spoločnosť vykonáva svoje riadiace a kontrolné právomoci prostredníctvom algoritmického riadenia služby alebo pracovných podmienok. Zároveň zaviedol povinnosť platforiem informovať zástupcov zamestnancov o algoritmoch, ktoré ovplyvňujú pracovné podmienky.[17] Táto úprava viedla aj k zmene prístupu platforiem

[15]Tlačová správa Najvyššieho súdu. [online]. [cit. 2026-04-1]. [https://www.courdecassation.fr/toutes-les-actualites/2020/03/04/reclassification-contractual-relationship-between-uber-and-driver].

[16] Todolí-Signes, Adrian, Notes on the Spanish Supreme Court Ruling That Considers Riders to Be Employees (October 23, 2020). [online]. [cit. 2026-04-1]. Dostupné na [http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3717599]

[17] Zákon č. 12/2021 z 28. septembra, ktorým sa mení konsolidované znenie Zákona o štatúte pracovníkov, schválené Kráľovským legislatívnym dekrétom č. 2/2015 z 23. októbra, s cieľom zaručiť pracovné práva osôb vykonávajúcich rozvoz v rámci digitálnych platforiem. [online]. [cit. 2026-04-1].

k pracovníkom. Spoločnosť Uber Eats začiatkom roka 2026 oznámila, že prestane spolupracovať s nezávislými kuriérmi a bude spolupracovať už len s vodičmi, ktorí budú zamestnancami niektorej z jej partnerských spoločností.[18]

Druhý prístup k ochrane pracovníkov platforiem je typický skôr pre krajiny s angloamerickým právnym systémom. V Spojených štátoch amerických na federálnej úrovni absentuje právna úprava tejto oblasti a legislatíva sa preto rozvíja najmä na úrovni jednotlivých štátov a miest. Od roku 2025 platí v meste Seattle tzv. *App-Based Worker Deactivation Rights Ordinance*, ktorá zavádza nové povinnosti pre digitálne platformy v súvislosti s deaktiváciou účtov pracovníkov. Platformy musia mať jasné a zrozumiteľné pravidlá deaktivácie, ktoré budú pracovníkom prístupné. Zakazuje sa deaktivácia z dôvodu nedostupnosti pracovníka, nízkeho počtu odpracovaných hodín, nedosiahnutia určitej hodnoty pri hodnotení pracovníka či z dôvodu uplatňovania si práv pracovníkom. Deaktivácii musí predchádzať vyšetrovanie, a samotné rozhodnutie o deaktivácii musí byť vopred oznámené a odôvodnené. Pracovníci majú možnosť požadovať platformu o preskúmanie rozhodnutia, pričom od roku 2027 získava právomoc preskúmať oprávnenosť deaktivácie aj nezávislý Úrad pracovných štandardov (*Office of Labour Standards).*[19]

Austrália vytvorila popri zamestnancoch a podnikateľoch novú kategóriu pracovníkov, tzv. pracovník podobný zamestnancovi (*employee-like worker*), a prijala pre túto kategóriu osobitnú úpravu, ktorá im garantuje zvýšenú ochranu v porovnaní s klasickými podnikateľmi. Jednou z oblastí tejto úpravy je aj deaktivácia účtu upravená v tzv. *Fair Work (Digital Labour Platform Deactivation Code) Instrument 2024*, ktorý stanovuje platformám povinnosti pred a po deaktivácii (odôvodnené písomné upozornenie, účasť človeka na rozhodnutí o deaktivácii, príklady oprávnených dôvodov deaktivácie). Pracovníci sa môžu so žiadosťou o preskúmanie obrátiť na Komisiu pre spravodlivé pracovné podmienky (*Fair Work Commission*), ktorá môže platforme nariadiť reaktiváciu účtu a vyplatenie ušlého zisku spôsobeného deaktiváciou.[20]

Dostupné na [https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2021-15767#:~:text=,0%20de%20las%20condiciones%20de]

[18]Uber Eats oznamuje, že prestane spolupracovať s nezávislými dodávateľmi, aby zabezpečil súlad so zákonom o vodičoch [online]. [cit. 2026-04-1]. Dostupné na [https://www.rtve.es/noticias/20260115/uber-eats-dejara-trabajar-autonomos-cumplimiento-ley-rider/16896286.shtml]

[19]Nariadenie o právach pracovníkov aplikácií pri deaktivácii (*App-Based Worker Deactivation Rights Ordinance)* [online]. [cit. 2026-04-1]. Dostupné na [https://www.seattle.gov/laborstandards/ordinances/app-based-worker-ordinances/app-based-worker-deactivation-rights-ordinance]

[20] Nespravodlivá deaktivácia pre pracovníkov podobných zamestnancom [online]. [cit. 2026-04-1]. Dostupné na [https://www.fwc.gov.au/job-loss-or-dismissal/unfair-deactivation-or-termination-regulated-workers/unfair-deactivation]

Kanadská provincia Ontário, zaviedla od roku 2025 minimálne práva pre osoby vykonávajúce prácu prostredníctvom digitálnych platforiem. *Digital Platform Workers´ Rights Act* zakotvuje, že platforma nesmie obmedziť prístup pracovníka k digitálnej platforme, pokiaľ mu neposkytne písomné vysvetlenie dôvodov obmedzenia, a v prípade ak má obmedzenie trvať 24 hodín alebo dlhšie platforma mu musí poskytnúť písomné upozornenie minimálne dva týždne vopred.[21]

Smernica o zlepšení pracovných podmienok v oblasti práce pre platformy

Komparatívne príklady ukazujú, že právne poriadky a súdy reagujú na zásahy platforiem k prístupu k práci pracovníkov statusovo (prekvalifikáciou vzťahu na pracovnoprávny a následnou aplikáciou režimu skončenia pracovného pomeru), alebo procesne (zavedením minimálnych garancií). Prístup Európskej únie tieto dva prístupy čiastočne spája a pretavil sa do znenia Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/2831 o zlepšení pracovných podmienok v oblasti práce pre platformy (ďalej len „Smernica"), ktorá má byť členskými štátmi transponovaná do 2. decembra 2026. Smernica totiž zavádza vyvrátiteľnú právnu domnienku pracovnoprávneho vzťahu založenú na prítomnosti znakov kontroly a riadenia a vytvára tým rámec na podporu správnej kvalifikácie statusu pracovníka. Zároveň však zavádza aj samostatný rámec digitálnych práv pre osoby vykonávajúce platformovú prácu. Ide o kategóriu zadefinovanú pre účely Smernice, ktorá je viazaná na výkon práce pre digitálne platformy a zahŕňa každého jednotlivca pracujúceho pre platformy bez ohľadu na zmluvný vzťah a jeho povahu či označenie. Smernica teda ochranu neviaže výlučne na osoby, u ktorých sa preukáže zamestnanecký status.

Smernica rieši aj problematiku deaktivácie účtov. Nevníma ich ako neutrálne technické obmedzenie služby, ale ako rozhodnutie, ktoré významne ovplyvňuje osoby pracujúce pre platformy.[22] Poskytovanú ochranu pritom neobmedzuje iba na zrušenie účtu, ale zahŕňa pod ňu aj pozastavenie účtu alebo jeho obmedzenie. Obmedzenie chápe materiálne ako *„akékoľvek obmedzenie tejto osoby vykonávať prácu pre platformy prostredníctvom účtu vrátane obmedzenia prístupu k účtu alebo k pracovným úlohám."*[23] Tento prístup je významný práve z pohľadu praktík typu *shadow banningu*, resp. *ghostingu*.

Smernica zavádza aj nové povinnosti pre platformy v súvislosti s požiadavkou transparentnosti pri používaní automatizovaných rozhodovacích systémov. Platformy budú povinné informovať osoby pracujúce pre platformy o používaní

[21] Práva a ochrana pracovníkov digitálnych platforiem [online]. [cit. 2026-04-1]. Dostupné na [https://www.ontario.ca/page/rights-and-protections-digital-platform-workers].

[22] Porov. článok 2 ods. 1 písm. i) Smernice.

[23] Porov. bod 46 preambuly Smernice.

automatizovaných monitorovacích systémov alebo automatizovaných rozhodovacích systémov, konkrétne v prípade obmedzenia, pozastavenia alebo zrušenia účtu osoby pracujúcej pre platformy o dôvodoch tohto rozhodnutia. Takáto informácia musí byť písomná a v transparentnej, zrozumiteľnej a ľahko prístupnej forme a použitý jazyk má byť jasný a jednoduchý.[24] Tým sa vytvára právny základ pre identifikovanie rozhodnutí, ktoré platforma síce navonok komunikuje ako neutrálne zmluvné opatrenie, no v skutočnosti ide o výsledok algoritmu.

Na problém *pro forma* ľudského potvrdzovania algoritmických rozhodnutí reaguje Smernica tým, že vyžaduje skutočný ľudský dohľad. Rozhodnutia o deaktivácii účtu bude môcť prijať už iba človek.[25] Problematiku „nemožnosti" domôcť sa priameho kontaktu s fyzickou osobou pri snahe o objasnenie dôvodov a okolností deaktivácie rieši Smernica povinnosťou pre platformy, ktoré musia určiť kontaktnú osobu. Tieto osoby musia mať spôsobilosť, odbornú prípravu a právomoc potrebnú na výkon tejto funkcie.[26]

Rozhodnutie o deaktivácii bude navyše možné napadnúť žiadosťou o preskúmanie. Platforma bude povinná poskytnúť primerane odôvodnenú písomnú odpoveď, a to bez zbytočného odkladu, najneskôr do dvoch týždňov od prijatia žiadosti. V prípade, že sa zistí porušenie práv osoby pracujúcej pre platformu, platforma bezodkladne vykoná nápravu tohto rozhodnutia. Ak náprava nie je možná, platforma ponúkne primeranú náhradu za vzniknutú škodu.[27]

Slovenský právny kontext (*de lege lata*)

V slovenskom právnom poriadku zatiaľ nebola prijatá právna úprava, ktorá by definovala platformovú prácu, práva osôb, ktoré ju vykonávajú či regulovala algoritmické riadenie. Toto právne vákuum doteraz nebolo nijako preklenuté ani rozhodnutiami súdov. V súčasnosti[28] sa však vzhľadom na povinnosť transponovať Smernicu pripravuje nový zákon o práci prostredníctvom digitálnej pracovnej platformy (ďalej len „Návrh zákona"),[29] ktorého prijatie sa očakáva v priebehu roku 2026.

Podľa platnej právnej úpravy by v prípade pracovníka, ktorý by sa kvalifikoval ako platformový zamestnanec, mala byť deaktivácia účtu vzhľadom na svoju podstatu

[24] Porov. článok 9 ods. 1 a 2 Smernice.
[25] Porov. článok 10 ods. 5 Smernice.
[26] Porov. článok 11 ods. 1 Smernice.

[27] Porov. článok 11 ods. 1 a 2 Smernice.
[28] Stav k 1.4.2026.
[29] Zverejnený v medzirezortnom pripomienkovom konaní ako materiál LP/2026/95 [https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2026/95/sprievodne-dokumenty?stadiumUuid=f6549e57-40b6-4bod-a0e3-99f68a333107].

realizovaná v rámci výpovede alebo okamžitého skončenia pracovného pomeru.[30][31] Zákonník práce[32] vychádza z konceptu závislej práce a poskytuje zamestnancovi rozsiahle hmotnoprávne aj procesné garancie pri skončení pracovného pomeru. Skončenie pracovného pomeru zo strany zamestnávateľa je viazané na splnenie zákonom stanovených podmienok, najmä existenciu dôvodu, formu, procesné požiadavky, výpovednú dobu, možnosť preskúmania platnosti skončenia pracovného pomeru súdom a nápravné opatrenia, prípadne finančnú kompenzáciu.

Platformová práca je ale v praxi často realizovaná prostredníctvom zmlúv, ktoré formálne stoja mimo rámca pracovného práva, a preto k uplatneniu Zákonníka práce spravidla nedôjde. Slovenské pracovné právo síce pozná koncept zastretého pracovného pomeru a povinnosť posudzovať právny vzťah podľa jeho skutočného obsahu, avšak v kontexte digitálnych platforiem je presadzovanie takejto kvalifikácie prakticky náročné. Algoritmické riadenie, fragmentácia pracovných úloh a absencia tradičných znakov pracovného pomeru sťažujú dokazovanie závislej práce.

Pripravovaný Návrh zákona však väčšine ustanovení neponúka prístupy a riešenia, ktoré by šli nad rámec znenia Smernice. Nejde preto o právnu úpravu, ktorá by sa usilovala samostatne a koncepčne reagovať na špecifiká platformovej práce v slovenskom prostredí, ale skôr o jednoduché preklopenie únijnej právnej úpravy do vnútroštátneho práva. Takýto prístup síce znižuje riziko nesúladu so Smernicou, zároveň však nevyužíva príležitosť napr. vytvoriť konkrétnejšiu úpravu podmienok deaktivácie účtov.

Pozitívne možno hodnotiť, že Návrh zákona v niektorých ustanoveniach nepreberá len normatívny text Smernice, ale premieta do svojho znenia aj obsah jej preambuly, čo môže napomôcť lepšej interpretácii jednotlivých ustanovení. Tak je to napríklad pri vymedzení obmedzenia platformového účtu, ktoré zahŕňa aj praktiky *shadow banningu*[33] alebo pri vymedzení podriadenosti a nadriadenosti.[34]

Za určitý posun nad rámec minimálnej transpozície možno považovať rozšírenie informačných práv zo zástupcov zamestnancov aj na zástupcov tých pracovníkov platforiem, ktorí nemajú postavenie zamestnanca.[35]

Návrh zákona teda nemožno považovať za osobitne ambicióznu či inovatívnu reguláciu platformovej práce. S výnimkou čiastkového rozšírenia niektorých garancií

[30] Pracovnoprávny vzťah by mohol byť realizovaný aj v režime dohody o pracovnej činnosti, ktorá však v porovnaní s pracovným pomerom poskytuje len obmedzený rozsah ochrany.

[31] Možno uvažovať o výnimke v prípade zablokovania účttu z administratívnych alebo bezpečnostných dôvodov, ktoré by však bolo potrebné presne vymedziť.

[32] Zákon č. 311/2001 Z.z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov.

[33] Porov. § 2 ods. 1 písm. j) Návrhu zákona a bod 46 preambuly Smernice.

[34] Porov. § 3 ods. 3 Návrhu zákona a bod 30 preambuly Smernice.

[35] Porov. Napr. § 8 Návrhu zákona a článku 9 Smernice.

na širší okruh pracovníkov ide vo svojej podstate predovšetkým o transpozíciu Smernice bez výraznejšej snahy zákonodarcu formulovať vlastné konkrétnejšie opatrenia, osobitné vnútroštátne mechanizmy alebo odvážnejšie regulačné prístupy. V tomto smere slovenský Návrh zákona pôsobí skôr zdržanlivo, a to najmä v porovnaní so zahraničnými právnymi úpravami, v ktorých možno sledovať aktívnejšiu snahu reagovať na praktické problémy platformovej práce.
Osobitne dôležitou preto zostáva otázka praktickej vymožiteľnosti navrhovanej úpravy, vrátane mechanizmov dohľadu a sankcionovania. Práve v tejto rovine sa ukáže, či slovenská právna úprava zostane len formálnym transpozičným aktom, alebo či bude schopná reálne ovplyvniť postavenie pracovníkov platforiem.

Záver

Deaktiváciu účtu v prostredí platformovej práce nemožno hodnotiť len ako neutrálne zmluvné ukončenie služby alebo technické obmedzenie prístupu do aplikácie. Je potrebné ju posudzovať materiálne podľa jej účinkov. Ak deaktivácia (vrátane pozastavenia alebo faktického obmedzenia prístupu k pracovným úlohám) vedie k okamžitej alebo dlhodobej strate prístupu k práci a príjmu, funkčne sa približuje ku skončeniu pracovného pomeru, a to aj v situáciách, keď platforma formálne deklaruje, že ide o vzťah s nezávislým dodávateľom. Z pohľadu ochranného účelu pracovného práva preto deaktivácia predstavuje právne relevantný zásah do výkonu práce, ktorý má byť podrobený preskúmateľným pravidlám a účinným garanciám proti svojvôli.
Pokiaľ je konkrétny vzťah možné kvalifikovať ako pracovnoprávny, deaktivácia účtu by mala byť posudzovaná ako forma skončenia pracovného pomeru, a teda podliehať režimu pracovnoprávnych záruk. V ostatných prípadoch, keď status zamestnanca nie je preukázaný alebo je sporný, by mal právny poriadok minimálne zabezpečiť procesnú ochranu, ktorá zabráni tomu, aby sa platformy vyhli zodpovednosti len prostredníctvom zmluvnej kvalifikácie vzťahu a umožní vyrovnanie nerovného postavenia strán. Zároveň však nemožno prehliadať legitímny záujem platformy na okamžitom zásahu v prípadoch vážneho bezpečnostného rizika alebo dôvodného podozrenia zo závažného porušenia pravidiel. Rozhodujúcou otázkou preto nie je, či platforma má mať možnosť deaktivácie účtu, ale za akých podmienok, s akým odôvodnením, na aký čas a s akou možnosťou následného preskúmania.
Za minimálne štandardy pri deaktivácii účtu treba považovať najmä vopred dostupné, zrozumiteľné a dostatočne určité pravidlá deaktivácie, povinnosť oznámiť pracovníkovi konkrétne dôvody a skutkový základ rozhodnutia v rozsahu potrebnom na uplatnenie obrany, možnosť vyjadriť sa a predložiť vysvetlenia, ľudský dohľad nad rozhodnutím, mechanizmus preskúmania s lehotami, povinnosť reaktivácie pri

zistení pochybenia a primeranú kompenzáciu v prípadoch, keď nezákonná alebo neoprávnená deaktivácia spôsobila pracovníkovi stratu príjmu.
Smernica predstavuje kvalitatívny posun v regulácii platformovej práce, pretože spája statusový prístup (vyvrátiteľná domnienka pracovnoprávneho vzťahu pri znakoch kontroly a riadenia) s rámcom digitálnych práv priznaných všetkým osobám vykonávajúcim platformovú prácu bez ohľadu na formálne zmluvné označenie. V oblasti deaktivácií je kľúčové, že Smernica chápe obmedzenie účtu materiálne. Zároveň posilňuje požiadavky transparentnosti, predvídateľnosti, ľudského rozhodovania pri zásahoch s významným dopadom, existenciu kontaktnej osoby a právo na preskúmanie s povinnosťou nápravy alebo kompenzácie. Osobám mimo pracovnoprávneho vzťahu však Smernica neposkytuje garancie typické pre tradičné pracovné právo, ako sú zákonné dôvody skončenia, výpovedná doba či odstupné.
Pre reálnu ochranu však bude rozhodujúce, ako členské štáty transponujú všeobecné požiadavky Smernice do znenia konkrétnych povinností a procesných postupov a následnej schopnosti orgánov členských štátov plnenie týchto požiadaviek kontrolovať a vymáhať.

Zoznam použitej literatúry

1. DUGGAN J., Mc DONNELL A., SHERMAN U., CARBERY R. Algorithmic management and app-work in the gig economy: A research agenda for employment relations and HRM. In: Human Resource Management Journal. 2019. [online]. [cit. 2026-04-01]. Dostupné na [DOI: 10.1111/1748-8583.12258]
2. EUROPEAN DATA PROTECTION BOARD. RIDERS: ITALIAN SA SAYS NO TO ALGORITHMS CAUSING DISCRIMINATION A platform in the Glovo group fined EUR 2.6 million, 2021 [online]. [cit. 2026-04-01]. Dostupné na [https://www.edpb.europa.eu/news/national-news/2021/riders-italian-sa-says-no-algorithms-causing-discrimination-platform-glovo_en#:~:text=reducing%20delivery%20assignments%20to%20certain,assigned%20order%20within%2030%20seconds]
3. FREDMAN S., DU TOIT D. , BERTOLINI A., VALENTE J., GRAHAM M. Fair Work for Platform Workers: Lessons from the EU Directive and Beyond Open Access. In: Industrial Law Journal, Volume 54, Issue 3, 2025, Pages 425–457, [online]. [cit. 2026-04-01]. Dostupné na [https://doi.org/10.1093/indlaw/dwaf018]
4. HUMAN RIGHTS WATCH. The Gig Trap Algorithmic, Wage and Labor Exploitation in Platform Work in the US, 2025. ISBN: 979-8-88708-224-0 [online]. [cit. 2026-04-01]. Dostupné na [https://www.hrw.org/report/2025/05/12/the-gig-trap/algorithmic-wage-and-labor-exploitation-in-platform-work-in-the-us]
5. ILO. Realizing decent work in the platform economy. Geneva: International Labour Organization, 2024, s.68, 70-71 ISBN 978-92-2-039811-1 [online]. [cit.

2026-04-01]. Dostupné na [https://www.ilo.org/sites/default/files/2024-07/ILC113-V%281%29-%5BWORKQ-231121-002%5D-Web-EN.pdf]
6. TENG F., BOTELHO T., SUDHIR K. Can customer ratings be discrimination amplifiers? Evidence from a gig economy platform. In Yale School of Management Working Paper. 2023 [online]. [cit. 2026-04-01]. Dostupné na [https://insights.som.yale.edu/sites/default/files/2026-01/TengBotelhoSudhir2025CustomerDiscrimAmpDRAFT.pdf]
7. TODOLÍ-SIGNES A., Notes on the Spanish Supreme Court Ruling That Considers Riders to Be Employees, 2020 [online]. [cit. 2026-04-01]. Dostupné na [http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3717599]
8. TOMAN J. Platformová práca v Slovenskej republike, právo Európskej únie a Medzinárodná organizácia práce. 2025 [online]. [cit. 2026-04-01]. Dostupné na [https://www.pracovnepravo.sk/clanky-pracovnopravne-vztahy/649/platformova-praca-v-slovenskej-republike-pravo-europskej-unie-a-medzinarodna-organizacia-prace]
9. Návrh zákona o práci prostredníctvom digitálnej pracovnej platformy - materiál LP/2026/95 [online]. [cit. 2026-04-01]. Dostupné na [https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2026/95/sprievodne-dokumenty?stadiumUuid=f6549e57-40b6-4b0d-a0e3-99f68a333107].
10. Tlačová správa Najvyššieho súdu. [online]. [cit. 2026-04-1]. [https://www.courdecassation.fr/toutes-les-actualites/2020/03/04/reclassification-contractual-relationship-between-uber-and-driver].
11. Uber Eats oznamuje, že prestane spolupracovať s nezávislými dodávateľmi, aby zabezpečil súlad so zákonom o vodičoch [online]. [cit. 2026-04-1]. Dostupné na [https://www.rtve.es/noticias/20260115/uber-eats-dejara-trabajar-autonomos-cumplimiento-ley-rider/16896286.shtml]
12. Zákon č. 12/2021 z 28. septembra, ktorým sa mení konsolidované znenie Zákona o štatúte pracovníkov, schválené Kráľovským legislatívnym dekrétom č. 2/2015 z 23. októbra, s cieľom zaručiť pracovné práva osôb vykonávajúcich rozvoz v rámci digitálnych platforiem. [online]. [cit. 2026-04-1]. Dostupné na [https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2021-15767#:~:text=,0%20de%20las%20condiciones%20de]
13. Nariadenie o právach pracovníkov aplikácií pri deaktivácii (App-Based Worker Deactivation Rights Ordinance) [online]. [cit. 2026-04-1]. Dostupné na [https://www.seattle.gov/laborstandards/ordinances/app-based-worker-ordinances/app-based-worker-deactivation-rights-ordinance]
14. Nespravodlivá deaktivácia pre pracovníkov podobných zamestnancom [online]. [cit. 2026-04-1]. Dostupné na [https://www.fwc.gov.au/job-loss-or-

dismissal/unfair-deactivation-or-termination-regulated-workers/unfair-deactivation]
15. Práva a ochrana pracovníkov digitálnych platforiem [online]. [cit. 2026-04-1]. Dostupné na [https://www.ontario.ca/page/rights-and-protections-digital-platform-workers].

Kontaktné údaje

Mgr. Monika Uhnáková
uhnakova13@uniba.sk
Katedra pracovného práva a práva sociálneho zabezpečenia, Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave

Comenius Milestones 2026
Comenius University Bratislava
Faculty of Law
1st Edition
2026

ISBN 978-80-7160-801-1

FACULTY OF LAW
Comenius University
Bratislava

ISBN: 978-80-7160-801-1